

OVER DE **KRACHT** VAN CULTUUR-
EN GEMEENSCHAPSCENTRA
GISTEREN, VANDAAG EN MORGEN

inhoud

3

- 4 Voorwoord Dirk Cornelis
- 8 Brief Miek De Kepper

gisteren

- 14 Brief Minister Schauvliege
- 16 Historiek
- 26 Mijlpalen voorbij 40 jaar
- 32 Brief Noël Slangen

vandaag

- 38 Brief Bart Eeckhout
- 40 Illustratie Vandaag in cijfers
- 42 Kunstenaars en artiesten
- 52 Brief Kommil Foo
- 54 Lokale huisgenoten en soulmates
- 60 Illustratie Amateurkunsten
- 62 Dierbaar publiek
- 70 Brief De Schakel
- 72 Mensenwerk

morgen

- 84 Cultuurcentra op zoek naar witruiimte
- 90 Weerspiegelen onze cultuurhuizen straks de diverse samenleving?
- 96 Wordt regionaal het nieuwe normaal?
- 102 Zullen cultuur- en gemeenschapscentra meer collectief onderhandelen?
- 108 Werken we steeds meer 'glokaal'?
- 116 I-cultuurcentrum
- 124 Vrijhavens voor jong artistiek talent
- 136 Naar een duurzaam, flexibel en veilig infrastructuurbeleid
- 154 Brief Wouter Hillaert

Veertig jaar geleden, bij de heuglijke geboorte van de eerste cultuurcentra, was ik vijftien. Ik droomde van de toekomst en wou op eigen benen staan. Vijftien jaar geleden werd ik veertig. Ik keek naar de jongen van toen, naar voorbijge relaties en gemaakte keuzes. Ik keek naar de man van veertig, en vroeg me af of hij zijn dromen had waargemaakt, of hij geworden was wie hij altijd had willen zijn. Maar ik keek vooral naar de toekomst. Ik smeedde snode plannen, wou ongekenade paden inslaan en me storten in nieuwe avonturen.

Twee jaar geleden startten we de voorbereiding van ons colloquium 2013, en zaten met een aantal collega's heel vlug op het zelfde spoor. Weg met de sterkte-zwakke analyses, weg met het kleven van gele post-its met handgeschreven verbeteracties op flipcharts, lang leve onszelf! Veertig jaar cultuur- en gemeenschapscentra zou een feest worden. Zoals het een goed feestvarken betaamt, keken we terug naar ons geboortjaar, naar de pioniersjaren van de centra en hoe die langzaam vervelden tot een stevig netwerk van krachtige cultuurhuizen die niet meer weg te denken zijn uit het Vlaamse culturele weefsel. We stelden ook enkele pertinente vragen van vandaag: hoe komt het toch dat we zo weinig de krachten bundelen? Dat we zo weinig uitdragen welke impact we (kunnen) hebben op de samenleving en het sterke kunst- en cultuurlandschap dat Vlaanderen rijk is? Dat de media weinig of geen belangstelling tonen voor onze werking? Welk DNA hebben we met elkaar gemeen, wat maakt dat we met z'n allen broers en zusters zijn van dezelfde familie? Vanuit dit zelfbewustzijn van wat goed is en waar we minder goed in zijn, keken we naar de uitdagingen die voor ons liggen: regionale samenwerking, digitalisering, de economische crisis, ... en kiezen we resoluut om gezamenlijk deze nieuwe avonturen aan te gaan.

We keken niet enkel met eigen ogen naar wie of wat we waren, zijn en zullen zijn. We vroegen het ook aan wie ons liefheeft: onze oud-collega's, acteurs en zangers, bezoekers, politici, journalisten, leden van culturele en educatieve verenigingen, ... kortom aan iedereen die van dichtbij betrokken is bij wat er in onze cultuurhuizen gebeurt. Naast de welgemeende verjaardagswensen gaven zij ons ook goede raad en opvallende verlanglijstjes van wat we de komende decennia nog allemaal zouden kunnen realiseren.

Je voelt het komen, de cultuur- en gemeenschapscentra hebben nood aan een nieuwe missie, een verfrissende visie, actuele strategische doelstellingen en ten slotte concrete acties die we in een handige meerjarenbeleidsnota gieten en elk jaar met gelukzalige glimlach afvinken als 'verwezenlijkt'. Hier geldt eveneens het adagium 'weg ermee!'. Want kijk, dat vroegen ze me zes jaar geleden ook in De Spil: wat is jouw visie, waar moet De Spil over tien jaar staan, hoe ga je dat realiseren? De Spil mag blijven staan in Roeselare, en ik had al evenmin een duidelijke visie klaarliggen. We hebben de voorbije jaren vooral hard gewerkt aan een eigen gezicht, een eigen bakkes, een eigen identiteit die sterk bepaald wordt door de mensen die er werken én door de stad waarin we leven en werken. Een culturele vrijplaats ingebed in het lokale en regionale weefsel van een centrumstad.

Niet enkel wat we doen bepaalt onze gemeenschappelijke identiteit, nog meer zijn we één familie, leden van diezelfde werksoort door wie we zijn, door de waarden die we verdedigen en de openheid die we nastreven.

Dit boek is een logisch gevolg van ons feestelijk colloquium en vraagt duidelijk om een vervolg. De toekomst begint vandaag.

'Over de kracht van cultuur- en gemeenschapscentra' was en is de feestelijke titel van colloquium en publicatie. Ik koester die éne wens: dat elk centrum zich bewust wordt van de potentiële kracht om in een regio, stad, gemeente of dorp een culturele vrijstaat te zijn, waar kunsten- en potsenmakers, kwakzalvers en koorddansers een veilig onderkomen vinden, waar de nar kan spreken wanneer alle anderen zwijgen, en het volk een onderkomen vindt. Als vrijplaats, als hofnarren zullen we elkaar her- en erkennen, kleine of grote huizen, als leden van dezelfde familie met eigenzinnige karakters, en nog meer uitgroeien tot een krachtige, een sterke federatie van cultuur- en gemeenschapscentra met een open blik op de toekomst.

Dirk Cornelis
Voorzitter VVC
Directeur De Spil Roeselare

zelfzeker
de toekomst
inkijken

Dag jongens,

Toekomst. Plots schiet dat woord me door het hoofd. Hier op dit kleine plekje in de zon zie ik jullie rollebollen in het gras. Idas en Arnout, kleinzonen, oogappels, scherpstellers. Jullie hebben de leeftijd dat het punt tussen nu en de eindigheid één groot avontuur is. Spel. Kleur. Nieuwsgierige blikken. Geen zorg, geen gewicht. Zon op de huid, met warmte omringd, een bed vol kansen.

Toekomst. Toen ik jullie leeftijd had, zag die er even onbezorgd uit. Al moest ik wachten tot mijn 16de voor de eerste theatervoorstelling, al heette de bibliotheek toen nog 'boekerij' en was het vooral een ding van lijstjes. Van wat niet en wél mocht. Van wat goed voor je was of niet. Cultuurpodia en boeken hebben sindsdien het pad van oma bepaald.

Het was in de veilige omgeving van het Kempenland, waar ik stap na stap de weg naar mijn eigen toekomst plaveide. Hoe anders is dat in het drukke, diverse Mechelen.

Die eerste theaterervaring smaakten jullie al lang en jullie mama kiest steevast eerder voor een verhaal dan voor een snoepje. Zo gaat het snel. Zal de circusworkshop van jou een acrobaat maken, Idas? Een échte, een letterlijke, of vooral een levenskunstenaar? En jij Arnout, zullen de woorden die je zo zorgzaam kiest je de literatuur tonen? Maar vooral: *wie zullen jullie op die wegen ontmoeten, en ook: welke bakens wijzen jullie de weg?*

Over die van mij kan ik duidelijk zijn: vaak waren het mensen – ja, denk maar aan opakoen ☺ - maar ook vooral ervaringen, emoties en inzichten. Niet zelden in de theaterzaal in x en de bib van y, en later het cultuurcentrum in Bierbeek ... dat waren de plaatsen waar ik vaste grond onder de voeten kweekte. Plekken om te leren, te discussiëren en te groeien, iets te betekenen voor anderen.

Zelfzeker de toekomst inkijken. Er is niets wat een oma haar kleinkinderen liever wenst. En deze oma denkt de bakens er meteen bij. Ik wil deze brief een kleine twintig jaar voor jullie laten bewaren. Trage post in een veel te snelle tijd.

Maken in 2030 cultuurhuizen nog het onderscheid tussen actief en receptief, tussen professionele en amateurkunsten of zijn het huizen van broeiende krioelende culturen geworden? Plekken en vormen van gemeenschap die gemeenschapsvorming overbodig hebben gemaakt? Heeft de zorg voor het milieu gewonnen van overvloedig licht en kwistige warmte en overdadige communicatie? Is creatieve duurzaamheid zichtbaar en tastbaar geworden? Zijn tijd en soberheid de nieuwe weelde geworden? Tenslotte zijn het huizen geworden waar iedereen binnenloopt, waar kunst, literatuur, kennis en debat doel en middel zijn en midden in het nieuwe dagelijkse leven staan. Want zeker is: vandaag is een tijd van vervellen. Van vernieuwen en experiment. Van dromen en durven, van falen en opnieuw beginnen. *Het is voor ons, en onze cultuurhuizen, jongens, bijna zoals voor jullie: al spelende, lerende, doende groeien.*

Natuurlijk weet ik niet hoe jullie toekomst eruit ziet. Of die van de cultuurcentra. Misschien worden ze samen met de bib wel de plek waar we met elkaar in discussie gaan - het oude forum, de universiteit van het leven... Alleszins moeten wij vandaag voor jullie het verschil voorbereiden. Nieuwe betekenis - meervoud: betekenissen - geven in een nieuwe tijd. Cultuur maken, toelaten, loslaten, aanbieden, een plaats geven... Multi-cultuur. Inter-cultuur.

Idas en Arnout, welke betekenis hebben die woorden gekregen als jullie dit lezen? We hebben het er over, bij leven en welzijn, op de dag dat jullie deze brief openmaken.

Ik wens ons creativiteit en durf om de toekomst recht in de ogen te zien.
Met heel veel liefde voor cultuur, maar vooral voor jullie.

Dikke zoen,
Omamiëk

*"Het concept van cultureel centrum was nieuw, het gebouw was nieuw
en de invulling ervan was een open kans."
Piet Jaspaert, eerste directeur CC Hasselt in 1972*

GISTEREN

traditie en experiment gaan hand in hand

Beste cultuur- en gemeenschapscentra,

De eerste cultuurcentra in Vlaanderen zijn gebouwd in de jaren zeventig, maar de ideeën zijn gerijpt in de jaren zestig, in een optimistisch tijds kader met een groeiende economie en een sterk geloof in de democratisering. Cultuur is niet langer het privilege van een elite, maar een kostbaar goed voor iedereen.

Als ik nu aan cultuur- en gemeenschapscentra denk, dan denk ik aan dat grote netwerk dat samen het grootste podium van Vlaanderen vormt. Tot in de verste hoeken laten jullie zalen vollopen en brengen jullie bezoekers tot ontroering. Traditie en experiment gaan hand in hand. Vele Vlaamse artiesten en gezelschappen kregen hun eerste kansen en komen nu nog graag terug. Jullie geven de lokale amateurkunstenaar evenveel respect als de internationale ster. Zo hebben jullie de oorspronkelijke weerstand vanuit het verenigingsleven op de golf van professionalisering omgebogen tot partnerschappen die inspireren en verrijken.

Jullie werking verenigen tot alleen een podium, doet afbreuk aan wat jullie zijn. Cultuur- en gemeenschapscentra zijn huizen van ontmoeting: plekken waar mensen samenkomen voor gedeelde verwondering, om samen bij te leren, te discussiëren of plannen te maken voor een volgende activiteit.

Jullie centrum is een huis met vele kamers die tot laat op de avond gevuld zijn en waar het gonst van bedrijvigheid. En ik weet dat het vaak moeilijk balanceren is op de slappe koord tussen eigen aanbod en een receptieve functie, tussen de opdracht om te spreiden en de lokale invulling. Ik ben er echter van overtuigd dat een receptief aanbod en een nog sterkere samenwerking met verenigingen en lokale partners de sleutel is tot een succesvol en duurzaam publieksbereik.

Anno 2013 stel ik vast dat 'het GC' of 'het CC' in Vlaanderen niet bestaat. *Ieder van jullie vervult zijn opdracht vanuit een unieke lokale context, met een eigen lokaal karakter.* Ik hoop van harte dat dit de komende jaren zo blijft. Mensen willen geen eenheidsworst, maar zoeken bij jullie authenticiteit. Ze willen zich thuis voelen in 'hun' CC of GC. Voor de ene kan dat bij het populaire genre zijn, terwijl de ander zich verdiept in bepaalde niches of heel sterk inzet op sociaal-artistieke projecten.

Ga door op de ingeslagen weg met het enthousiasme, de dynamiek en de ambitie die jullie eigen is, alert voor nieuwe maatschappelijke uitdagingen.

Ik wens alle GC en CC in Vlaanderen, samen met de vele professionele en vrijwillige medewerkers, van harte proficiat met jullie veertigste verjaardag!

Met hartelijke groeten,

Joke Schauvliege,
Vlaams minister van Leefmilieu, Natuur en Cultuur

"Wat als minister Van Mechelen begin jaren '70 had beslist om die eerste culturele centra als 'proefstations' te beschouwen en deze na een paar seizoenen te sluiten?"

Barbara Wyckmans

© PIET DE DECKER

Terugblikken op een geschiedenis kent steeds vele verhalen, waarheden en invalshoeken. Elke poging is van bij het begin subjectief. Wat is in het geheugen blijven hangen? En van wie? Wat zijn de anekdotes die we zelf graag overhouden? Dit artikel wil alvast niet dé waarheid claimen over dé geschiedenis. Het wil kort enkele contexten en invloeden schetsen die impact hadden op de werking van cultuur- en gemeenschapscentra.

Culturele centra zijn een geesteskind van het begin van de Westerse jaren '60. Het naoorlogse Vlaanderen veranderde van een industriële naar een welvarende 'postindustriële' samenleving, gesteund door een enorme economische groei (golden sixties). Een vruchtbare bodem voor het geloof in een maakbare samenleving. Drie maatschappelijke tendensen illustreren dat wereldbeeld. De eerste tendens was de toenemende overheidsinterventie, ook op het cultureel vlak. De overheid kreeg een primordiale rol in het verzekeren van welvaart en welzijn en trad regulerend en corrigerend op. Actieve bevordering van cultuur? Een belangrijke overheidstaak! Ten tweede: de roep naar democratisering. Na de politieke, sociale en economische democratisering stond de democratisering van het onderwijs model voor de democratisering van cultuur via culturele centra: eerst infrastructuur (scholen/culturele centra), dan mensen (onderwijzend personeel/cultuurfunctionarissen) en vervolgens werkingsmiddelen. Tot slot: de secularisering van de samenleving. De oude zuilenstrijd (katholieke, socialistische, liberale, vrijzinnige,...) leek voorbijgestreefd en maakte plaats voor pluralisme. De culturele centra als ideologisch ongebonden ontmoetingscentra waar mensen en verenigingen van alle 'gezindheden' zich thuis voelen. Deze contexten vormden onvermijdelijk de drie basisdimensies van culturele centra: een overheidsinitiatief, gericht op de democratisering van cultuur, in niet-verzuilde, pluralistische centra.

Een ander belangrijk element in de geschiedenis van de culturele centra is de oprichting van een autonoom werkend ministerie van de Nederlandse Cultuur in 1962, op dat moment nog binnen de nationale regering. De toenmalige minister, Renaat Van Elslande, gaf aan de 'Studiegroep voor Cultuurbevordering' van de Katholieke Universiteit Leuven de opdracht tot een wetenschappelijke studie naar de vrijetijdsbesteding in Vlaanderen. Eric Corijn stelt dat precies hier de kiem werd gelegd. Het vrijetijdsbegrip werd wetenschappelijk geoperationaliseerd, als tegenpool van de arbeidstijd. Het concept werd aangevuld met een functionele beschrijving en een beleidsvisie waarin volwasseneneducatie, cultuurspreiding en vrije tijd werden samengevoegd. Nadien volgden onderzoeken naar de culturele infrastructuur in Vlaanderen, met als conclusie 'verouderd, beperkt en sterk

verzuild'. Het idee voor nieuwe multifunctionele, goed uitgeruste, en niet-verzuilde culturele centra kwam tot leven. Al deze onderzoeken gebeurden o.l.v. Frans Van Mechelen, die in 1968 zelf (CVP-) minister van cultuur werd. Reeds in 1965 stimuleerde Vlaamse wetgeving de bouw van een cultureel centrum met een subsidie van 60% van de bouwkosten. Dit gaf lokale besturen een extra stimulans om de eerste stenen te leggen. In 1973 is het eerste decreet voor culturele centra, met een duidelijke omschrijving en opdrachten, een feit. Vanaf dan konden steden en gemeenten ook beroep doen op Vlaamse subsidies om het loon van 'cultuurfunctionarissen' te betalen.

Al lijkt het van op afstand een planmatig en ietwat koele 'inplanting' van gebouwen, de oprichting van een CC zorgde lokaal voor heel wat emotie, overleg en... polemiek. Zo herinnert Eric Antonis, de eerste directeur van CC De Warande in 1972, zich: *"De Warande was voor vele Turnhoutenaren een 'Fremdkörper', en er zouden ook snel champignons op groeien. Het was voor de elite en een streep door de rekening van de stadskas."* Krantenkoppen als *'Verenigingen wensen geen cultuurpaleizen, maar degelijke vergaderlokalen'* spreken voor zich.

Het liet in elk geval niemand onberoerd: de politici, media, burgers en het socio-culturele middenveld. Ondanks de discussies of de scepsis hier en daar was er ruimte voor veel constructief overleg. Het bestuur van deze culturele centra organiseerde zich van meetaf aan in de geest van het cultuurpact. De bestuursorganen van de centra bestonden voor 50 % uit vertegenwoordigers van de politiek en 50% vertegenwoordigers vanuit het middenveld (verenigingen, gebruikers, culturele deskundigen). En het was drummen, want iedereen wilde in het bestuur van die nieuwe open pluralistische infrastructuur zetelen, de meest vinnige krachten van de cultuurraden voorop.

"De kunst was toen evenzeer als nu publiek te werven, over de drempel te halen en te boeien. Een podiumaanbod met trekpleisters en ongekende parels, een gedurfde lancering van een echte fotogalerij in Vlaanderen, een monumentale foyer uitbouwen tot een succesvolle tentoonstellingsgalerij, op zoek gaan naar een volwaardige programmatie voor jongeren, een vormingsaanbod uitwerken dat de gevestigde verenigingen noch overlapt, noch beconcurrereert,..."

Piet Jaspaert

Ook in de werking van de cc's bleek het al snel een kwestie van balanceren tussen het eigen aanbod en de werking georganiseerd 'door derden'. Het nog sterk verzuilde verenigingsleven beschouwde de culturele centra als een 'empty box', waar zij hun activiteiten konden in onder brengen. Dit botste met de ambities van de eerste directies die pleitten voor een eigen, vooral professioneel kunstenaarsaanbod, en zo een nieuwe generatie kunstenaars een podium wilden geven. Zowat elk cultuurcentrum maakt tot op vandaag deze evenwichtsoefening. Dat het pionieren, balanceren en netwerken

15 jaar Westrand - Ontmoetingscentrum Sterke programmatie in vernieuwd theater

Dilbeek

Het Westrand - theater in een volledig nieuw kleedje heropent op vrijdag 23 september met het Kon. Ballet van Vlaanderen en het programma "Capriccio". Het nieuwe staat voor nieuwe vloer en arsite, nieuwe inkleuring van de muraalconstructie, nieuwe klankinstallatie en technische snufjes in een theater waar per seizoen ruim 100.000 stipes worden bezet voor een zaai van 250 theatervervenementen.

Dit is volgens directeur Vanderpoorten slechts een deelaspect van Westrand met 3.000 activiteiten per jaar en gemiddeld 3.000 bezoekers of gebruikers per week. Daarvoor zorgen in de eerste plaats de 400 verenigingen onder één Westrand-dak. Sinds

zing en vrije tijd. Westrand heeft zich steeds als een van de markt-leiders gemanifesteerd, een generator van creativiteit.

Krachtlijnen

De infrastructuurtoeg blijft centraal met de planning van een nieuw elektrisch lichtorgel, een tweede speelplaats, betere inplanting van Kunst in Huis en een verbeterde parking. Bij de cultuurprojecten gaat de belangstelling vooral uit naar de integratie onderwijs en cultuur, de tweede eigen Westrandproductie "De Goede Gouden Tijd", die ook op-tournee gaat in Vlaanderen, een reeks thematische tentoonstellingen in de Westrand-galerij en een indrukwekkend project voor het funderen.

Voor de toneelprogrammatie is het Westrand - theater gemiddeld met 300 op 500 stipes bezet.

komt op bezoek met "Het Huis van Bernaerts Albu" op dinsdag 13 oktober en Jozef Van den Berg in drie dagen in Westrand met de producties "De Pleisterplaats" en "O... Oosaa", dit van 19 tot 21 oktober. Voorts zijn er nog een 15-tal belangrijke stukken in voorvoorstellingen.

De toneelprogrammatie is veel omvangrijker voor de scholen met 60 voorstellingen door 24 groepen en gezelschappen. Westrand is volgens stafmedewerker Jef Gussel het enige centrum dat het volledig aanbod brengt van het Engels theater. Het Regius Caëlyceum van Dilbeek brengt een eigen productie over Paul Van Oosteyen.

Show

De eerste show-man is de pianovirtuos Pierre - Alain Volon dat op zaterdag 24 september, gevolgd door Toots Thielmans op 1 oktober. Op vrijdag 7 oktober

het achtjaar Suppen - Toedrus.

Op 14 oktober is een Berliozwed, een hommage aan de "Dilbeekse" zanger ten jaar na zijn dood door Raymond van het Groenewoud, Bea Van der Maat en Jan Decler. De volgende Milyvanger is het showgebeuren bij Martine Bijl (1 december), Frank De Jonge op 8 en 9 december.

De eigen Westrand-show, de tweede Goede Gouden Tijd, met Jef Burn, Connie Neeth, Irene Henry Anraet, violist Eddie de Latte en zijn selenorkest gaat in première op dinsdag 20 september en op woensdag 21 september, in leide de eerste voorstellingen in de vernieuwd schouwburg. Belangrijk is ook de verkiezingsshow met twee debatsvonden op donderdag 21

was, getuigt Piet Jaspert, eerste directeur in CC Hasselt in 1972: "Wij - en ook de besturen - konden surfen op een socio-culturele analyse en dito investeringsgolf die minister Van Mechelen op tafel legde. In Hasselt was er geen valabele schouwburg meer, was er nood aan vergaderaccommodaties, tentoonstellingsruimte, feestzaal... Maar vanzelfsprekend was het niet. De kunst was toen evenzeer als nu publiek te werven, over de drempel te halen en te boeien. Hen te laten ontdekken, ervaren dat dat overdekt busstation (zoals sommige culturele beroeps critici destijds het gebouw catalogeerden) een levend centrum kon worden, een pleisterplek. De amateurverenigingen professionele faciliteiten en ondersteuning bieden. Het Davidsfonds, VTB, Filmliga, Gezinsbond, Ontdek de Wereld, Limburgse Operavrienden, Humanistisch Verbond... een hand reiken. De lokale horeca niet beconcurreren. Een

podiumaanbod met trekpleisters en ongekende parels, een gedurfde lancering van een echte fotogalerij in Vlaanderen, een monumentale foyer uitbouwen tot een succesvolle tentoonstellingsgalerij, een Hasseltse revue produceren die meer dan 20.000 kijkers trekt... het kon allemaal.”

Evenwichtsoefeningen en complementair werken, zat er niet meer ambitie in? Toch wel. Heel wat cc's volgden een eigen parcours en ontwikkelden een eigen identiteit – met lokale en regionale bekendheid. Eric Antonis getuigt: *“De keuze die we in De Warande maakten, was die van het volkse authentieke en het eerlijke onconventionele artistieke. Mijn maten waren de kampioenen van de kleur en sierkanarie maatschappijen die met de wetten van Mendeljev speelden en samen zingend door de tentoonstelling liepen achter de gitaar en stem van Jef Elbers. Of blueslegende Big Joe Williams.”*

Tijdens de jaren '80 verrijkten nieuwe theater- ('Vlaamse golf') en hedendaagse dansgezelschappen het kunstenlandschap. Heel wat producties snakten naar repetitie en creatieruimte die ze vonden in 'kunsten centra' – een nieuw organisatietype voornamelijk in de steden. Het vormingstheater en de 'poppenkast door de onderwijzer' maakten plaats voor een eigen artistieke benadering van de leefwereld van kinderen en jongeren. Dit professionele jeugdtheater heeft nog steeds een vaste plek in de cc's en gc's. Niet verwonderlijk dat Barbara Wyckmans zich onmogelijk kan voorstellen wat er zou gebeurd zijn als niet alle centra het belang van een kwaliteitsvol kinder- en jeugd aanbod hadden erkend. En wat als enthousiaste leerkrachten en schooldirecties de cultuurparticipatie van hun pupillen buiten de schoolmuren en –uren niet belangrijk vonden en hun eigen privé tijd niet wensten te investeren in het begeleiden van kinderen en jongeren naar de podiumkunsten?

Het decreet van 24 juli 1991 betekende een nieuwe mijlpaal. De Vlaamse toelage aan lokale besturen voorzorg naast de loonsubsidie, een subsidie voor de werking. Dat gaf de eigen programmatie van cultuurcentra extra ondersteuning met een expliciete opdracht tot cultuurspreiding. Ongetwijfeld zorgden het groeiend aantal culturele centra en cultuurfunctionarissen voor meer podiumkansen gespreid over Vlaanderen. Met behulp van FeVeCC wisselden deze jeugd- en avondprogrammeurs bovendien ervaringen uit en zetten gezamenlijke projecten en tournees op. De rechtstreekse subsidie voor de bouw van de cultuurcentra was opgeheven, maar dat bleek geen rem te zijn op de oprichting van cc's. Deze groei bleek vanaf 1998 te ver gegrepen voor de mogelijkheden van Vlaanderen en zou zelfs nefast kunnen worden voor de werksoort zelf omwille van onderlinge concurrentie. Met een erkenningstop riep de Vlaamse overheid in 1998 een halt toe aan de explosieve groei.

"De cultuur- en gemeenschapscentra zijn sterke merken gebleven. Hun regelgeving is door de jaren heen wel verschillende keren gewijzigd en ondertussen ingebed in het decreet lokaal cultuurbeleid. Dit is positief omdat lokaal – waar dat bij uitstek nodig is – een integrale en samenhangende beleidsaanpak gestimuleerd wordt, over de cultuursectoren heen."

Patrick Dewael

Samen met de bibliotheken kregen de culturele centra in 2001 een plek in een nieuw decreet voor het lokaal cultuurbeleid dat cultuur hoog op de agenda van de lokale besturen zette en de bestaande aparte regelgevingen (bibliotheken, adviesraden, culturele centra) integreerden. Het decreet zorgde voor een nieuwe dynamiek, samenwerkingsverbanden en verbreding naar andere domeinen als jeugd, welzijn,... Een nieuwe indeling van de culturele centra – gebaseerd op het Ruimtelijk Structuurplan Vlaanderen – maakte een onderscheid in cultuurcentra en gemeenschapscentra. Vlaanderen herdefinieert haar rol t.a.v. lokale besturen waarbij decentralisering en lokale responsabilisering voorop komen te staan, vastgelegd in het decreet rond interne staatshervorming en het planlastendecreet. Ook voor cultuur krijgen lokale besturen meer verantwoordelijkheid.

Dat weerspiegelt zich in de juridische beheersvorm van cultuur- en gemeenschapscentra. Reeds in het decreet van 1991 werd de juridische vorm niet meer opgelegd via het Vlaamse decreet, maar was het een keuze van het lokaal bestuur. In de praktijk betekende dat dat de meeste centra bleven opteren voor twee beheersvormen: gemeentelijk beheer (al dan niet met een vzw-programmering) en vzw-beheer. Niet toevallig de twee beheersvormen die voorheen door het decreet op de culturele centra van 1973 beperkend naar voren waren geschoven. Het gemeentededecreet van 2005 stroomlijnde alle mogelijke beheersstructuren van lokale instellingen die een taak van gemeentelijk belang uitvoeren (ook buiten de cultuur- en vrijetijdssector) in een duidelijker wettelijk kader. De toegelaten beheersvormen zijn daarbij gerangschikt van zuiver gemeentelijk beheer, over minimale verzelfstandiging

(delegatie, budgethouderschap, intern verzelfstandigd agentschap) tot maximale verzelfstandiging (autonoom gemeentebedrijf en extern verzelfstandigd agentschap in privaatrechtelijke vorm of ook wel EVA-VZW). Nieuwe evenwichten tussen politiek en gebruikers, participatie van burgers en deskundigen en de inhoudelijke autonomie van het cc/gc bij de uitwerking van de programmering (het beleid) blijven daarbij de grootste uitdagingen.

Een geschiedenis beschrijven zonder het expliciet te hebben over de impact, is een beetje zoals een café zonder bier, of een acteur zonder publiek. Maar hoe maak je de impact van cc's en gc's zichtbaar en tastbaar? Volgens Staf Lauwerysen ligt de essentie hierin:

"Cultuurcentra hebben een hefboomfunctie gehad in het openbreken van gescleroseerde, verzuilde, gesloten gemeenschappen.

Zo zou Turnhout zonder de Warande in de verste verte niet het Turnhout –van –vandaag zijn. De lokale samenleving is er daardoor ook democratischer en mondiger op geworden."

Hoe kan een cultuurcentrum daar een verdienste aan hebben? Daarvoor refereert Lauwerysen aan de geschiedenis die we hier schetsten: “Het feit dat er op zoveel plaatsen neutrale (pluralistische) plekken werden gecreëerd (die decretaal beschermd werden in hun statuut) waar meningen en ideeën konden geventileerd worden, is onbetwist een factor. Maar zeker speelt ook mee dat stafmedewerkers - in een overheidscontext! - in dienst kwamen, die inspeelden op lokale gemeenschapsbehoeften en een stem gaven aan tot dan toe verborgen creativiteit - en dat in een kruisbestuiving van een uitgebreid en divers professioneel aanbod. Voor het eerst waren er overheids werkers, die geen ambtenaren waren in de traditionele zin van het woord, maar een echte beleidsopdracht kregen toebedeeld, die ze in een vrij grote mate van vrijheid mochten uitoefenen.”

Eric Corijn stelt dat die vrijheid van directies en programmatoren in de cultuur- en gemeenschapscentra om een eigen invulling en interpretatie te geven misschien wel de beste keuze was om om te gaan met de spagaat van het Vlaamse cultuurbeleid die zich al 40 jaar voltrekt.

“Enerzijds zijn er diegenen die meer voluntaristisch aan identiteitspolitiek willen doen, wat vandaag door sommigen de ‘Vlaamse grondstroom’ wordt genoemd. Het gaat om een opvatting die de verderzetting van de nationale identiteit en de integratie van de bevolking in die specifieke traditie als hoofdprijs ziet. Hier legt men zich niet neer bij een multiculturele of een multi-communautaire samenleving en wil men via één gemeenschapsvorming een stevige basis voor de maatschappij. Anderzijds is er een wereld die steeds diverser en meer gemengd wordt. Hoe meer de samenleving zelf verscheiden en divers wordt, hoe meer de cultuur zal beginnen afwijken van de traditie en een tussencultuur zal worden. Het zal in de toekomst echter steeds minder makkelijk zijn beide polen in de ‘flou artistique’ te verpakken en zo toch maar het ‘eigen ding’ te doen. Er zal opnieuw meer expliciet over cultuurbeleid en cultuurpolitiek moeten worden gediscussieerd,” aldus Corijn. Pascal Gielen ziet daarbij ook uitdagingen voor de centra in het counteren van de economische en politieke druk: “Terwijl een vigerend neoliberalisme het sociale weefsel kapot rijdt en liever investeert in creatieve industrie dan artistieke eigenzinnigheid, ruilt het vigerende neonationalisme culturele innovatie liever in voor musicals en casino’s. Willen jullie hier nog een eigen koers in varen en openheid bewaren, dan zullen jullie naast een sociale en culturele opdracht ook een uitgesproken politieke strategie moeten ontwikkelen.” “En dat gaat uiteindelijk om het type samenlevingsopbouw. Maar was dat al niet de missie van de cultuurcentra?” besluit Eric Corijn.

Brieven en bronnen:

Lees de brieven van Eric Antonis, Piet Jaspaert, Staf Lauwerysen,
 Barbara Wyckmans, Patrick Dewael, Eric Corijn en Pascal Gielen.
<http://colloquium2013.wordpress.com/brieven/>

De Kepper Miek, ‘*Culturele centra op zoek naar een profiel.*’ (FEVECC, 1993)

MIJLPALEN VOORBIJE 40 JAAR

1960 Na de democratisering van politiek en onderwijs wil men ook werk maken van de democratisering van cultuur.

1963 Een Leuvense studie concludeert: “de culturele infrastructuur in Vlaanderen is verouderd, beperkt en sterk verzuimd.”

1965 Via een KB subsidieert de kersverse Vlaamse overheid 60% van de bouwkosten van een cultureel centrum. Een extra stimulans voor lokale besturen om de eerste stenen te leggen.

1968 KUL-onderzoeker Frans Van Mechelen wordt (CVP-) minister van cultuur.

1972 Opening Kulturcentrum De Schakel Waregem (30 juni), CC De Warande Turnhout (28 oktober), Cultureel Centrum Hasselt (4 november).

1973 Het eerste decreet voor de culturele centra is een feit. Steden en gemeenten kunnen beroep doen op een subsidie om het loon te betalen van cultuurfunctionarissen.

DECREET

1973 Onder cultureel centrum wordt verstaan een pluralistische instelling, werkzaam in een gebouw, waarvan de activiteiten tot doel hebben:

1. de **terbeschikkingstelling van ruimten voor het socio-cultureel werk in al zijn vormen en voor alle bevolkingsgroepen;**
2. het **bestendig trefpunt te zijn van de verschillende uitingen en vormen van het culturele werk in zijn meest ruime betekenis;**
3. het **socio-cultureel werk in al zijn vormen te bevorderen en de aanpassing aan de veranderende behoeften te verzekeren;**
4. de **ontmoeting van en samenwerking tussen alle bevolkingsgroepen van het betrokken gebied te bevorderen.**

1973 Opening Cultureel Centrum Strombeek-Bever (5 mei), Cultureel Centrum Neeroeteren (1 oktober), Ontmoetingscentrum Westrand Dilbeek (7 oktober), Cultureel Centrum Sint-Truiden (31 oktober), Cultureel Centrum Zolder (1 december).

1975 De eerste directeurs van cc's verenigen zich in de vzw Vereniging van Nederlandse Culturele Centra in België, die vanaf 1983 als Federatie van Vlaamse erkende culturele centra – FeVeCC door het leven ging. De vereniging zorgde voor uitwisseling van expertise tussen de centra, dialoog met de Vlaamse overheid en belangenbehartiging.

1980 E.v. ontwikkeling in de kunsten – de 'Vlaamse golf' in theater; hedendaagse dans; professioneel jeugdtheater – en het ontstaan van kunstencentra, jeugd- en muziekclubs, ...

1986 Onder impuls van FeVeCC reiken jeugdprogrammatoren een 'prijs' voor het beste kinder- en jeugdtheater uit, de signaalprijs.

1990 79 culturele centra, waarvan 10 in de A-categorie, 10 in B-categorie, 43 in de C-categorie en 16 in de D-categorie. De indeling is gebaseerd op de aanwezige infrastructuur en op de omvang van het verzorgingsgebied.

1991 Het decreet van 1991 voorziet naast extra loonsubsidies voor stafmedewerkers, een werkingstoelage.

DECREET

1991

Onder cultureel centrum wordt verstaan een pluralistische instelling, werkzaam in één openbaar gebouw of in een als één geleid en samengeoördend geheel van functionele openbare gebouwen, en die de volgende doelstellingen tegelijkertijd nastreeft:

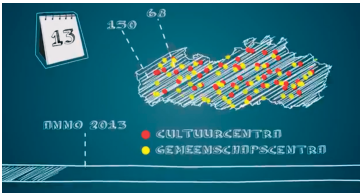
1. het ter beschikking stellen van ruimte voor activiteiten van de verschillende culturele werksoorten, organisaties, bevolkingsgroepen, ideologische en filosofische strekkingen;
2. **het op eigen initiatief organiseren van culturele activiteiten waarin het kunstgebeuren een prioritaire rol vervult;**
3. het bieden van ruimte voor informele ontmoeting en contact;
4. het begeleiden, het ondersteunen en het verlenen van diensten aan de organisatoren van activiteiten in het cultureel centrum en zo nodig het leveren van een bijdrage tot ondersteuning en coördinatie in de culturele sector en tot ruimere samenwerkingsverbanden.

1998 Met een erkenningstop riep de Vlaamse overheid de stijging van het aantal centra een halt toe. Op dat moment zijn er 109 culturele centra in Vlaanderen. Een nieuw decreet dringt zich op.

2001 Samen met de bibliotheken krijgen de culturele centra in 2001 een plek in een nieuw decreet voor het lokaal cultuurbeleid. Het decreet maakt sindsdien een onderscheid tussen cultuurcentra en gemeenschapscentra. Het voorziet ook in de oprichting van een steunpunt voor het lokaal cultuurbeleid, inclusief cc's, gc's en bibliotheken (nu LOCUS). De rol van FeVeCC wordt geherdefinieerd tot belangenbehartiging van cc's en gc's (nu VVC).

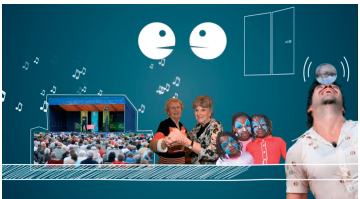

2012 Herziening van het decreet lokaal cultuurbeleid in het kader van het planlastendecreet en de interne staatshervorming.

2013 Anno 2013 tellen we (indeling sinds 2001 gebaseerd op het ruimtelijk structuurplan Vlaanderen) 68 cultuurcentra, waarvan 13 in de A-categorie, 20 in de B-categorie en 32 in de C-categorie en 3 grootstedelijke cultuurcentra (Gent, Antwerpen en Brussel) en een 165-tal gemeenschapscentra.

DECREET

2001/2012 Gemeenschapscentrum Culturele infrastructuur die de gemeente beheert met het oog op **cultuurparticipatie, gemeenschapsvorming en cultuurspreiding** ten behoeve van de **lokale bevolking** en met bijzondere aandacht voor de **culturele diversiteit**.
cultuurcentrum culturele infrastructuur die de gemeente beheert met het oog op **cultuurparticipatie, gemeenschapsvorming en cultuurspreiding** ten behoeve van de lokale bevolking en met bijzondere aandacht voor de **culturele diversiteit**, met daarnaast een **breed en eigen cultuurspreidingsaanbod**, gericht op de bevolking van een **streekgericht werkingsgebied**.

In een animatiefilmpje ontdekt u in 5 min. de belangrijkste mijlpalen uit de 40-jarige geschiedenis van de cc's en gc's.

Bekijk het filmpje mijlpalen 40 jaar
<http://youtu.be/g-kyxR2DPAY>

omdat uitwisseling zichzelf overstijgt
als de inwisselbaarheid verdwijnt

Beste cultuur- en gemeenschapscentra,

Op de eerste dag zei de heer minister van cultuur dat cultuur te stedelijk en te elitair werd en dat cultuur tot in elke gemeente en elk dorp gebracht moest worden. Cultuurtempels zouden verder getolereerd worden, maar *in iedere gemeenschap zou een cultuurkerk verrijzen die de poort zou zijn voor het cultureel verkeer naar het volk en van het volk naar Vlaanderen.*

Op dag twee bleken die stenen dozen een onvermoede magneet te zijn waarbij de humus ontstond waarin lokale cultuur ontbloesemde, gaande van amateurkunsten met een statement tot de onverwachte beeldenstorm van een ontpoppende lokale kunstenaar.

Op dag drie begonnen de culturele centra te worstelen met hun missie. Moest men nu het podium zijn waarop Vlaanderen getoond werd of moesten zij de lanceerbasis zijn waarop lokale culturele statements met wortels in de eigen omgeving pogingen zouden doen om Vlaanderen en als het even kon de wereld in te nemen?

Op dag vier rukten de culturele centra zich daarom los uit het weefsel waaruit ze ontstonden. Ze zouden een eigen statement maken, niet langer het uitgesteld podium zijn maar het schouwtoneel dat zelf een verschil zou maken. En dat relevant, spannend en persoonlijk zou zijn. Op sommige plekken lukte dat beter dan op andere. Maar overal moest men vaststellen dat je met kleingeld geen grote kunst kan maken.

Geen wonder dat men op dag vijf onverhoeds overspoeld werd door professionele en aantrekkelijke producties, die het publiek weliswaar op hoogwaardig vlak vermaakten maar van ieder cultuurcentrum een doorslagje van het andere maakten. Als modeketens in druk bezochte straten vond je overal

dezelfde goede maar inwisselbare kwaliteit, een streling voor de smaak van een groot en hongerig publiek maar het statement en de verbondenheid met het lokaal DNA dreven steeds verder af.

De verlichting kwam op dag zes, toen de culturele centra hun veertigste verjaardag vierden. Het was tijd om terug te kijken. En zoals een grootvader die hard gewerkt heeft en terug kan kijken op een mooi en veelbelovend nageslacht pufte men tevreden. Maar men mijmerde ook over de gemiste kansen, over hetgeen dat had kunnen zijn, de preludes die nooit een symfonie werden en de contestatie die een rimpeling bleek in plaats van een revolutie.

Men keek uit naar de zevende dag. Men keek uit in het besef dat men een unieke structuur had uitgebouwd, sterk en druk bezocht, gestold tot een plaats van ontmoeting, verrijking en gezelligheid. Bewust van de onmisbare maar nog te weinig geëxploreerde rol van emancipatie die men kon spelen. Krachtig tegen de krachten in die de unieke rol van cultuur in samenleving, economie en ontwikkeling zouden blijven miskennen tenzij ze in mercantiel kunnen vertaald worden onder het toegmotto dat 'wat goed is geen steun nodig heeft'. Dit was de ochtend waarop ieder cultureel centrum besepte dat ze het verschil zouden moeten maken. *Kleine maar belangrijke verschillen. Niet hetzelfde verschil, maar het verschil waar hun specifieke omgeving in weerspiegeld zou worden,* een verschil dat de gemeenschap of zo je wilt de stad op de kaart zou zetten en waar de mensen onvermoede kanten van hun bestaan zouden ontdekken en soms ook tonen. Waarbij genoeg en beleving een perfect evenwicht zouden bereiken met spanning en contestatie. Omdat uitwisseling zichzelf overstijgt als de inwisselbaarheid verdwijnt.

Noël Slangen
Communicatieadviseur

*"Beste culturele centra, tijdens onze stages bij u, zijn wij telkens
liefhebbers tegengekomen. Bezoekers met veel sympathie voor het
huís, vrienden, fans. U brengt verbeelding in hun leven, creativiteit
en artistieke input. Koester hen, want zij houden van u."
Ann De Weerd en studenten Karel De Grote Hogeschool*

VANDAAG

wat ik in die culturele centra heb ervaren
heeft richting gegeven aan mijn leven

Die avond in het Museumtheater

Als ik het poppenspel van Pomponneke & Froefroe, dat elk jaar in het dorpscafé zijn kunsten kwam vertonen, niet meetel, dan weet ik dat ik voor het eerst met podiumkunst in aanraking kwam in een cultureel centrum. Dat moet de vroege voorloper van het huidige Casino van Koksijde geweest zijn, een zaal aan de kust, waar ik als kleuter ergens in de tweede helft van de jaren zeventig gedurende toch zeker twintig seconden de gitaar van Willem Vermandere heb mogen vasthouden.

Hoe vaak de zon scheen tijdens die eerste vakantie aan zee, kan ik me niet meer herinneren, maar de gloed van al die licht verbrande lijven in stille spanning wachtend op *Blanche en zijn peird* vergeet ik van mijn leven niet.

Mensen in contact brengen met de internationaal werkelijk unieke veelzijdigheid van podiumcultuur in Vlaanderen/België. Dat is wat culturele centra met mij gedaan hebben. En dat is wat culturele centra behoren te doen. *Mijn liefde voor de kunsten – en voor de podiumkunst in het bijzonder – heb ik opgelopen in een cultureel centrum.* Ik herinner me hoe we, scholieren nog, op karakter de vermoeidheid verbeten om in de Stadsschouwburg in Sint-Niklaas toch maar het vijf uur durende toneelstuk *Strange Interlude* van de Blauwe Maandag Compagnie uit te zitten. Ik herinner me hoe we, student intussen, als pril maar ernstig geliefden hand in hand de eerste editie van *Saint-Amour* in Leuven meemaakten (en hoe ik achteraf in het toilet enige sociale inhibitie voelde toen ik er plots geprangd stond tussen Hugo Claus en Eddy van Vliet).

Vooral zal ik me herinneren hoe ik in zo'n schouwburg alle puberale schroom van me aflegde om zelf het podium te beklimmen. We noemden ons vriendengroepje theatergezelschap en deden voortaan aan kunst. Alles deden

we zelf, van teksten schrijven tot de entree bemannen. Zonder dat we daar de taal of de techniek voor hadden, probeerden we de geduldige technici uit te leggen hoe en waar we de lichtspots wilden hangen. *Die avond in het Museumtheater in Sint-Niklaas dachten we dat we de wereld aan konden.*

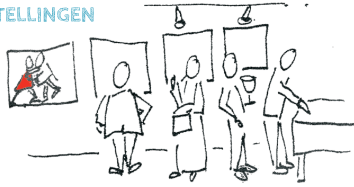
Ik weet, nu ik eraan terugdenk, eigenlijk niet of ik de cultuurfunctionaris van de stad ooit bedankt heb voor het niet vanzelfsprekende vertrouwen dat we ook niet altijd waard gebleken zijn. Het was wel de mooiste tijd van ons leven. We morrelden wat rond in de marge van het Waasland, maar we waanden ons de koningen van de wereld.

Het is niet eens overdreven om te zeggen dat wat ik in die culturele centra heb ervaren richting heeft gegeven aan mijn leven. Het is daar waar ik kunst leerde kennen die me zou inspireren voor mijn opleiding. Het is daardoor dat ik leerde dat denken en schrijven over kunst me wellicht beter lag dan zelf aan kunst doen. Het is daardoor dat ik mijn grote liefde leerde kennen. Ook dat is geen detail in mijn leven gebleken.

Bart Eeckhout,
Chef cultuur & media bij De Morgen

17 TENTOONSTELLINGEN

(professioneel & amateurkunsten)

300 EDUCATIEVE ACTIVITEITEN

63 OMKADERINGSACTIVITEITEN

900

ANDERE ACTIVITEITEN

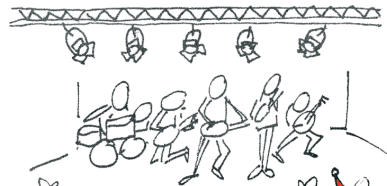
PERSONEELSLEDEN

18

270
VOORSTELLINGEN
= 5 X / WEEK

210 PROFESSIONELE 60 AMATEURKUNSTEN

GEMIDDELD/VORSTELLING

BEZOEKERS

POPULAIRE MUZIEK EN HUMOR 380

200 VOOR KLASIEKE MUZIEK, WERELDMUZIEK, JAZZ EN FOLK

THEATER EN DANS 160

LITERAATUUR 110

FILM 205

40

In de prent hebben we een zeer eenvoudige schets gemaakt van wat er in een cultuurcentrum te beleven en ontdekken valt. Kort door de bocht. Hier en daar 'hokjes' uit ons vakjargon opgeteld ('receptief' en 'eigen'). Gemiddeldes ook. Gemiddelde doet denken aan middelmaat of middelmatig. Dat is het allerminst. De uitdaging was om in één oogopslag zichtbaar te maken wat een cultuurcentrum doet, initieert en faciliteert. Kunst, cultuur, ontmoeting, educatie. Met een prent en een handvol cijfers kan je dat uitleggen aan je oma, kind en buur. Maar het is vééél. Wat er in een cultuurcentrum bougeert. Wie er over de vloer komt. Hoe en met wie er samengewerkt wordt. Wie precies de bewoners, beheerders en eigenaars zijn van het huis. Een naïeve voorstelling van de realiteit. Dat doet oneer aan de diversiteit tussen cultuurcentra, aan de schaalgrootte of de context waarin ze functioneren. Toch geeft de prent aan dat het gaat om een huis met vele kamers, met vele gezichten, met een tuin en omgeving, met ramen en deuren – dan gesloten, dan weer wagenwijd open. Wie nuance mist, nodigen we uit om verder te lezen. In volgende paragrafen en via citaten belichten we een aantal facetten. Misschien verrassend: we vertrekken daarbij van 'mensen'. Want meer dan om een gebouw of activiteiten, draait een cultuur- of gemeenschapscentrum om mensen en hun passies voor kunst en cultuur, hun drang naar reflectie en ontspanning, hun zoektocht naar ontmoetingen met anderen en zichzelf. Mensen die onze huizen bij momenten overspoelen, in vraag stellen, versieren, afbreken, openbreken, weer sluiten, overhoop halen en uitdagen.

"Ik ben er van overtuigd dat het hoog tijd wordt om een brug te slaan tussen deze twee sectoren, deze twee werelden. Zowel kunstenhuizen als cultuur- en gemeenschapscentra bieden een boeiend en hoogstaand artistiek aanbod aan, dagen hun bezoekers uit en gaan voor verbreding en verdieping. Zowel cultuur- en gemeenschapscentra als kunstenhuizen zijn niet meer uitsluitend bezig met het artistieke maar eisen een plek op in hun omgeving en in de ruimere samenleving. Zij focussen evenzeer op belangrijke maatschappelijke thema's zoals armoede, de toekomst van onze planeet, duurzaamheid,..."

Hugo Vanden Dréessche

Kunstenaars en artiesten

Kunstenaars en artiesten zijn het kloppend hart van een creatie, een productie, een kunstwerk, een voorstelling, maar ook al eens van een proces, een sociaal-artistiek project, een workshop, een debat, gemeenschapsvorming. Cultuur- en gemeenschapscentra smeden graag goede banden met artiesten en kunstenaars. Processen en projecten zijn moeilijker meetbaar en zijn in onderstaande paragrafen wellicht wat onderbelicht. Doorgaans kan een cultuur- of gemeenschapscentrum zo'n speciale projecten ook maar beperkt aan op jaarbasis. Het is intensief, vraagt meer energie maar is meestal extra inspirerend voor de werking van een centrum.

Podiumkunsten

In 2011 presenteerden 62 cultuurcentra 11.400 podiumvoorstellingen van professionele artiesten voor 2,4 miljoen bezoekers. Glorieux en van Tienoven (*Cijferboek Lokaal Cultuurbeleid*, 2012) stellen daarbij vast dat steeds meer cultuurcentra inzetten op een brede waaier van podiumgenres. De top drie van de professionele podiumkunsten zijn theater (35% van het podiumaanbod), film en audiovisuele of nieuwe media (20%) en populaire muziek inclusief musical (11%). De pers verwijst regelmatig naar het comedy-aanbod van cultuurcentra, maar uit de cijfers blijkt dat dit genre momenteel 10% van het totale podiumaanbod invult. Er is ook plaats voor niches, die vaak samenhangen met een specifiek profiel van een centrum: klassieke muziek en opera (6%), wereldmuziek, jazz en folk (6%), muziektheater (5%) en literatuur (2%). Bovenstaande percentages gelden grosso modo voor alle categorieën (A, B en C). Een opmerkelijk verschil is er voor dans: A-centra (8%) programmeren meer dans dan B- en C-centra (3%). Deze opdeling in genres is minder evident om cross-overs of hybride podiumkunsten een plek te geven. Ook circus maakt de laatste jaren een opmars en is niet zichtbaar in de cijfers. We merken tenslotte op dat deze cijfers het aanbod voor alle leeftijden (+ 1 tot +101) omvatten en enkel over cultuurcentra gaan, terwijl ook heel wat gemeenschapscentra een podiumaanbod hebben.

‘Professioneel’ refereert aan het feit dat de kunstenaar of het gezelschap een beroepsmatige status heeft bereikt in zijn vakgebied en dit ook wordt erkend door collega-kunstenaars, publiek en/of de Vlaamse overheid. Erkend worden door de Vlaamse overheid kan door subsidiëring via het Kunstendecreet, maar evengoed door tijdelijke ondersteuning via het aanbod Podium.

Het vernieuwd decreet lokaal cultuurbeleid (op kruissnelheid vanaf 1 januari 2014) specificeert als beleidsprioriteit: *‘De gemeente beschikt over een cultuurcentrum dat een eigen cultuuraanbod met een lokale en regionale uitstraling realiseert dat inspeelt op de vragen en de behoeften van diverse bevolkingsgroepen en aandacht heeft voor een spreiding van en een wisselwerking met door de Vlaamse overheid gesubsidieerde en ondersteunde gezelschappen.’* Minister Schauvliege roept in haar beleidsbrief cultuur 2012-2013 op tot een betere afstemming van creatie, productie, presentatie en spreiding. Anno 2013 herschrijft de minister in overleg met de sector het kunstendecreet fundamenteel: meer focus op functies (ontwikkeling, productie, presentatie, participatie/educatie, reflectie/kritiek) eerder dan op disciplines en meer afstemming tussen bestuursniveaus. Ook een aantal cultuurcentra staan, in het kader van dit nieuwe functiegerichte kunstendecreet, voor de uitdaging om te denken vanuit (een combinatie van) functies, binnen een lokale en regionale context.

Vandaag kiezen al een aantal cultuurcentra bewust voor een doorgedreven samenwerking (al dan niet tijdelijk) met bepaalde gezelschappen of individuele makers. Men bouwt enige continuïteit op en zorgt voor een aangepaste omkadering en communicatie. Soms is er plaats voor repetities, soms ontstaan er (co-)producties. Bij beginnend talent kan je spreken over een soort van peterschap waarbij het cultuurcentrum het gezelschap helpt bij de promotie naar andere cultuurcentra toe of om een tournee op te zetten. Circuitvorming in het algemeen is ook een mogelijkheid, zoals Circuit X. Dit kwaliteitslabel staat voor een selectie voorstellingen van het theaterfestival, die op tournee gaan langs cc’s en gc’s, gekoppeld aan een gezamenlijke promotie. Daarnaast zouden cultuurcentra in de toekomst meer gesteund kunnen worden in het bedenken van innovatieve formats of labels om te communiceren naar het publiek over nieuw talent, kunstvormen, het makersproces, etc... Bijvoorbeeld: Fricties (CC Hasselt), Anderzijds (CC Dilbeek en CC Strombeek), ...

Naast het gesubsidieerde kunstenaanbod programmeren cultuurcentra – in tegenstelling tot kunstencentra – ook het populaire genre of producties uit het niet-gesubsidieerde professionele circuit. Een aantal van deze artiesten zijn groot geworden mede dankzij de centra. Bekende namen zijn De Nieuwe Snaar, Kommil Foo, Wouter Deprez, Stef Bos, Herman Van Veen, Geert Hoste, ...

Literatuur en auteurs krijgen in heel wat huizen een warme plek. Globaal over alle centra gaat het om 2% van de podiumkunsten. Gemiddeld over 62 centra tellen we vier literatuuractiviteiten per jaar, hoewel dit sterk moet genuanceerd worden: sommige centra zullen sterk inzetten op literatuur en anderen nauwelijks. Zo heeft de Warande in Turnhout *Overlezen*, een maandelijks live praatprogramma over boeken met de auteurs. Soms werkt men samen met de bibliotheek voor auteurslezingen of zet de bibliotheek boeken in de kijker die verband houden met een podiumvoorstelling die in het cultuurcentrum geprogrammeerd staat. *Artiest geboekt* is een samenwerking tussen de cultuur- en gemeenschapscentra en de bibliotheken uit de cultuurregio Pajottenland & Zennevallei, met de steun van Vlabra'Ccent vzw. Artiesten op doortocht langsheen de cultuur- en gemeenschapscentra houden even halt in een bibliotheek voor 'een goed gesprek'. Een gastheer bespreekt er met hen de boeken die hun leven hebben gekleurd. In zijn brief aan cultuur- en gemeenschapscentra breekt Jos Gheysels een lans voor de plaats van het woord in de centra: "Gedichten, romans en essays horen thuis in de voor iedereen toegankelijke publieke ruimte, niet in de niche van de samenleving of de literaire hoekjes van de stad. Het woord van de democratie verbinden met de democratie van het woord. Daarrond kan een cultureel centrum een vreedzaam offensief organiseren. Het woord bij de daad voegen, samen met bibliotheken, literaire organisaties, auteurs, leesclubs, debaters, leraren Nederlands, taalminnaars en bedachtzame twitteraars, middenveldorganisaties en bezorgde burgers."

Uiteraard beperkt het aanbod zich niet tot Vlaanderen. Zowel gesubsidieerde als niet-gesubsidieerde kunstenaars en gezelschappen uit het buitenland krijgen regelmatig een podium in cultuur- en gemeenschapscentra – al dan niet in een gezamenlijke tourneeplanning. Zo is er een overleg van programmatoren om wereldmuziek uit het buitenland op tournee te zetten langs een aantal cultuurcentra in Vlaanderen *Toernee Mondial*. Ook dansprogrammatoren proberen dansproducties gezamenlijk naar Vlaanderen te halen en te spreiden. Dergelijke samenwerking is interessant voor de buitenlandse artiest (hij krijgt via 1 contact niet één maar meteen een hele reeks speelplekken aangeboden) én voor de centra (reiskosten delen, gezamenlijk onderhandelen over gages, ...).

Wat minstens even belangrijk is, is dat cultuur- en gemeenschapscentra zorgen voor 'omkadering' bij heel wat voorstellingen. Dat kan gaan om een extra activiteit bij de voorstelling, bv. een inleiding, een lezing achteraf, een 'meet and greet' met de makers, een workshop, ... waarbij toeschouwers zich kunnen verdiepen. Sommige cc's en gc's zijn sterk in het bedenken van andere 'settings' of formules:

ontbijtfilms op zondag voor families, aperitiefconcerten, matineevoorstellingen (senioren), huiskamervoorstellingen,...

Liv Laveyne formuleert – als startende programmator van het recent geopende cultuurcentrum De Grote Post in Oostende - enkele dromen. Sommige klinken bekend en evident in de oren, maar blijven uitdagingen in de toekomst:

- dat cc's blijven durven gaan voor een eigen smoel qua programmatie, risico's durven nemen en niet alleen kiezen voor de gemakkelijke eenheidsworst
- dat een theaterpubliek best wel ook een concert- of filmpubliek kan zijn of vice versa met interessante dubbelformules die inhoudelijk of artiest gerelateerd op elkaar aansluiten
- dat cc's niet alleen kant-en-klare voorstellingen serveren maar ook generale repetities waarbij het publiek inzicht krijgt op een werkproces of try-outs waarna artiest en publiek elkaar in de foyer ontmoeten voor een feedbackmoment tussen pot en pint
- dat cc's de hele dag door bruisen van leven met gesprekken bij de ochtendkranten, aperitiefconcerten, middaglezingen, kunstenaarsateliers, tentoonstellingen en boeken en magazines overall
- dat programmatoren evenveel en meer nog buitenshuis gaan zien, er aan de lijve de sfeer van een voorstelling opsnuiven in plaats van af te gaan op recensies of de geur van de glossy brochures van boekingskantoren
- dat ze af en toe in grotere verhalen denken dan het presenteren van een eenmalige voorstelling alleen
- dat elk cc gericht durft inzetten op minstens één coproductie per jaar. Omdat het in de artiest in kwestie gelooft en die artiest het nodig heeft
- dat het cc de kans geeft aan experiment en jong talent om zich te tonen
- dat een programmatie niet vast gebetonneerd zit aan de seizoenbrochure, maar voldoende ruimte laat om kort op de bal te kunnen spelen
- dat niet alle cc's in dezelfde regio per se dezelfde voorstelling moeten hebben, maar dat ervoor geopteerd kan worden om die voorstelling op één plek te laten zien en vanuit de andere steden en gemeenten bussen in te leggen
- dat het cc zijn veelheid aan ruimte optimaal benut. Dat er niet alleen opgetreden en aanschouwd wordt in de grote en kleine zaal, maar ook in de kelders, de bureaus, de zolder, het foyer, de

- betonnen parking of het groene parkje voor de deur. Het publiek leert zo zijn cc kennen als een echt huis en thuis in plaats van altijd in dezelfde kamer(s) te vertoeven. Dit kan via gerichte parcours tijdens festivals, maar ook tijdens de reguliere jaarprogrammering met locatieprojecten/installaties binnen de specificiteit van de ruimtes
- dat een cc niet alleen een cultureel baken in de stad mag zijn, maar ook bakens verzet. Dat het een centrum in beweging is gesteund door het landschap. Door bijvoorbeeld in de livings, tuinen, garages bij mensen thuis te gaan spelen

Meer informatie:

Gegevens van het jaar 2011 uit *Cultuurcentra in Cijfers*,
Agentschap Sociaal Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen: www.sociaalcultureel.be
Steunpunt Podiumkunsten: www.vti.be
Overleg kunstenuorganisaties: www.overlegkunsten.org
Agentschap Kunsten en Erfgoed: www.kunstenenerfgoed.be

Beeldende kunst en erfgoed

Het moet gezegd, naast de podiumkunsten is beeldende kunst het 'kleine' broertje in de programmering van cultuur- en gemeenschapscentra. Veel heeft uiteraard te maken met de infrastructuur van de centra. Die is vaak minder geschikt voor grotere tentoonstellingen en installaties. Toch slagen een aantal centra erin om op het vlak van beeldende kunst een mooie werking uit te bouwen. Een deel van de audiovisuele kunsten (film en nieuwe media) zit vervat in de cijfers podium. Als we het hebben over tentoonstellingen en expo's tellen we in een A-centrum gemiddeld 17 tentoonstellingen per jaar, voor een B- of C-centrum gaat het gemiddeld om een 8-tal op jaarbasis. Opvallend is dat 1 op 5 van de tentoonstellingen niet in het cultuurcentrum zelf plaats vindt, maar in een ander gebouw (extra muros) of in open lucht, de publieke ruimte. Over 'genres' of specifieke disciplines zeggen de cijfers niets. Algemeen kunnen we stellen dat het gaat om beeldende kunst, schilderkunst, fotografie, installaties, grafische kunst, design, illustraties en strip,...

Zo profileren o.a. CC Strombeek, CC Mechelen, CC Hasselt, CC Turnhout, CC Knokke-Heist, CC Geel, CC Lokeren, CC Dendermonde, GC Willebroek, ... zich al jaren met een sterk beeldende kunstbeleid. Ook kleinere centra (bv. GC Borgloon) en samenwerkingsverbanden tussen centra zorgen voor mooie projecten en parcours. Een recent voorbeeld is ROUTE N16, waarbij cultuur- en gemeenschapscentra van Bornem, Puurs, Willebroek en Mechelen de handen in elkaar slaan voor een uniek architectuur- en beeldende kunst project. Zes architecten(teams) ontwierpen samen met een of meerdere beeldende kunstenaars een werk voor een specifieke plek langs de N16.

Sinds 2011 tekenden een aantal centra in op het VISITE-project van M HKA en LOCUS. VISITE wil cultuurwerkers, lokale besturen en cultuur- of gemeenschapscentra ondersteunen in (de ontwikkeling van) een beleid rond hedendaagse beeldende kunst. Het tijdelijk bezoek van kunstwerken uit de M HKA-collectie in de gemeente of het centrum kan aanleiding zijn om samen na te denken over visieontwikkeling en beleid rond hedendaagse kunst of aanverwante initiatieven in de gemeente (bv. de inrichting van een tentoonstellingsruimte, een prijs- en aankoopbeleid). Onder andere CC Herentals, CC Ronse, CC Genk, ... zetten zo hun eerste stappen in een hedendaags kunstbeleid.

Wat beeldende kunsten betreft, zijn er dus nog heel wat groeikansen en uitdagingen in presentatie- en creatieplekken binnen het lokaal cultuurbeleid, cultuur- en gemeenschapscentra. Cruciaal is dat

centra zich niet laten inperken door hun eigen infrastructuur maar mee op zoek gaan naar alternatieve locaties en publieke ruimte. Langetermijnrelaties met kunstenaars, artists in residence-formules, logistieke, organisatorische en promotionele ondersteuning kunnen aan beeldend kunstenaars een belangrijke duw in de rug geven. Eveneens, en misschien zelfs nog belangrijker, zijn goede afspraken en samenwerking met andere spelers en kunstorganisaties binnen de regio nodig vanuit een functionele benadering (ontwikkeling en creatie, presentatie, participatie,...)

Erfgoed. Een nog minder evidente tak in de programmering van cultuur- en gemeenschapscentra. Het is nochtans een sterk opkomende en groeiende werksoort met heel wat kansen en uitdagingen. Hoe omgaan met materieel, immaterieel erfgoed, volkscultuur, publiekswerking, ontsluiting en presentatie, omkadering en reflectie, collectiebeheer, digitaal geheugen, ... Heel wat erfgoedorganisaties en -verenigingen, bibliotheken, archieven en musea hebben expertise en know-how in huis. Afhankelijk van de lokale context kunnen cc's en gc's een partner zijn in het lokale of regionale erfgoedbeleid. Erfgoed verbindt ons verleden met het heden en de toekomst, biedt reflectie over kunst, cultuur en andere maatschappelijke thema's. Kruisbestuiving met of wisselwerking tussen erfgoed en hedendaagse thema's of kunst zijn nog onontgonnen terrein voor heel wat centra. Een recent project is *Weg van klassiek* van de regio Pajottenland-Zennevallei – een festival van klassieke muziek, natuurbeleving en lokaal erfgoed. Erfgoed klinkt als toekomstmuziek?

Meer informatie:

Gegevens van het jaar 2011 uit *Cultuurcentra in Cijfers*,
Agentschap Sociaal Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen: www.sociaalcultureel.be
Cijferboek lokaal cultuurbeleid. Trends in bibliotheken en cultuurcentra onder de loep.
Glorieux I. en van Tienoven T.P. (2012)
Instituut voor beeldende kunst: www.bamart.be
Verenigde organisaties beeldkunst: www.vobk.be
Steunpunt Cultureel Erfgoed: www.faronet.be
Agentschap Kunsten en Erfgoed: www.kunstenenerfgoed.be

als jij je van je mooiste kant laat zien
en ik me van mijn beste

Liefste,

Ik ben net vijftig geworden.
Jij veertig.
Dju toch.

Herinner je je nog onze allereerste keer, begin jaren '90, ergens in Limburg? Dat ik om te beginnen al verloren was gereden en een half uur te laat was. Dat ik vervolgens niet binnengeraakte omdat de deur op slot was en ik niet wist dat ik langs achter moest komen en dat ik dan op den duur in het zwembad daarnaast ben gaan vragen waar ik moest zijn en dat ze mij dan naar de bibliotheek hebben gestuurd waardoor ik nog een half uur later was.

Man, ik stierf van de zenuwen.

Ik kon amper een woord uitbrengen, ik stond al te zweten nog voor we begonnen waren. *En dan onze eerste keer. Onwennig natuurlijk maar vooral fantastisch*, hoewel... achteraf had ik toch het gevoel dat het veel te snel voorbij was en dat ik er te weinig bewust van had genoten.

Dat hebben we nadien dus ruimschoots gecompenseerd.

Jonge, jonge.

Gemiddeld een keer of vier per week?

Van aan de kust tot in de Vlaamse Ardennen, van in putteke Limburg tot in Bommerskonten, overal zagen wij elkaar.

Een halve auto per jaar verslijt ik, uren per week in de file, veel te vaak weg van vrouw en kind en toch blijf ik komen.

Altijd met evenveel goesting.

Omdat het altijd zo anders is.

Ondertussen ken ik je van binnen en van buiten en je slaagt er nog altijd in om mij te verrassen.

Soms ben je zo strak als een afgetraind renpaard, soms ben je slordig als een slons, soms tot in de perfectie opgemaakt, soms op de rand van vettig maar meestal net dan supergezellig!

De ene keer ben je warm en verleidelijk en blijf ik veel te lang bij je hangen, de andere keer ben je zo koel en nors als een op hol geslagen frigo en weet ik niet hoe snel ik buiten moet geraken.

Geen twee keer ben je hetzelfde.

En ik weet het wel, ik ken mijn plaats, ik ben niet gek...

ik ben maar 1 van de velen.

1 van die velen waar je het mee doet.

Daar leg ik me bij neer. Het zij zo.

Je bent simpelweg niet te weerstaan.

't Is van moetes.

Ik kom.

Voor dat ene moment.

Rond een uur of acht.

Als jij je van je mooiste kant laat zien en ik me van mijn beste.

Daarvoor dus.

Drie dikke kussen voor je verjaardag.

Kommil Foo

"Dat het lokale verenigingsleven zijn ontmoetingsplek heeft in het cc. Niet alleen met repetitie- en vergaderruimtes of presentaties van eigen werk maar ook door op gezette tijden deel uit te maken van de artistieke programmatie van het cc."

Liv Laveyne

Lokale huisgenoten en soulmates

Onze cultuurhuizen hebben vele bezoekers, maar evenzeer vele bewoners - al dan niet tijdelijke huisgenoten. En dat zijn niet alleen artiesten en kunstenaars, ook al is dat vaak het eerst waar we aan denken. We hebben het over de vele sociaal-culturele verenigingen, amateurkunstenaars en –gezelschappen, particuliere initiatieven, wijkcomités, clubs allerhande,... Mensen die een ontmoetingsplaats, een vrijhaven, een creatieve plek, een repetitieruimte, een reflectiekamer, een vergadertafel, een feestzaal of een rustpunt zoeken.

In het jargon van ons werkveld gaat het dan voornamelijk om 'de receptieve werking' van het cultuurcentrum of gemeenschapscentrum. Het klinkt afstandelijk, nochtans bedragen deze activiteiten van 'derden' of 'gasten' 60% tot 75% van het totaal aan activiteit in een cultuurcentrum. Ze zijn het menselijke gelaat van onze huizen. Vele vergaderactiviteiten zorgen voor dat hoge percentage, maar het gaat evengoed om ontspannings- en ontmoetingsactiviteiten, podiumvoorstellingen, educatieve activiteiten, tentoonstellingen, info- en debatavonden. Jaarlijks faciliteert een cultuurcentrum gemiddeld zo'n 1.140 receptieve activiteiten. 55% à 60% hiervan wordt georganiseerd door lokale verenigingen, voornamelijk uit het sociaal-culturele en amateurkunstenveld.

Om een idee te geven van het door Vlaanderen gesubsidieerd sociaal-cultureel volwassenwerk, verwijzen we naar enkele gegevens uit "Boekstaven 2012" van FOV (federatie sociaal-cultureel werk). Deze sector staat voor een kleurrijk palet aan organisaties. Het gaat om 124 erkende en/of gesubsidieerde organisaties. Klein en groot, van oudsher of recent erkend, en bestaat uit 4 verschillende types: 56 verenigingen, 31 bewegingen, 13 vormingsplus-centra en 24 landelijke vormingsinstellingen. Ruim 196.000 vrijwilligers doen, naast zo'n 2.000 professionals, de motor van de sector draaien. Dat is één op vijf vrijwilligers in Vlaanderen.

Bij 'verenigingen' denken we spontaan aan traditionele of klassieke vormen, maar ook deze werksort kent vernieuwing – met nieuwe lokale afdelingen of informele vormen van verenigen. Dankzij het mee evolueren met de informaliseringstrend en nieuwe behoeften, hebben de verenigingen een rela-

tief stabiel bereik: 2,4 miljoen leden en 9,4 miljoen deelnemers aan activiteiten. Samen tellen de verenigingen 14.298 lokale afdelingen. Toch mogen we niet vergeten dat er naast de verenigingen en hun lokale entiteiten nog veel informele of particuliere initiatieven en groepen zijn. De 'bewegingen' zijn een relatief nieuwe werksoort. Het zijn campagnebeesten die een transitie naar een betere maatschappij beogen. Zij werken vaak thematisch (bv. duurzaamheid, vrede, ethisch omgaan met geld, burgerschap, mensenrechten, ...) en (net-)werken Vlaams, nationaal en zelfs internationaal. De 13 vormingplus-centra zijn gespreid over Vlaanderen en hebben een eigen educatief aanbod dat ze spreiden in hun regio - vaak in samenwerking met cc's en gc's, bibliotheken, welzijnsorganisaties, organisaties van/voor minderheden of integratie,... De 24 landelijke vormingsinstellingen zijn onderling erg verschillend. Hun werking richt zich op natuur en milieu, zorg, doelgroepen, kunst en cultuur of persoonlijke en maatschappelijke ontplooiing. Deze organisaties beschikken vaak over eigen infrastructuur, maar komen ook geregeld over de vloer bij cc's en gc's voor vergaderingen, activiteiten, lezingen en debatavonden.

Vooraf wat het educatieve luik betreft, vullen het aanbod van het cc of gc en het aanbod van 'derden' in het centrum elkaar aan, aldus Glorieux en van Tienoven (2012). Er is zelfs sprake van twee publiekswerelden naast elkaar: deelnemers aan eigen educatief aanbod en deelnemers aan receptief educatief aanbod. Het organiseren van educatief aanbod verschilt van centrum tot centrum en naargelang de lokale context. Dat gaat van het volledig zelf inrichten van cursussen en ateliers met freelance-lesgevers, tot een samenwerking met (kunst-)educatieve organisaties uit het landelijk jeugdwerk of het kunstendecreet, vormingsinstellingen of vormingplus-centra, of in het andere extreem: enkel het faciliteren van deze organisaties. Dit betekent op jaarbasis een verhouding van gemiddeld 85 eigen educatieve activiteiten (30%) tegenover gemiddeld 215 educatieve activiteiten georganiseerd door andere organisaties (70%), het zogenaamde receptief aanbod. De A- en B-centra hebben een hoger eigen educatief aanbod met gemiddeld 35%. De C-centra halen eerder het aanbod van andere organisaties binnen: bijna 80% is receptief.

Vlaanderen telt heel wat amateurkunstenaars. Eén op drie Vlamingen van 14 jaar en ouder, beoefent actief kunst. Daarnaast geeft 1 op 3 aan ooit een creatieve hobby te hebben gehad. De helft van de amateurkunstenaars doet dit in groep (vereniging, club, band, ...). 25% volgt voor minstens één creatieve hobby een opleiding binnen het DKO (de eltijds kunstonderwijs), 20% volgt een opleiding buiten het DKO, 35% beoefent zijn creatieve hobby met vrienden. Dat zijn slechts enkele van de bevindingen uit het onderzoek dat het Forum voor Amateurkunsten in 2009 liet uitvoeren.

Gemiddeld presenteert een cultuurcentrum een 60-tal podiumactiviteiten van amateurkunstenaars per jaar. Eén derde is theater, één vijfde is populaire muziek, vervolgens dans (14%), klassieke muziek (10%) en amusement incl. cabaret/humor (10%), film en nieuwe media (6%), wereldmuziek en folk (2,5%) en literatuur (2%). Over het hele podiumaanbod dat in een cultuurcentrum te bekijken is, is gemiddeld 78% van professionele kunstenaars en 22% van amateurkunstenaars. Wat theater betreft, zien we dezelfde verhouding: 78% is professioneel theater, 22% is amateurtoneel. Opvallend is dat er bij dans een verschillende verhouding is tussen de categorieën. Bij het dansaanbod van een A-centrum is gemiddeld 67% professioneel en 33% van amateurkunstenaars. Het dansaanbod van een C-centrum bevat gemiddeld 39% professioneel en 61% van amateurkunstenaars. Ook bij het aanbod klassieke muziek zien we dat een gemiddeld B-centrum in verhouding meer amateurkunstenaars op het podium heeft staan (43%), dan in een gemiddeld A-centrum (26%) of C-centrum (27%). Voor specifieke genres als wereldmuziek, jazz, folk ligt het percentage van professioneel aanbod dan weer wat hoger (87%).

Naast het 'presenteren' of podium bieden gaan heel wat cultuur- en gemeenschapscentra ook verder in hun ondersteuning: promotioneel, logistiek en technisch, financieel, co-creatie, samenwerking in grotere projecten, ... Tal van goede praktijken vind je terug in de inspiratiegids lokaal amateurkunstenbeleid *De kunstzinnige vingerafdruk van je gemeente* (2012, Forum voor Amateurkunsten). Heel wat centra geven amateurkunstenaars graag een warme plek in hun huis. Amateurkunstenaars zijn vaak zelf cultuurparticipanten in het cc/gc, denken graag creatief na over projecten, hebben een breed netwerk en zorgen voor een specifieke 'couleur locale'. Amateurkunsten worden al snel geassocieerd met een 'leuke sfeer' of 'een ander publiek', maar de centra weten dat er vaak pareltjes aan kunstwerken en voorstellingen bij zitten, van hoge kwaliteit.

Ook voor het eigen aanbod werken cultuur- en gemeenschapscentra regelmatig samen met lokale verenigingen. Zelfs één op vier van de eigen activiteiten gebeurt in samenwerking: met lokale verenigingen, met de cultuurbeleidscoördinator, met andere actoren in de gemeente (bv. de bibliotheek, museum,...), met andere actoren buiten de gemeente (andere cultuur- of gemeenschapscentra, maar ook andere (cultuur-)organisaties).

Heel moeilijk om dat hele gewemel aan mensen aan het woord te laten over de betekenis of impact van een cultuur- of gemeenschapscentrum op hun werking, hun noden, hun passies. Daarom vroegen we het aan twee bevoorrechte getuigen:

We gaven het woord aan een stok-oude vrouwenvereniging (93 jaar is behoorlijk oud in vergelijking met de 40-jarige midlife cc'er) als Femma die - zonder botox - toch fris en jong voor de dag komt. Riet Ory (adjunct-directeur Femma) vindt dat alle cc's en gc's gerust fier mogen zijn op hun ondersteuning van het sociaal-cultureel leven en dat meer mogen uitstralen:

"Een warm huis raakt de ziel van een sociaal-culturele vereniging. In die zin zijn de sociaal-culturele organisaties en cc's en gc's soulmates. Onze uitdagingen zijn voor een stuk dezelfde: mensen samenbrengen, hen verenigen rond een aanbod. Cultuur en educatie horen tot onze grote uitdagingen. Als professional in het sociaal-cultureel verenigingsleven met vrijwilligers die van wanten weet, geef ik jullie graag enkele vrolijke tips mee voor de toekomst. Neem ze voor wat ze waard zijn:

Word bedreven in charmemarketing. Voor vrijwilligers zit het hem in de kleine details: een extra verlengkabel, een tweede zaaltje tegen dezelfde prijs,...: be good en be nice. Zo geef je ons vleugels en doen wij als vereniging de rest.

Professionaliseer jezelf in vrijwilligerswerk. Kruip in de huid van de vrijwilliger: waar halen zij hun bezieling en wat hebben ze nodig? Nieuwe vrijwilligers vergaderen niet eindeloos, hebben geen tijd voor papieren contracten of het afhalen van sleutels. Vrijwilligers willen snel zoeken en vinden, wireless internet, goed materiaal en gezellige en goedkope ruimtes.

Word fan en je krijgt automatisch aanbidders. Maak jezelf vriend op Facebook en 'like' en twitter over wat de bewoners in jouw mooie huis doen. Wees een fan van verenigingen en zij worden fan van jou. Zo zijn we elkaars ambassadeurs. We promoten elkaars aanbod en leggen linken tussen wat aansluit op elkaar. Op feesten en ankermomenten zien we dat het goed was en wat beter kan. We wensen elkaar proficiat om het geweldige werk dat we doen."

Het Forum voor Amateurkunsten kwam – zoals het haar kenmerkt – origineel uit de hoek met een nieuw genre: 'the graphic letter'. Britt Raes tekende illustraties bij wat amateurkunstenaars geweldig vinden aan cc's en gc's en waar ze nog van dromen. Op de volgende pagina's leest u de stripbrief van het Forum voor Amateurkunsten en de negen landelijke organisaties: Centrum voor Beeldexpressie, Creatief Schrijven, Danspunt, Koor&Stem, KUNSTWERKT, Muziekmozaïek, OPENDOEK, Poppunt en Vlamo.

Bronnen:

Boekstaven 2012, FOV (2012) www.fov.be

De kunstzinnige vingerafdruk van je gemeente,
Forum voor Amateurkunsten (2012) www.amateurkunsten.be

Amateurkunsten in beeld gebracht, Vanherwegen Dries e.a. (2009) www.amateurkunsten.be

Brief van Riet Ory, Femma (2013): <http://colloquium2013.wordpress.com/brieven/riet-ory/>

Gegevens van het jaar 2011 uit *Cultuurcentra in Cijfers*,
Agentschap Sociaal Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen. <http://www.sociaalcultureel.be>

Cijferboek lokaal cultuurbeleid. Trends in bibliotheken en cultuurcentra onder de loep.
Glorieux I. en van Tienoven T.P. (2012)

Wat is dat?

1 of 3 Vlaanderen een creatieve hobby heeft?

... Wat wij geweldig vinden ...

DIALOOG

grote spreiding cc + ge over heel Vlaanderen

Individuele kunstenaars die een **DUIJTE** in de **RUIMTE** krijgen

Gemeenschapcentra die hun **OPROEP** stellen voor presentatie & als werkplaats

medewerkers van diverse centra beschikken over een interessant **netwerk**

Wij zijn de AMATEURKUNSTEN sector

... Waar wij van dromen ...

Amateurkunstenaars die de cultuurcentra hun WUIS kunnen noemen

 aangepaste & toegankelijke infrastructuur

 dat (tijdelijke) amateurkunstverenigingen acties ondersteuning krijgen

 amateurkunstorganisaties en cultuurcentra die samenwerken, kunnen elkaar inhoudelijk optillen.

① ervaring DELEN
② SAMEN initiatieven opzetten
③ doorverwijzen

 Aandacht voor (jong) OPKOMEND talent.

proficiat op naar de volgende 40 jaar!

"Je speelt voor verschillende generaties, en je optreden is een dorpsgebeuren. Je moet zowel dochter als grootmoeder overtuigen van je kunnen, om ze even uit hun dagelijkse leven te kunnen trekken."

Frederik Sloen (De Morgen, 16 mei 2013)

Dierbaar publiek

Publiek, toeschouwers, participanten, deelnemers, ... Hoe je het ook draait of keert: kunst, cultuur, educatie, ontmoeting kunnen niet zonder. De ene keer passief toekijken of toehoren, de andere keer actief deelhebben, bijdragen, toevoegen. Maar altijd beleven, ontdekken, delen.

Net als goede marketeers hebben cultuur- en gemeenschapscentra hun markt gesegmenteerd, met een aangepast doelgroepen aanbod en dito communicatie, vaak zelfs met aangepaste prijzen. Met deze doelgroepenbenadering beogen de centra een zo breed en gediversifieerd mogelijk publiek. Nadenken over specifieke noden van deelnemers heeft uiteraard zijn verdienste, maar de vraag is of een klassieke indeling afdoend zal zijn in de toekomst. Stigma's of labels loeren om de hoek. Intergenerationeel en intercultureel zijn mogelijke sleutelwoorden om dit te overstijgen. Maar tot op vandaag is het nog vaak zo. Vakjes. Doelgroepen. En het praat nog even gemakkelijker. Waar een tiental jaren geleden nog gedacht werd dat het een kwestie van de juiste communicatie was om andere doelgroepen of 'niet-participanten' toe te leiden naar het aanbod, zoeken cultuur- en gemeenschapscentra vandaag meer aansluiting bij hun leefwereld. Dat gaat met trial and error en experimenteren. Sommige centra zijn echte pioniers, proberen nieuwe dingen uit, breiden hun netwerk uit en verbinden zich vaker met maatschappelijke thema's.

Kinderen en jongeren hebben vandaag keuze te over om hun vrije tijd te besteden. Naast sport, jeugdclub, -huis of -vereniging, gaming en sociale media, hebben velen passie en interesse voor cultuur, kunst, expressie. Ook daarvoor zijn de keuzes tegenwoordig legio. Toch zullen veel kinderen en jongeren in school-, familieverband of individueel minstens één keer in een cultuur- of gemeenschapscentrum over de vloer komen. Het aanbod voor kinderen en jongeren is er immens.

Wat het scholenaanbod betreft, kunnen we zelfs stellen dat gemiddeld 1 op 5 activiteiten uit het eigen aanbod van het cultuurcentrum gericht is op scholen. Gemiddeld organiseert een cultuurcentrum zo'n 60 schoolactiviteiten. Daarvan is 80 % een podiumactiviteit en 18% een educatieve activiteit. Daarnaast zijn er gemiddeld nog zo'n 30 omkaderingsactiviteiten, met deze nuance dat dit gemiddelde

in een A-centrum dubbel zo hoog ligt als in een B- of C-centrum. Cultuur- en gemeenschapscentra investeren al jaren in een sterk scholenaanbod, dat verder gaat dan het presenteren van voorstellingen. Steeds vaker gaan de centra langere trajecten, verrijkende projecten en samenwerkingen aan met scholen waarbij een breder kunstzinnig en/of kunsteducatief palet bespeeld wordt, zowel van disciplines als van methodiek. Om dat te kunnen realiseren smeden cultuur- en gemeenschapscentra niet alleen banden met jeugdtheaters en jeugdproductiehuizen, maar vooral ook met kunsteducatieve organisaties, welzijnsorganisaties, freelance-begeleiders,... Het scholenaanbod neemt echter ook een hele grote hap uit het budget en de personeelsinzet van de centra. Daarbij komt dat de maximumfactuur in het lager onderwijs de druk op de scholenwerking van de centra nog verhoogt. Toch blijven cultuur- en gemeenschapscentra investeren en doen ze er alles aan om niet te moeten inboeten aan kwaliteit. Dit bewijst hun sterke geloof en motivatie om alle kinderen en jongeren de kans te willen bieden om zo vroeg mogelijk in contact te komen met kunst en cultuur.

Niet alleen tijdens de schooltijd, maar ook in hun vrije tijd kunnen kinderen in deze centra kunst en cultuur beleven. Met een duidelijk gelabeld familie-aanbod leggen heel wat centra families extra in de watten. Bijzondere (samenwerkings-)projecten als SuperVlieg, Kinderhoogdagen, kinderkunstenfestivals, de kinderkunstendag, ... springen in het oog en genieten ook landelijke promotie en aandacht.

Jongeren zijn niet de eenvoudigste doelgroep, maar de laatste jaren is er wel een groeiende inzet van de centra. Vooral workshops en actieve kunstbeoefening trekken aan, maar uiteraard ook een podiumaanbod met een jong profiel. Ook voor ouderen denken de centra na over een zo goed mogelijk aanbod, communicatie én service: aangepaste aanvangsuren (namiddagactiviteiten), inspanningen voor bereikbaarheid, toegankelijke infrastructuur, ... Uiteraard proberen de centra jong en oud ook te bereiken via een algemeen inclusief aanbod, maar een doelgroepgerichte aanpak blijkt toch vaak zijn vruchten af te werpen wanneer de centra jongeren en ouderen zelf betrekken en mee hun leefwereld induiken. Dat geldt evenzeer voor mensen met een etnisch-cultureel diverse achtergrond, mensen in armoede of mensen met een handicap.

In de vorige paragrafen met cijfers bleven de gemeenschapscentra wat onderbelicht. Dit heeft te maken met de grote verscheidenheid in werking van deze gemeenschapscentra waardoor een eenvormige registratie moeilijk te organiseren is. Onderzoek (Bogaert, LOCUS, 2009) bracht eerder al aan het licht dat er verschillende soorten gemeenschapscentra zijn en dat dit een gevolg is van beleidskeuzes die lokaal worden gemaakt. Wel hebben de gemeenschapscentra de mogelijkheid om jaarlijks een wer-

kingsubsidie aan te vragen vanuit het Participatiedecreet. Deze subsidie moet men gebruiken voor initiatieven die inzetten op één of meerdere van de volgende kansengroepen: personen met een etnisch-cultureel diverse achtergrond, personen in armoede, personen met een handicap, ouderen, kinderen. Van 2010 t.e.m. 2013 gaat het jaarlijks om zo'n 30 à 35 gemeenschapscentra met dergelijke gesubsidieerde projecten. 60% daarvan is gericht op personen in armoede. 1 op 2 van de projecten richt zich tot personen met een etnische-cultureel diverse achtergrond. Zo goed als in alle projecten betreft men kinderen en ouderen. Bij de helft is er ook aandacht voor personen met een handicap.

Een aantal cultuur- en gemeenschapscentra zijn al experts. Velen zijn nog zoekende naar hoe een cc of gc de dynamiek van een multiculturele of interculturele samenleving kan versterken. CC Berchem geeft met 'Nuff Said (jong) artistiek talent een platform, werkt met vrijwilligers uit de buurt en trekt een zeer intercultureel publiek. Dit filmpje illustreert het initiatief: <http://youtu.be/ztS-l5nkZM>. In Brussel en de Rand werken heel wat gemeenschapscentra rond taal (Nederlands, maar zeker ook andere talen) of tal van educatieve, artistieke of culinaire workshops en ateliers.

De infrastructuur van cultuur- en gemeenschapscentra is op heel wat plaatsen toegankelijk voor rolstoelgebruikers. De laatste jaren werd er ook geïnvesteerd (mede dankzij de steun van de Vlaamse overheid in 2009 en Intro vzw) in een ringleiding in de theaterzaal zodat mensen met een auditieve beperking ook kunnen genieten van een voorstelling. Sommigen gaan een stap verder dan enkel infrastructuurle aanpassingen. We geven slechts enkele voorbeelden. Onder de noemer *Toegankelijke cultuur* trekken de cultuurcentra Geel en Heist-op-den-Berg vrijwilligers aan die samen met mensen met een fysieke of psychische beperking een voorstelling bijwonen, hen ophalen en weer thuis brengen. De Spil (Roeselare) wil met hun festival *La Folia* de beeldvorming van mensen met een psychische stoornis bijsturen. Naast theatervoorstellingen, tentoonstellingen, installaties, lezingen, workshops, documentaires en films, krijgen ook psychiatrische instellingen een platform. Zo brengen patiënten van Sint-Jozef in Pittern een theaterproductie, nemen de patiënten van het Stedelijk Ziekenhuis Roeselare je mee op ontdekkingstocht door het gebouw en werken de ateliers van verschillende instellingen uit het hele land aan een expositie. Zowel CC Leopoldsburg als GC Ganshoren begeleiden theater- en dansgroepen van mensen met een beperking samen met professionele kunstenaars. Deze initiatieven maken kunst en cultuur niet alleen 'toegankelijk' voor mensen met een beperking, maar zorgen er ook voor dat zij zich artistiek kunnen ontplooiën en presenteren aan een publiek.

Het hoeft niet altijd dubbel en dik zichtbaar te zijn, maar de aandacht voor specifieke noden en wensen is wel cruciaal om cultuurparticipatie mogelijk te maken. Steeds vaker gaan centra, naast evidente kunst- en cultuurpartners, samenwerken aan met welzijnsorganisaties, specifieke verenigingen of andere diensten binnen de gemeente. Participatie, co-creatie en netwerking zijn successleutels, wil men een evident inclusieve werking ontplooiën.

Bronnen:

De vele gezichten van gemeenschapscentra, Nele Bogaert (LOCUS, 2011)

<http://www.locusnet.be/portaal/Locus/LokaalCultuurmanagement/Gemeenschapscentra>

Cijferrapport Gemeenschapscentra 2010, Evi Gillard (VVC, 2012)

<http://www.cultuurcentra.be/in-cijfers.html>

Gegevens van het jaar 2011 uit *Cultuurcentra in Cijfers*,

Agentschap Sociaal Cultureel Werk voor Jeugd en Volwassenen. <http://www.sociaalcultureel.be>

ik zou wel willen,
maar wat zouden de mensen
wel niet zeggen?

Beste cultuur- en gemeenschapscentra,

Welzijnsschakel Puurs vzw (De Schakel), een Vereniging Waar Armen het Woord Nemen, zet al verschillende jaren in op vrijetijdsparticipatie, meer in het bijzonder op cultuurparticipatie. Hiervoor werkt de vereniging samen met de cultuuraanbieders en OCMW-medewerkers van Puurs, Bornem en St. Amands.

Gedurende het werkjaar 2012-2013 is armoede de rode draad doorheen het aanbod van CC De Kollebloem. Mensen in armoede uit de vereniging zijn hierbij sterk betrokken en schrijven in een creatief traject doorheen dit jaar een dagboek. Wij vroegen hen dan ook om, ter gelegenheid van de verjaardag van de CC's, hun brief te schrijven. Dit is het resultaat.

Marleen Van den Mooter
Coördinator De Schakel

Damned, ik zou wel willen, maar wat zouden de mensen wel niet zeggen?
 Gaan ze niet zien dat ik weinig geld heb?
 Verdorie, ik hoef alleen de straat over te steken.
 Zal ik gaan of zal ik niet gaan?
 Nee, ik doe het niet. Dat is de gemakkelijkste weg.
 De drempel is hoog, heel hoog.
 Het kost mij geld, geld dat ik niet heb.

Eén jaar later:

Ik kom in het ontmoetingscentrum De Schakel,
 waar ook mensen met een kleine portemonnee welkom zijn.
 Wat zie ik daar aan het prikbord?
 Affiches met voorstellingen die in het CC doorgaan.
*Goedkoper en, wat zeker zo belangrijk is,
 ik hoef niet alleen te gaan.* Toch schrijf ik mijn naam niet op.
 Anderen doen dat wel. Komen enthousiast terug. Ze prikkelen mij.
 Sommigen spreken mij aan: "Toe, ga eens mee!"
 Na veel overwegen ga ik er op in.
 En goed dat ik het vind. Lachen dat ik doe. Het is heel ontspannend.
Wat een verschil, cultuur is er ook voor míj.

Het CC zet zich in om ook mensen in armoede te betrekken bij hun werking. Steven, de directeur van het CC, komt elk jaar zijn programma voorstellen in De Schakel. Ook ik kan iets kiezen en er wordt rekening gehouden met mijn interesse en budget. Deze samenwerking is vrij uniek in Vlaanderen en kan hopelijk andere centra inspireren.

Vanwege de deelnemers van het creatief traject in De Schakel:
 Albert, Alex, An, An, Bea, Jaclien, Linda, Maria, Marleen,
 Mo en lesgeefster An.

*"Wat een cultuurcentrum zo speciaal maakt, is dat er een weinig
elitaire sfeer hangt. Verder voel je ook echt de goesting van de
mensen die er werken, en dat heeft een invloed op de sfeer.
Die dynamiek is fantastisch."*

Wouter Deprez (De Morgen, 16 mei 2013)

Mensenwerk

De werking van een cultuur- of gemeenschapscentrum wordt gedragen door vele handen. Uiteraard denken we aan de cultuurprofessionals die dag in dag uit de werking laten draaien. Als je het globale personeelsbestand bekijkt over alle cultuurcentra heen is 26% cultuurprofessional (leidinggevend of staf), 28% administratie, 19% technicus, 18% onderhoud en schoonmaak, 6% toezicht en bewaking. In de prent hebben we een vereenvoudigde voorstelling gemaakt van een gemiddeld cultuurcentrum, maar uiteraard is hier nuance op zijn plaats. Een A-centrum (gemiddeld 40 vte) beschikt over meer personeel dan een B- (gemiddeld 17 vte) of C-centrum (gemiddeld 12 vte). De staf bestaat nog steeds voornamelijk uit directies en programmatoren (avond-, jeugd-, educatie-, ...). Toch hebben heel wat centra ondertussen een verantwoordelijke voor communicatie of infrastructuur. In een aantal centra werft men de laatste jaren echter ook andere profielen aan, bv. voor (sociaal-artistische) projecten, buurtwerking, interculturaliteit,... die specifiekere competenties vereisen.

Het personeel van cultuur- en gemeenschapscentra bepaalt voor een groot stuk de sfeer en dynamiek. Uit een enquête die we dit jaar organiseerden n.a.v. 40 jaar blijkt alvast dat de jobvreugde bij directies, programmatoren, technici, administratie en onderhoud zeer groot is. Ze appreciëren vooral de variatie en afwisseling, het werken met mensen (creatieve, artistieke, maar ook verenigingen, vrijwilligers, etc...) en het uitdagende of creatieve van de job. We verwijzen graag naar enkele citaten.

“Ik hou van mijn job omdat:

- hij ongelooflijk gevarieerd is, veel contacten met nieuwe mensen oplevert, en mij steeds uitdaagt om te zoeken naar vernieuwing,
- ik zo m'n steentje kan bijdragen aan een leukere samenleving,
- we mensen telkens weer de kans geven om te genieten, te ontmoeten, bij te leren en te ontdekken dat alles anders kan,
- het na zoveel jaren in de 'stiel' nog steeds een ongelooflijk gevoel geeft als je een zaal enthousiast ziet opveren na een voorstelling of concert, je de lichtjes ziet in de ogen van de tevreden toeschouwers of de adrenalinestoot bij de artiesten backstage.”

De jobvreugde van het personeel straalt ongetwijfeld af op het onthaal, de klantvriendelijkheid, de programmering en de vele samenwerkingen. Vaak wordt gezegd dat cultuur- en gemeenschapscentra 'bescheiden' zijn over wat ze realiseren. Daarom vroegen we hen om voor één keer hun trots niet onder stoelen of banken te steken. Dat lukte aardig. Men is trots op het gevarieerde aanbod, de kwaliteitsvolle programmering, de goede service, het brede publieksbereik,... Een greep uit de vele reacties:

"Ik ben trots op mijn cultuur- of gemeenschapscentrum omdat:

- we buiten de lijntjes kleuren en nooit twee keer hetzelfde liedje willen zingen,
- het kleinschalig is met grootse dromen,
- het een warm huis is met plaats voor vernieuwing en creativiteit,
- wij een meerwaarde brengen in het Vlaamse culturele landschap,
- we een actieve en prominente rol spelen in de ontwikkeling van onze gemeente,
- wij en ons publiek niet in een hokje te stoppen zijn. Hoog, laag, klein, groot, jong, oud, meer en minder bemiddeld: het centrum omarmt en wordt omarmd,
- het een unieke plaats in de lokale gemeenschap heeft verworven,
- veel buitenstaanders mij komen vertellen dat zij ons centrum de absolute max vinden,
- we met gedreven medewerkers en vrijwilligers, én met weinig middelen, een aanbod kunnen realiseren. Het feit dat wij er in slagen lokaal nieuwe trends te lanceren is al veelbetekenend."

Het is niet alleen het personeel dat het cultuurcentrum of gemeenschapscentrum een gelaat geeft. Het zijn zeker ook de bestuurders-vrijwilligers. Zij beheren mee het centrum, maken beleidskeuzes, steunen de werking en programmering en zijn een onmisbare link met wat lokaal leeft. Ook zij zijn trots op het cultuurcentrum en houden van hun vrijwilligersfunctie:

- "... omdat het samenspel tussen bestuur en ploeg medewerkers aanstekelijk werkt en leidt tot daadwerkelijk resultaat."
- "omdat ik samen met andere vrijwilligers en met de professionele krachten uit het centrum kan meewerken aan de invulling van de werking van het cultuurcentrum. Het brengt ook een groep van gemotiveerde en boeiende mensen geregeld samen om zich in te laten met het doen en laten van het cultuurcentrum."

De bestuurders van het cultuur- of gemeenschapscentrum zijn zowel gebruikers als lokale politici. Onder 'gebruikers' verstaan we letterlijk de mensen die het cc/gc regelmatig 'gebruiken'. Het zijn voornamelijk vertegenwoordigers uit de cultuurraad waar lokale verenigingen, amateurgezel-

schappen en cultuurdeskundigen in zetelen. Deze bestuursvorm van medebeheer met een evenwicht tussen lokale politiek en gebruikers en het samenspel met de professionele krachten is vrij uniek en garandeert lokale verankering, kwaliteit en professionaliteit met democratische controle. Ook schepenen van cultuur, cultuurbeleidscoördinatoren, diensthoofden vrije tijd of cultuur, ... koesteren het cultuur- of gemeenschapscentrum als een belangrijke actor in het cultuur- en kunstenbeleid van de stad of gemeente. Menig schepen van cultuur verdedigt het cultuurcentrum of gemeenschapscentrum met vuur wanneer de middelen verdeeld worden bij begrotingsbesprekingen. Cultuurbeleidscoördinatoren en diensthoofden vrijetijd zien steeds het breder verhaal en kunnen verbindingen maken tussen verschillende diensten om elkaar te versterken.

"Ik werk als vrijwilliger voor het gemeenschapscentrum en hou daarvan omdat het werken is aan positieve dingen, met een hele toffe en zeer gevarieerde ploeg!"

Hoewel cultuur- en gemeenschapscentra over kwalitatief en professioneel personeel beschikken, is er vaak nog nood aan extra helpende handen: vrijwilligers. Meestal is dat voor uitvoerende taken als ticketcontrole, vestiaire, communicatie en flyeren, foyer uitbaten,... Dat bevestigde het recente onderzoek naar de 'vrijwilliger in cultuur- en gemeenschapscentra' van Tom Knockaert (Masterproef cultuurmanagement UAMS 2011-2012). Daaruit bleek ook dat de meeste vrijwilligers vaak (trouwe) bezoekers zijn van het centrum. Zij gaven aan dat het programma en de activiteiten van het centrum een belangrijke bron vormen voor hun motivatie. Daarnaast zijn sociaal contact, sfeer onder de vrijwilligers en een goeie en ontspannende vrijetijdsbesteding belangrijke motieven om vrijwilligerswerk in het centrum op te nemen. Sommige centra hebben een vaste vrijwilligersploeg, anderen doen al dan niet tijdelijk of projectmatig beroep op vrijwilligers. Uiteraard zet het CC of GC ook vele vrijwilligers in beweging bij tal van projecten die men in samenwerking met de lokale gemeenschap of verenigingen opzet.

Naast het personeel, zijn dus ook bestuurders, vrijwilligers, schepenen, cultuurbeleidscoördinatoren, ... belangrijke ambassadeurs van het cultuurcentrum of gemeenschapscentrum, niet alleen naar de lokale gemeenschap toe maar ook in de regio.

Kortom, het werk van vele handen en vele mensen voor nog meer mensen, met als dromen:

“Dat het cc/gc in de toekomst...

- een bakken voor cultuurbeleving blijft, zowel voor makers als voor bezoekers,
- kan blijven functioneren als hecht team, kan groeien (zowel lokaal als bovenlokaal) en hechtere banden kan smeden met andere instellingen/diensten en onze doelgroepen om nog gericht te kunnen werken,
- nog meer een open huis wordt waar iedereen elkaar kan ontmoeten en uitwisselen,
- een 'vrolijker' locatie krijgt voor de ticketbalie,
- meer belang hecht aan belichting,
- verder kan evolueren in zijn vuurtorenfunctie voor stad en streek in een grensoverschrijdende context,
- haar eeuwige glans en aantrekking mag behouden,
- zich met mooie projecten verder vast nestelt in het sociale weefsel van de stad en tegelijkertijd de kaart van de hedendaagse podiumkunsten blijft trekken in een aangepaste infrastructuur,
- verder mag uitgroeien tot een knooppunt van kunsten, kunstenaars en publiek, regionaal, nationaal en internationaal,
- ook de cultuurbakken vormt voor diegenen die we nu niet bereiken - meer middelen om laagdrempelige projecten uit te werken,
- zich nog meer kan inbedden en actief meewerkt aan de stadsontwikkeling, niet alleen op cultureel gebied, maar ook een rol kan spelen voor het ontwikkelen van een duurzaam beleid: sociaal, ecologisch, duurzaam.”

Alle enthousiaste, ontroerende en sprankelende quotes over jobvreugde, sectortrots en dromen kan je hier lezen:

<http://colloquium2013.wordpress.com/jobtrots/>

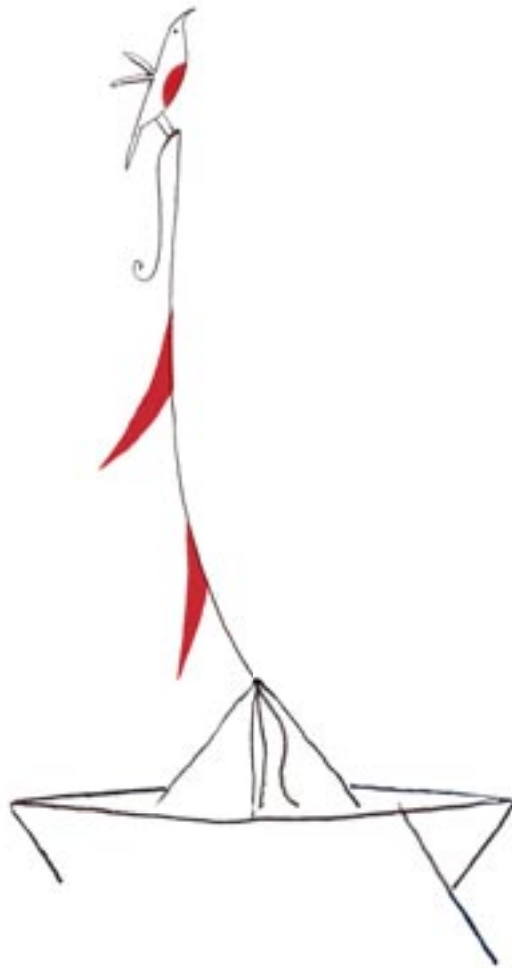

*"Relevant blijven, nog relevanter worden, het kan volgens mij
alleen als de culturele instellingen zich permanent diep
verankeren in de complexe en veelvormige maatschappij van
vandaag om zich in dienst te stellen van een democratisch,
intercultureel en solidair samenlevingsproject."*

Liesbeth Vandersteene (ASTRAC)

MORGEN

Dat de samenleving verandert, dat weten we. Dat hierbij rol en positie van cultuurhuizen regelmatig in vraag worden gesteld, dat weten we ook. Dat het een zoektocht zal worden om relevant te blijven en partner te zijn in het debat dat richting geeft aan mens en maatschappij, ook dat weten we. En dat we dus nog veel niet weten.

Dat neemt niet weg dat we durven dromen. Meer zelfs, we houden het niet alleen op dromen maar soms doen we het gewoon. Nu eens aarzelend, dan weer aan full speed. Zoekend, tastend en vaak niet weten waar het eindigen zal. Maar telkens de poging waard.

In het luikje Morgen belichten we een aantal thema's waarmee we inspiratie willen bieden om de toekomst met veel goesting tegemoet te gaan. De keuze van de thema's werd voornamelijk bepaald door de labo's op het colloquium van 16 mei: witruimte, diversiteit, regiowerking, collectief onderhandelen, glocalisering, digitalisering, culturele infrastructuur en cultuur en jongeren. Een resem uitdagingen die voorligt en die aantoonst dat er meerdere antwoorden zijn op de vragen van vandaag en morgen. En dat je als cultuur- of gemeenschapscentrum keuzes zal moeten maken, vertrekkende vanuit het lokale maar met een blik die verder reikt dan de eigen werking en gemeenschap. Uiteraard liggen er nog veel meer uitdagingen in de nabije en verre toekomst, maar ook voor deze publicatie moesten keuzes gemaakt worden.

"Gedwongen door bezuinigingen of niet, klein of groot, non-conformistisch of 'gesetteld', net als de Franstalige cultuurcentra staan jullie voor het verwelkomen van het andere, van alternatieve vormen en nieuwe perspectieven, voor deconstructie en wederopbouw, voor dynamisering en vernieuwing" zo verwoordde Liesbeth Vandersteene, coördinator van ASTRAC, het in haar brief aan de centra.

Alle verslagen van de labo's op 16 mei vind je hier:
<http://colloquium2013.wordpress.com/programma/labos/>

© HONORÉ D'O

Cultuurcentra op zoek naar witruimte

Ze heeft bijna de status van een heilige koe, de seizoensbrochure van cultuur- en gemeenschapscentra. En toch wordt ze meer en meer in vraag gesteld. Niet dat ze rijp is voor de slacht, maar ze mag best wat afslanken en wat meer witruimte laten. Dat zeggen Griet Ivens (Ter Dilft) en Koen Adams (30cc).

“En dan bieden we met trots ook nog WIT-RUIMTE aan. Het is een signaal en een opdracht tegelijk. Voor het publiek, voor onszelf en voor de artiesten natuurlijk. We reserveren graag wat plaats en tijd om ideeën te laten garen, om op het moment zelf te reageren, om spontaan creativiteit te genereren.” Deze intrigerende tekst staat in de inleiding van de seizoensbrochure van het Bornemse cultuurcentrum Ter Dilft. Bij wijze van statement zijn in de brochure naast de vertrouwde mix van voorstellingen vier witte bladzijden opgenomen. Elke pagina kan openklappen en toont de interpretatie van witruimte door een kunstenaar: acteur Kurt Demey, componist/muzikant Jan Swerts, beeldend kunstenaar/fotograaf Kenneth Van der Taelen en beeldend kunstenaar Honoré d’O.

“Het is een eerste aanzet om uit de ratrace te stappen die vraagt dat je het seizoenaanbod steeds vroeger volledig klaar hebt,” zegt Griet Ivens. “Als de hele programmering al lang op voorhand vastligt - soms met voorstellingen waar de artiesten nog niet aan begonnen zijn -, is er geen ruimte meer om in te spelen op interessante projecten. Want kunstenaars blijven natuurlijk werken, ze blijven ideeën hebben nadat je seizoenbrochure af is.”

Herken je dat bij 30cc in Leuven?

KOEN ADAMS: “Ik denk dat de meeste cultuur- en gemeenschapscentra met het probleem van de dichtgeplamuurde programmering worstelen. We proberen allemaal heel hard om de voortdurende trein onder controle te houden en we slagen daar amper of niet in. We moeten nadenken over de transitie naar een andere werking en daarvoor hebben we in de eerste plaats mentale ruimte nodig. Die is er nu nauwelijks.”

GRIET IVENS: “Ter Dilft, en veel cultuurcentra zullen zich hierin herkennen, is een machine die maar doordraait. We doen ons werk zeer professioneel en goed, laat daar geen misverstand over bestaan. We hebben een regionale uitstraling waar we best trots op zijn, de reacties van het publiek zijn lovend. Maar we zijn zeer resultaatgericht en stellen ons inhoudelijk maar weinig vragen. Langer lopende processen waarvan het resultaat onzeker is, krijgen nauwelijks een kans. Er is te weinig interactie tussen het centrum en wat zich afspeelt in de omgeving en de maatschappij. Innovatie en dynamiek krijgen onvoldoende ruimte, terwijl de cultuur- en gemeenschapscentra bij uitstek creatief zouden moeten zijn.”

Waarom veranderen als het publiek tevreden is?

GRIET IVENS: “We spreken vooral een iets ouder, gegoed publiek aan. Als we niet investeren in een andere manier van functioneren, lopen we vroeg of laat tegen de muur. We moeten ook een ander, jonger publiek bereiken. Witruimte is een van de manieren om dat te doen. Het is niet de bedoeling om de hele werking om te gooien. We moeten tot een nieuw evenwicht komen, kruisbestuivingen tot stand brengen, dynamiek binnenhalen in een solide orgaan.”

Koen Adams: “Het is een illusie te denken dat we alles zelf kunnen blijven doen, de groeiende nichevorming maakt dat onmogelijk. Witruimte staat voor mij ook voor openheid, voor ruimte maken en laten voor allerlei initiatieven die van onderuit opborrelen. Het cultuurcentrum wordt dan een soort stimulator van het maatschappelijke netwerk. Het smeedt vanuit een creatieve, culturele insteek

banden tussen gemeenschappen, groepen, individuen. Het heeft niet enkel een spreidende rol maar versterkt ook het lokale weefsel. De voorbije jaren hebben we met 30cc gemeenschapsvormende, sociaal-artiestieke projecten opgezet met verschillende wijken: de carroussels. Die waren vrij groot waardoor het fijnmazige verloren ging en we toch al snel weer in een productiemodus terecht kwamen. Het komende seizoen willen we het kleinschaliger aanpakken zodat er meer ruimte is voor samenwerking met de partners in de wijken.”

© MARGOT DIELEMAN

Hoe doe je dat, witruiimte creëren?

GRIET IVENS: “We hebben een eerste stap gezet door tien procent minder te programmeren. Dat klinkt eenvoudig, maar het was best een moeilijke oefening omdat we moesten breken met de routine en meer keuzes moesten maken. Met die tien procent creëren we ruimte op het vlak van tijd, infrastructuur, personeel, capaciteit. Die kunnen we invullen wanneer zich iets interessants aandient of we kunnen meer projectmatig werken. We hebben dat aangekondigd in de seizoensbrochure. Dat heeft wel wat nieuwsgierigheid opgewekt bij het publiek. Het leidt af en toe ook tot verbaasde reacties, wanneer we bijvoorbeeld niet ingaan op een verzoek van een vereniging hoewel onze zaal op de gevraagde datum vrij is. Uitleggen dat die dag witruiimte is en dat we dat zo willen houden, is niet makkelijk.”

KOEN ADAMS: “Wij hebben ook tien procent minder geprogrammeerd dan vorig jaar, al zijn we daar niet zo expliciet mee naar buiten gekomen als Ter Dilt.”

Wie is bij het creëren van witruimte betrokken?

GRIET IVENS: “Alle personeelsleden. De dichtgespijkerde kalender is niet enkel een zaak van de programmatoren. Ook de toezichters en de theatertechnici draaien daarin mee, net als de secretariatsmedewerkers die onder meer instaan voor het verhuren van de infrastructuur. We willen de beschotten tussen de teams weghalen. Voor projectwerking heb je een mix van medewerkers uit verschillende teams nodig. De presentatie van onze seizoensbrochure werd door zo'n gemengd team voorbereid.”

Krijg je de medewerkers makkelijk mee in die oefening?

GRIET IVENS: “Een seizoensbrochure die volledig af is, geeft rust en veiligheid. Aan de andere kant opent witruimte ook veel mogelijkheden. Ik merk dat er nu heel wat voorstellen en ideeën van medewerkers komen voor bijvoorbeeld een interessante inleiding of een creatieve workshop bij een productie.”

KOEN ADAMS: “Programmatoren en medewerkers krijgen dus ook andere taken. Ze moeten niet alleen doen wat ze nu doen, ze worden meer procesmakers en -begeleiders. Ze moeten zoeken naar nieuwe manieren om kennis, expertise te delen. Daarom is witruimte onder meer ook digitale ruimte. Waarom moeten we alles vertalen in fysieke acties? De nieuwe media openen tal van mogelijkheden om interactief aan de slag te gaan.”

GRIET IVENS: “Jongeren hoeven dan bijvoorbeeld niet naar het cultuurcentrum te komen voor een workshop muziek of fotografie, ze krijgen online professioneel advies van een expert.”

Is tien procent minder programmeren wel voldoende? Het lijkt me dat het omgaan met en invullen van witruimte veel arbeidsintensiever is dan het 'gewone' werk.”

GRIET IVENS: “Daar moeten we onze weg nog in zoeken. Deze manier van werken vraagt veel meer interne communicatie. De vergaderingen zijn meer dan het overlopen van de stand van zaken en het maken van praktische afspraken, er zijn meer inhoudelijke gesprekken en discussies. En dus vragen ze meer tijd. Het is boeiend en goed om evidenties in vraag te stellen, maar het is ook vermoeiend.”

Op een tweedaagse workshop over de kracht van cultuur- en gemeenschapscentra kwam ook het idee van culturele cambio naar voren. Wat houdt het in?

GRIET IVENS: “Naar analogie met het systeem van autodelen moeten we nadenken over het delen van

infrastructuur. Vanuit ruimtelijk en milieuoogpunt is het niet verantwoord dat een cultuurcentrum maar blijft uitbreiden, zeker niet nu de lokale besturen de broekriem moeten aanhalen. Waarom zouden we niet tijdelijk leegstaande privégebouwen of scholen kunnen gebruiken? Dat is geen nieuwe piste maar we willen er wel intensiever en structureler mee aan de slag gaan. Op die manier wordt cultuur, kunst ook een hefboom voor veranderingen op het vlak van ruimtelijke ordening, van ecologie. We hebben nu het Route N16-project lopen: één van de meeting points is een leegstaand bedrijfspand, maar het cultuurcentrum blijft het centrale baken.”

KOEN ADAMS: “Tegelijkertijd is onze eigen infrastructuur onderbenut. Ze staat regelmatig leeg omdat we geen technische capaciteit meer hebben. En dus moeten we in de toekomst ook een soort van conciërgefunctie mogelijk maken, waarbij we onze infrastructuur ter beschikking stellen en enkel de kalender beheren en een oogje in het zeil houden.”

Is er wel financiële ruimte om te experimenteren met witräume?

KOEN ADAMS: “De financieel moeilijke situatie van veel steden en gemeenten is een mogelijke valkuil. Experimenteren houdt het gevaar in dat je op je bek gaat en dat je investering tot niets leidt. En we zullen ook financiële ruimte moeten krijgen, onder meer om andere expertise in huis te halen.”

GRIET IVENS: “Minder uitgaven doen en meer inkomsten genereren, dat is de vraag van veel gemeentebesturen aan het cultuurcentrum. Maar nog meer op zekerheid spelen dan nu is niet de weg die we moeten inslaan. Dat is een eindig verhaal.”

VOORUIT OP VRIJDAGMORGEN: NIETS MOET, ALLES MAG

De stafleden en het communicatieteam van Kunstencentrum Vooruit houden de vrijdagmorgen in hun agenda vrij. Dan ‘werken’ ze niet, ze praten met collega’s, ze lezen, ze verdiepen zich in een onderwerp. Niets moet, alles mag. Na een aarzelende start heeft die aanpak intussen tot allerlei boeiende ideeën en initiatieven geleid. In een volgende stap wordt de hele organisatie in het transitiebad getrokken.

Weerspiegelen onze cultuurhuizen straks de diverse samenleving?

Jongeren van vandaag groeien op in een zeer diverse samenleving. Hoe kunnen culturele organisaties hierop inspelen? In dit artikel zoeken we inspiratie bij H30 – een bloeiende artistieke werkplek voor jongeren in Mechelen. In economisch spannende tijden slaagt H30 er in om met weinig middelen kwaliteitsvol artistiek werk van jongeren te ondersteunen door henzelf zoveel mogelijk de regie in handen te geven. Dankzij een duidelijke visie en strategie bereiken ze ook de meest kwetsbare jongeren. Brien Coppens, coördinator van H30, legt uit hoe ze dat doen.

Wat doet H30?

“Wij werven jongeren tussen 14 en 30 jaar en begeleiden ze bij het ontwikkelen van hun artistieke talenten. Jongeren komen hier om te werken, niet om te hangen. Dat is een bewuste keuze. Zo hebben we geen café of instuif. We vertrekken ook niet van vooraf bepaalde kunstdisciplines. Jongeren bepalen zelf hoe ze zich artistiek willen ontplooiën. We kiezen opzettelijk voor een brede waaier aan leeftijden omdat jongeren van elkaar leren en elkaar inspireren. Hier werken

maar drie mensen voltijds, dus schakelen we professionele artistieke begeleiders in die het creatieve proces ondersteunen. We waken over de artistieke kwaliteit maar hebben ook oog voor het sociale en pedagogische aspect. Iedereen moet aan boord blijven. Bij elk project is er naast de artistieke begeleider een werknemer van H30 betrokken die het groepsproces begeleidt. Sommige artistieke begeleiders werken al langer bij H30 en hebben onze visie voldoende onder de knie om het sociale aspect op zich te nemen.”

Veel culturele organisaties slagen er nauwelijks in om moeilijk bereikbare jongeren, zoals kansarme of allochtone jongeren te betrekken. Waarom lukt het bij jullie wel?

“We vinden het heel belangrijk om alle jongeren te betrekken. In Mechelen leeft twintig percent van de jongeren in armoede en komt veertig percent van de 16-jarigen uit cultureel diverse gezinnen. We werken met overheidsgeld en het zou onverantwoord zijn om enkel te werken voor een wit middenklasse publiek. Dat willen we niet en daarom doen we veel moeite om iedereen te bereiken. Vijftien jaar geleden ontstonden we binnen de dienst Welzijn. Die voorgeschiedenis en onze jarenlange inzet op samenwerken, resulteerde in een ruim netwerk waar zowel kunstorganisaties als welzijnsactoren, straathoekwerkers, jeugdwerkers, zelforganisaties van migranten deel van uitmaken. Het is erg belangrijk om de eerstelijns werkers te overtuigen van het belang van cultuur, alleen dan verwijzen ze kwetsbare jongeren naar ons door. We vragen de jongeren die bij ons een traject volgen om ambassadeur van H30 te worden. Ze geven ruchtbaarheid aan onze evenementen op Facebook. Zo raken we verstrengeld met de netwerken van jongeren. We werken heel gericht met de sociale media en gebruiken die intensief om bekend te worden. Verder organiseren we gerichte categoriale acties, de zijtrajecten, met moeilijk bereikbare doelgroepen als anderstalige nieuwkomers en OCMW-cliënten. Die trajecten zijn kort en leiden altijd naar de reguliere werking. Ze staan nooit los van ons vast aanbod. We werken aan diversiteit en zijn heel inclusief maar benoemen het niet zo. Jongeren vinden dat niet leuk, die willen aangesproken worden op hun talenten niet op hun achtergrond. Een ander niet onbelangrijk gegeven is dat onze medewerkers een pedagogische of sociale opleiding hebben. We hebben de competenties in huis om snel aan te voelen wat de jongeren nodig hebben. “

De jongeren nemen veel engagement op binnen H30. Ze helpen mee poetsen, bouwen een geluidsdichte studio en engageren zich ook op lange termijn.

Hoe creëer je dit soort betrokkenheid?

“Onze relaties met jongeren zijn gebaseerd op gelijkwaardigheid en wederkerigheid. Alles wat H3o aanbiedt is gratis. Jongeren kunnen de repetitieruimtes gebruiken, een artistiek traject volgen, muziek opnemen in de studio of het videoatelier gebruiken. We vragen in ruil wel een wederdienst in natura. We vragen geen financiële bijdrage omdat we jongeren in armoede niet willen uitsluiten. Of je arm of rijk bent, je kan altijd je handen uit de mouwen steken. Jongeren komen vaak meehelpen op de Casco-kampen. Dit zijn klusjesmomenten waarbij het gebouw wordt geschilderd en opgeknapt. Zo voelen ze zich ook verbonden met het geheel en gaat hun betrokkenheid verder dan hun eigen project. Ze komen eveneens in contact met andere jongeren en kunnen zo hun netwerk verbreden. Bij veel van de jongeren knelt daar immers het schoentje: ze hebben talent maar het ontbreekt hun vaak aan een breed netwerk. We bouwen ook gelijk-

waardige relaties op. We betuttelen of moraliseren niet maar dat betekent niet dat we geen grenzen stellen bij ontoelaatbaar gedrag, bijvoorbeeld duidelijke afspraken rond druggebruik en bemiddelen bij conflicten tussen jongeren. Via het badgesysteem dat we zelf beheren, kunnen jongeren binnen de gemaakte afspraken in en uit het gebouw, zonder dat wij voortdurend over hun schouder meekijken. Jongeren krijgen de ruimte om zich H₃O toe te eigenen, het is ook hun huis. Dat leidt tot een grote betrokkenheid.”

Een veel gehoorde verzuchting is dat sociaal en artistiek niet samengaan omdat de artistieke kwaliteit daar onder lijdt. Klopt dit?

“Nee. Wij houden de artistieke kwaliteit nauwlettend in het oog. We zijn geen knutselplek voor jongeren. We vinden originaliteit en artistieke motivatie erg belangrijk en communiceren dat duidelijk. Tijdens hun begeleidingstraject krijgen jongeren kwaliteitsvolle ondersteuning op maat zodat ze hun talenten ten volle kunnen ontplooien. Die aanpak zit in onze beide werkingen. De Home Made projecten zoals het Majorettekorps zijn kunstprojecten die we zelf initiëren. Andere voorbeelden zijn het Videolab (samen met de jeugdendienst) en de Stikbitches, een werking rond naaien en mode waar in totaal zo’n tachtig meisjes bij betrokken zijn. De projecten leverden al heel wat uitmuntend werk af. De Majoretten hebben samengewerkt met Abattoir Fermé en de Stikbitches maakten een decorstuk voor de Cavalcade. Daarnaast zijn er ook de Te gast-projecten. Daar ligt het initiatief bij de jongeren zelf. Wekelijks krijgen we voorstellen van jongeren die een idee of productie aandragen. We zorgen voor een intakegesprek en stippelen samen met hen het traject uit om hun talenten verder te ontvouwen.”

Gemeenschapsvorming staat centraal in jullie werking. Hoe gaan jullie hier concreet mee aan de slag?

“We gaan heel bewust op zoek naar verbindingen. We verbinden jongeren van allerlei slag rond de passies die ze delen. Arm, rijk, homoseksueel, allochtoon of nieuwkomer werken samen aan projecten waar ze helemaal voor gaan. Werken met zo’n diverse groepen kan maar slagen als je ook oog hebt voor het groepsproces en rekening houdt met de sociale dynamiek tussen jongeren. Dat verbinden zoeken we ook buitenshuis. We trekken regelmatig de straat op en organiseren een ludieke activiteit als een stoet of een choco-actie aan een school om van ons te laten horen en te tonen dat we bestaan. We stappen ook bewust op andere organisaties af. Zo werken we samen met

het bejaardentehuis naast H30. Hun culturele activiteiten vinden bij ons plaats en zij komen onze kruidentuin verzorgen tijdens de vakantie. De senioren komen hier over de vloer en genieten van het contact met de jongeren. Met een organisatie als het Arsenal werken we natuurlijk op een heel andere manier samen. Ons netwerk is eclectisch en blijft bewust informeel. Vergaderen met al onze partners samen zou nutteloos en tijdrovend zijn, omdat de organisaties sterk verschillen en andere belangen hebben in de samenwerking. We zetten bewust in op ons netwerk maar houden het concreet en wederkerig. Ten slotte verbinden we de jonge kunstenaars ook zoveel mogelijk met sleutelfiguren uit de cultuurwereld, met galerijen, het CC, musea en andere partners. Het is voor hen erg belangrijk dat ze hun netwerk verbreden en de drempelvrees voor de “officiële” cultuurwereld overwinnen.”

Er komen honderden jongeren naar H30. Jullie hebben talloze activiteiten, een breed netwerk en een grote ploeg van vrijwilligers. Hoe krijgen jullie dat werk rond met drie medewerkers?

“Doordat jongeren hier veel zelf kunnen bepalen is hun betrokkenheid erg groot, maar ook de vrijwilligersploeg ondersteunt ons. De vrijwilligers volgen een gelijkaardig traject als de jongeren. We stippelen samen met hen uit welke competenties ze willen ontwikkelen en hoeveel tijd en energie ze in H30 willen en kunnen steken. Dat loont. We hebben dertig actieve vrijwilligers die bijvoorbeeld een belangrijk deel van de communicatie verzorgen. Maar het is niet genoeg. Wij voelen de besparingen ook en het is erg moeilijk om het hoofd boven water te houden.”

De besparingen zorgen voor onrust bij veel culturele organisaties. Hoe zie jij de toekomst?

“Er is een omslag nodig in de manier van denken en werken van de culturele centra en organisaties. De tijden waarin iedereen geld had en er volop geprogrammeerd kon worden zijn voorbij. We moeten vertrekken van de omgeving waar we in werken. Dat betekent ook werken met mensen in armoede of met een migratieachtergrond. Om maatschappelijke relevant te blijven, moeten we de klassieke manier van werken in vraag durven stellen. Een voorbeeld. Educatie, creatie en programmering kan beter op elkaar afgestemd worden. Eigenlijk versterken ze elkaar en vormen ze een geheel, maar nu zijn dat soms nog drie afzonderlijke blokken in de werking van een cultuurcentrum.”

Wordt regionaal het nieuwe normaal?

Krappe financiële tijden die tot rationalisering van de middelen dwingen. Fusies die in de lucht hangen. Gemeentegrenzen die vervagen. Het regioniveau wint ontegensprekelijk aan belang. In het Pajottenland-Zennevallei startte men de regiowerking op vanuit gezond boerenverstand: “Wat we samen doen, doen we beter.”

Het Pajottenland en de zuidelijke Zennevallei, in het Zuid-Westen van Vlaams-Brabant, omvat Affligem, Beersel, Bever, Dilbeek, Drogenbos, Galmaarden, Gooik, Halle, Herne, Lennik, Liedekerke, Pepingen, Roosdaal, Sint-Genesius-Rode, Sint-Pieters-Leeuw en Ternat.

Van elkaar niet kennen tot elkaar graag zien...

De regiowerking Pajotteland-Zennevallei kwam er niet van vandaag op morgen. Vlabra’ccent (het samenwerkingsverband van cultuur- en gemeenschapscentra in Vlaams-Brabant), geïnspireerd door het decreet lokaal cultuurbeleid van 2001 en de regionale toerismewerking, wilde de mogelijkheden van het regionaal niveau aftasten. Initieel was er best wat weerstand voelbaar in de huizen, zo ook

bij Westrand (Dilbeek). Men geloofde niet in mobiliteit, men geloofde niet in gezamenlijke kenmerken tussen Dilbeek, Halle en het verre Bever of Herne. Zowel bij de 'groten' als de 'kleintjes' heerste het idee dat men met andere dingen bezig was en andere behoeften had.

Een eerste stap in regionale samenwerking zetten de centra met het afstemmen van ticketprijzen, van aanbod en het voeren van een gezamenlijke communicatie. Het boekje *Chicorei* was een eerste tastbaar resultaat: een bundeling van 20 à 30 voorstellingen, vertrokken vanuit de toenmalige sterktes van de centra, nl. Folk en Wereldmuziek. "Dit boekje was voor niemand bedreigend en dus een eerste haalbare stap." Een gezamenlijk aanbod kwam er met *Tour de Force* van Geert Hautekiet: een dure productie waarvoor men de financiële krachten bundelde en een geschikte locatie vond. Een tegenvallende opkomst bracht de centra tot het besef: we kunnen dit niet alleen. Ze stapten naar cultuurbeleidscoördinatoren en bibliotheken én vroegen aan de provincie om extra middelen (personeel). Vervolgens namen ze deskundige hulp onder de arm en leerden dat het uitbreiden van je netwerk met andere partners ook betekent dat je je missie en doelstellingen moet herformuleren. De cultuurbeleidscoördinatoren en de bibliotheken bepalen mee de inhoud, en worden niet enkel ingezet om het eigen aanbod breder te communiceren. De centra hebben lang het vooroordeel gehad dat gemeenten waar geen cc of gc is, niets deden op cultureel vlak en beschouwden het als 'blinde vlekken'. Dat vooroordeel lieten ze in deze nieuwe partnerschappen al snel varen. De provincie Vlaams-Brabant maakte middelen vrij om de regio te versterken met een coördinator, op voorwaarde dat de invulling werd verbreed naar Vrije Tijd – naar analogie met de beweging die in vele gemeenten aan de gang was. Fred Gillebert startte als vrijetijdskoördinator in 2009 en al snel kwam de vraag vanuit één van de gemeenten om een erfgoedconvenant aan te gaan. Waar de centra een proces hadden doorlopen van weerstand t.a.v. regiowerking tot het beschouwen als een evidentie, kwamen nu diezelfde vragen naar boven: wat hebben wij, als afzonderlijke gemeenten met elkaar te maken en gemeenschappelijk op vlak van erfgoed en natuurbeleving? Fred: "Het komt er dan op neer de gemeenschappelijkheid helder te verduidelijken:

- Je kan de regio PZ vergelijken met een stad als Gent, met 220.000 inwoners. Wat daar kan, moet hier ook kunnen – uiteraard aangepast aan de eigenheid van onze regio.
- We zitten op de rand van Brussel – op macroniveau hebben we hier dezelfde problemen als daar, waarom deze niet gezamenlijk aanpakken?
- Het Stillegebied is relevant voor inwoners van de hele regio, het Kasteel van Gaasbeek heeft een rol te spelen in de hele regio.

- Lokaal heb je één of twee sterke erfgoedspelers; bekijk het regionaal en je hebt daar onmiddellijk een veelvoud van.
- Heemkundige kringen werken vaak rond thema's die ook in buurgemeenten aan de orde zijn of botsen op gelijkaardige zaken."

Op heel korte tijd kwam er een erfgoedbeleidsplan – een huzarenstukje waaraan een aantal succesfactoren zijn toe te schrijven:

- Het motto van de provincie: 'Als we ervoor gaan, is het met alle 16 gemeenten. Het is met iedereen, of het is niet'.
- Bij de aanvang het samenbrengen van alle spelers met vertegenwoordiging uit de drie belangrijke poten: professionals (CBC's), vrijwilligers (heemkundige kringen, erfgoeddeskundigen...) en bestuur (burgemeester, schepenen). Elk bracht vanuit zijn eigen expertise in waar rekening mee moest gehouden worden (belangen, profilering, draagvlak, werklast...).
- Sterke inhoudelijke basis om vanuit te vertrekken dankzij input van een 30tal sleutelfiguren uit de regio ('wat betekent zo'n erfgoedbeleidsplan voor PZ').
- Uitbesteding van redactie en procesbegeleiding aan een team van drie deskundige freelancers.

Als je klein bent, laat je dan door reuzen omringen.

Het plan was ingediend, er volgde een heel jaar 'wachttijd' om al dan niet goedgekeurd te worden. Maar van stilzitten was geen sprake: de eerste regioprojecten zagen het daglicht - opgezet rond vijf belangrijke uitdagingen: Literatuur, Klassieke Muziek, Jong Talent, Kasteel van Gaasbeek en Communicatie. Een steeds terugkerend kenmerk: van bij de start alle relevante spelers betrekken. Maar hoe beslis je welke partners je aan boord haalt? "Een delicate evenwichtsoefening," volgens Fred. "Je moet erover waken dat de hele regio gedekt wordt. Hiervoor ga je op zoek naar personen die relevant genoeg zijn voor de regio, die over voldoende expertise en bereidwilligheid beschikken om regionaal te denken. Bovendien spreekt men best 'dezelfde taal' als de taal die gehanteerd wordt binnen de gesubsidieerde overheidscontext – organisaties, mensen of verenigingen die taken van maatschappelijk belang vervullen. Belangrijk is ook dat niet iedere gemeente aan ieder project moet deelnemen, maar elk project moet vroeg of laat wel resulteren in de eigen gemeente." Over het succes van de projecten is Fred duidelijk: "Elk project had om een andere reden zijn meerwaarde of verdienste." Enkele voorbeelden.

WEG VAN KLASSIEK: Het festival is er gekomen door de vaststelling dat klassieke muziek nauwelijks nog aan bod kwam in de centra én het geloof dat er potentieel zat in de verbinding van klassieke muziek, natuurbeleving en lokaal erfgoed. De combinatie van zorgvuldig uitgekozen plekken mét een verhaal en een kwaliteitsvol aanbod blijkt erg succesvol te zijn. "Jammer dat het festival niet op meer steun en aandacht kan rekenen vanuit de Vlaamse Overheid, het zou een festival voor klassieke muziek kunnen zijn dat meespeelt op Vlaams niveau, vanuit plattelands- en natuurbeleving, duurzaamheid en immaterieel erfgoed."

ARTIEST GEBOEKT: Artiesten op doortocht langsheen de cultuur- en gemeenschapscentra houden even halt in een bibliotheek voor een goed gesprek over de boeken die hun leven kleurden. Dit project heeft wat tijd nodig gehad om succesvol te worden, maar haalt nu gemiddeld zo'n 80 bezoekers. "Mocht een kleine gemeente enkel lokaal willen inzetten op een project rond literatuur, zou zo'n hoog bezoekersaantal nooit lukken. Met Artiest Geboekt lukt dit wel, als regio kan je het verschil maken," zo verwoordt Fred de meerwaarde.

DE JAARLIJKSE PROJECTEN MET HET KASTEEL VAN GAASBEEK (Drakengebroed, Sleeping Beauties, Sehnsucht, HemelVAART). "De gemeente toont aan haar inwoners – door haar karretje te hangen aan het Kasteel van Gaasbeek en erfgoed – dat het inzet op een beeldende kunstenbeleid. Ook al is het niet op eigen grondgebied, je toont als gemeente wel dat je er zorg en aandacht voor hebt." Naast

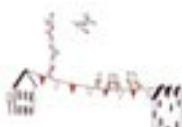
de projecten, kunnen aan de werking ook een aantal succesfactoren toegeschreven worden. Zo kent Fred de regio door en door. Het vraagt heel wat tijd om een netwerk op te bouwen, om te achterhalen wie deskundigen zijn, wie sleutelfiguren zijn, wie bondgenoten kunnen worden. Maar de geïnvesteerde tijd rendeert in de kwaliteit van de projecten. “En iédere regio heeft zo’n mensen. Kom dus niet beweren dat de regio PZ over uitzonderlijk veel deskundigen, vrijwilligers of talent zou beschikken. Je vindt dat menselijk kapitaal overal, het vergt alleen tijd.” aldus Fred. Een regio is duidelijk afgebakend. “Een ontegensprekelijk voordeel om zicht te krijgen op de problematieken en uitdagingen van die regio en van daaruit een werking op te bouwen. Zo kan je gezamenlijke doelen formuleren. Tevens een afgebakend aantal partners om aan te spreken. Niet iedereen van de groep hoeft trouwens in elk project mee in te stappen. Indien 60% van de gemeenten uit de regio mee instapt, dek je daarmee de hele regio. Gemeenten of plekken die sterk zijn in bepaalde genres of kennis, laat je daarin schitteren. Gemeenten die er minder goed in zijn, laat je de graantjes meepikken.”

Er is geen weg terug.

Cultuurregio Pajottenland-Zennevallei startte als piloot en de provincie evalueerde grondig. Gebiedsgerichte werkingen uitbouwen en ondersteunen blijft een opdracht van de provincie, maar of de piloot als ‘model’ zal gehanteerd worden, is momenteel niet helemaal duidelijk. “Volgens mij is er geen weg terug,” stelt Fred. “Extra middelen zullen er echter niet komen. De vraag is dus of bestaande middelen anders kunnen besteed worden en op welke manier.”

Fred gaf dit jaar de fakkel door aan Kristien Van Hecke, maar blijft actief in de regio als directeur van Westrand, het cultuurcentrum van Dilbeek. Welke uitdagingen ziet hij weggelegd voor Kristien? “Het moment is gekomen om de afzonderlijke projecten te overstijgen en de maatschappelijke uitdagingen als o.a. duurzaamheid, mobiliteit en inburgering op te pikken. Overal is men op zoek naar antwoorden, maar in deze regio zal men een andere vertaling krijgen dan bijvoorbeeld in een stad als Genk of aan de kust.” Ook zou hij werk maken van een Beeldende Kunstenbeleid voor de hele regio. “In deze regio zit al heel wat expertise met enkele sterke spelers. In een aantal gemeenten wil het bestuur inzetten op kunst in de publieke ruimte. Door het als regio op te pikken met bijvoorbeeld jaarlijks een kunstwerk in twee gemeenten, dan heb je na 10 jaar een regio gedekt met twintig kunstwerken die één verhaal vertellen.” En als hij helemaal wegdroomt ziet hij de cultuurregio gehuisvest in een passiefbouw ergens te velde – ondergebracht in één bestuurlijk orgaan met alle regionale vzw’s en projectverenigingen uit de vrijetijdsector.

Zullen cultuur- en gemeenschapscentra meer collectief onderhandelen?

In 2010 kwam, na intensief overleg, het *Principekader contracten* tot stand. Hierin zijn een aantal principes vastgesteld die cultuur- en gemeenschapscentra wensen te hanteren bij het onderhandelen van contracten met artiesten, managers en bookers, om tot een meer evenwichtig 'partnerschap' te komen. We willen immers allemaal voldane artiesten, een tevreden publiek, betaalbare producties, mooi gespreide tournees, ... Het komt erop aan om goede afspraken te maken, te komen tot faire deals en transparante contracten.

Toch leeft binnen de cultuur- en gemeenschapscentra het gevoel dat dit principekader, met name in het meer commerciële circuit (populaire muziek & comedy), (te) weinig zoden aan de dijk brengt. Vele centra liggen nog steeds afgetekend 'onder' tijdens de onderhandelingen en de vaak eenzijdig opgelegde en

onevenwichtige partageregelingen zorgen ervoor dat de centra, zelfs bij populaire voorstellingen, verlies maken. Dit gevoel wordt bevestigd door recent onderzoek. Boekingsagenten blijven de centra tegen elkaar uitspelen en, belangrijker nog, de centra laten zich ook tegen elkaar uitspelen. Enkel vanuit een solidaire en collegiale opstelling kunnen de centra, 'als grootste podium van Vlaanderen', hun gezamenlijke opdracht én sterkte als cultuurspreider inbrengen en laten 'renderen'.

In dit artikel zoomen we in op een initiatief in Nederland dat onze cultuur- en gemeenschapscentra daarbij kan inspireren. In 2012 richtten Benjamin Koolstra en Hans Onno van den Berg, vanuit dezelfde bekommernis, I&MC Podiumkunst, Inkoop- en Marketingcombinatie Podiumkunst, op.

De voornaamste doelstellingen zijn enerzijds een bundeling van de inkoopkracht bij podia, en anderzijds een bundeling van de marketingbehoefte van zowel podia als aanbieders.

Het samenwerkingsverband I&MC Podiumkunst is ontstaan vanuit een aantal vaststellingen:

- De risico's zijn steeds meer voor de podia/centra (hoge garantiesommen, onevenwichtige partages, ...);
- Grote verschillen in de marktmacht van podia/centra enerzijds, en in de marktmacht van aanbieders anderzijds. Een aantal 'sterren' hebben meer vermogen om hun producties te vermarkten. Het gevolg hiervan is dat het aanbod wel sterk is gebundeld (bij een aantal grote impresario's/bookers), maar de vraag helemaal niet (elk podium/centrum voor zichzelf);
- Zoveel mogelijk stoelen verkopen blijft primair voor de bookers. Waar ze die stoelen verkopen, lijkt van minder belang;
- Niet elke booker is even eenzijdig commercieel ingesteld. Er zijn ook bookers die heel 'bewonderenswaardig' te werk gaan. De soms 'warme' relatie tussen podia en aanbieders is een zeer belangrijke factor in dit verhaal. De strategie van I&MC waarbij ze zich enkel richten op een welbepaald segment van het aanbod (zie onder) speelt hierop in. Bovendien kan je door uitbesteding van het 'zakelijke' een 'warme' verhouding met de bookers blijvend behouden;
- Samenwerken in een vereniging, zoals de VSCD (Vereniging van Schouwburg- en Concertgebouwdirecties, Nederland), kan op dit vlak geen resultaten opleveren, omdat het tempo en het resultaat dan wordt bepaald door zij die het minste willen, zij die hier het minst van wakker liggen.

Daarom besloten ze om van start te gaan met een kleine groep podia die allemaal willen, een soort van 'coalition of the willing':

- Draagvlak werd gecreëerd via verschillende gesprekken met de podia (re actie van een directeur: "Schitterend plan, maar het zal niet lukken!").
- Een conceptplan werd opgesteld in nauwe afstemming met een aantal podia die zich engageerden. Uiteindelijk gingen ze van start met zeven grote en middelgrote podia die het conceptplan ondertekenden. In deze fase werden de bookers nog niet betrokken, het gaat namelijk om een betere organisatie van de vraag.
- Informeren van de aanbieders. De bookers zijn zich bewust van de noodzaak voor podia om zich te verenigen, maar zijn er uiteraard niet gelukkig mee. De sterkte van I&MC ligt er dan in dat zij ook inspelen op de marketingbehoefte van de aanbieders (en niet enkel van de podia), en op dit vlak een en ander kunnen aanbieden.

De programmering (wat, waar, wanneer) doen de podia zelf. I&MC verzamelt de vraag bij de aangesloten podia, en voert enkel de prijsonderhandelingen, binnen bepaalde marges (zij gaan ook niet over de technische fiche). De podia geven aan of een voorstelling must have, graag, of niet zo belangrijk is, en beslissen zelf of ze ingaan op de bekomen voorwaarden. Het seizoen nadien nemen de aanbieder en de podia samen de marketing op.

De prijsonderhandelingen betreffen vier 'sleutels': verlaging/afschaffing van de garantie; verbetering van de partages; het auteursrecht; prijs per stoel (de producent krijgt x euro per verkochte stoel). De Nederlandse 'mantelovereenkomst' wordt op deze onderhandelingen steevast van toepassing verklaard. I&MC richt zich slechts op een welbepaald segment van het aanbod: niet op de absolute top, en ook niet op jong en aankomend talent, maar wel op gevestigde groepen (die vaak goed hun boterham verdienen, in schril contrast met de podia).

Het gebrek aan transparantie tussen podia onderling werd weggewerkt, waardoor die minder makkelijk tegen elkaar uit te spelen zijn.

De resultaten van het eerste seizoen (2012/2013) zijn positief te noemen. Voor 284 voorstellingen/concerten werd de prijs collectief onderhandeld. Acht impresariaten/productenten zijn erin betrokken (AT, Kik, Bunker, Senf, Bos, Finkers/Wallis, Mojo Theater, Impact). Het gebrek aan transparantie tussen podia onderling werd weggewerkt, waardoor die minder makkelijk tegen elkaar uit te spelen zijn. De deelnemers zelf zijn zeer tevreden. In dat eerste jaar heeft iedereen gekregen wat hij echt wilde hebben. Vanaf augustus 2013 treden zo'n 8 extra podia toe. In het seizoen 2013/2014 wordt de marketing gezamenlijk aangepakt tussen podia en aanbieders.

Of we in Vlaanderen een gelijkaardig initiatief kunnen nemen, hangt vooral af van de bereidheid tot solidariteit en engagement tussen een substantieel aantal centra. Daarnaast heb je enkele 'neutrale' en sterke onderhandelaars nodig die zich kunnen focussen op het zakelijk-financiële aspect van de contracten. De artistieke keuzevrijheid van de programmering moet gegarandeerd blijven. Het resultaat beoogt een kwalitatief sterk en betaalbare programmering waarbij de kosten als organisator redelijk vergoed worden en waarbij de artiest een redelijk inkomen wordt gegarandeerd. Goede afspraken maken immers goede vrienden. Wie waagt de sprong?

"Een internationaal cultuurbeleid vanuit een lokale overheid is niet vanzelfsprekend. Nochtans is het van groot belang voor het welzijn van een voortdurend veranderende gemeenschap. Cultuur- en gemeenschapscentra zijn meer dan een culturele ontmoetingsplaats voor een beperkte gemeenschap. Meer dan een podium voor gevestigde waarden. Zij vormen een forum voor een internationale gemeenschap met een diverse achtergrond, een spreekbuis voor jonge creatieve geesten en een internationaal uithangbord voor de culturele diversiteit van Vlaanderen."

Paul Dujardin, Bozar.

Werken we steeds meer 'glokaal'?

De 'tuin' van cultuur- en gemeenschapscentra dat is de straat, de wijk, de stad of gemeente, de regio, het land en de wereld. De toevloed aan informatie en cultuur die ons dankzij globalisering snel van over de hele wereld bereikt lokaal 'be-hapbaar' maken, vertalen, boetseren en opnieuw globaal verbinden. Pascal Gielen riep de centra eerder op tot meer 'glokaal' handelen.

Hoe kan een cultuur- of gemeenschapscentrum het globale met het lokale verbinden? We interviewden Ivo Peeters, directeur van De Zeyp (Ganshoren), één van de 22 gemeenschapscentra in Brussel. Hij begon 20 jaar geleden met een internationale werking. De kleine Brusselse gemeente Ganshoren is de eerste habitat van het GC, maar De Zeyp maakt ook deel uit van het grootstedelijk netwerk van gc's. Brussel is op zich een multiculturele omgeving, maar toch blijft het werken over de landsgrenzen heen vanuit een relatief klein gemeenschapscentrum, voor een buitenstaander misschien minder evident.

Een internationale werking. Is dat niet enkel weggelegd voor de grote cultuurhuizen?

“Ik denk het niet. Grote cultuurhuizen zullen wellicht vooral artistiek werk en voorstellingen (theater, dans, muziek, ...) prospecteren in het buitenland en ze naar Vlaanderen halen. In die zin zijn heel wat cultuurcentra ‘internationaal’ bezig. Vooral wereldmuziek en het samenwerken in lokale integratie en derde wereld initiatieven leiden tot een verruimd publieksbereik. In enkele streken, zoals in Kortrijk en Hasselt, werken centra aan (interreg-)projecten met de directe buurlanden. De Zeyp is vooral betrokken in projectwerking met partners uit heel Europa. Meerjarige projecten waarbij het artistieke en het socioculturele proces hand in hand gaan. Wij proberen altijd projecten te ontwikkelen waarbij mensen of groepen uit de lokale gemeenschap betrokken zijn. Als staf bouw je expertise op via je internationale contacten en collega’s uit het buitenland, maar het blijft de bedoeling dat de lokale gemeenschap er iets aan heeft. Een internationale werking met andere Europese landen als projectwerking, is zeer zeldzaam bij cc’s en gc’s. GC De Zeyp, maar ook CC Leopoldsburg, zijn zowat de enigen die dit met regelmaat ontwikkelen. Zo staan CVO’s (centra voor volwassenenonderwijs), jeugdbewegingen, amateurkunsten, ... daarin een stuk verder. Dat is frappant. Cc’s en gc’s hebben in principe – door hun interdisciplinair werken – extra troeven om zoiets te organiseren, mét amateurkunsten, met jeugd, met basiseducatie, ... en toch doen wij het als sector niet of veel minder.”

Wat is de meerwaarde van jullie internationale werking? En waarom moet dat dan internationaal?

“Laat me duidelijk zijn: niets moet internationaal, maar het mag, zeker als het een meerwaarde brengt. Door de grotere mobiliteit en digitalisering wordt Europa kleiner en kleiner. Tijd doorbrengen in en samenwerken met gc’s en cc’s in andere landen, verbreedt je kijk op de hele sector. Als staf krijg je de kans om via internationale contacten, expertise op te bouwen in een lerend netwerk (zeker bij Grundtvig-projecten). Soms in niches waarvoor er in Vlaanderen weinig ‘soulmates’ te vinden zijn. Soms relevant om vanuit andere denkkaders of benaderingen een maatschappelijk thema te bekijken. Interculturele dialoog, bouwen aan gemeenschap, dat zijn geen holle begrippen bij een internationale werking. Maar naast die brede maatschappelijke motieven of bouwen aan eigen methodieken, zit de meerwaarde vooral in het betrekken van de lokale gemeenschap, en in heel persoonlijke dingen voor alle betrokkenen. Mensen kansen aanreiken om betrokken te zijn en zichzelf te overstijgen, maakt van hen ambassadeurs van een internationale werking, van meer Europa in de lokale gemeenschap.”

Kan je dat concreet maken?

“Ik illustreer met twee projecten. *2WARD S Europe* is een Europees initiatief gecoördineerd door De Zeyp, Lokaal Dienstencentrum en gemeenschapscentrum samen. Ook het Franstalig cc van Ganshoren, La Villa, maakt deel uit van het project en is één van de 11 partners uit 10 verschillende landen. Over heel Europa dialogeren senioren en jongeren in het kader van dit project. Een dialoog – met woorden, beelden of andere vormen van expressie – tussen de oudere en de jongere generaties over oorlogen, conflicten en over vrede. Senioren hebben nog vaak de herinneringen, de beelden over wat oorlogen kunnen betekenen. Jongeren leven in een beeldmaatschappij met dagelijkse oorlogsbeelden, veraf maar levensecht. De aanleiding is het centennium 2014. Voor dit project trekken we o.a. met senioren en de laatstejaars van het lokale college naar Polen. Een educatieve reis naar Auschwitz-Birkenau en een ontmoeting met senioren bij onze Poolse partner, het CC van Olesnica. Lokaal betrekken we ook de lagere scholen uit Ganshoren. Ze gaan niet naar het buitenland, maar maken een artistieke straat rond vrede. Ook in de andere 10 landen worden er allerlei

initiatieven genomen. In juni 2014 komt iedereen naar Brussel om samen een vredesboodschap vorm te geven.

Een ander project. Twee maanden geleden zijn we met 17 mensen naar Zagreb gevlogen. Tien van hen zijn personen met een beperking die ginder een theater- en een dansproductie hebben getoond aan een internationaal publiek. Zij keken er al maanden enorm naar uit. Na vier opvoeringen voor eigen mensen hier in De Zeyp, konden ze ook deelnemen aan een buitenlands festival. Ook de instelling waar ze verblijven, de ouders en familie... leefden heel erg mee en zijn enthousiast over dat hele gebeuren. Deze reis kaderde in een twee jaar durend Europees project opgezet met negen partners in evenveel landen: GUIA (Guide Us Into Arts). Naast het zelf deelnemen, pikten ze zelf vijf of zes producties mee van andere theatergroepen. Het artistieke product is in zo'n project belangrijk, maar voor ons is het hele proces - en het internationale als toetje - zelfs nog belangrijker."

Zijn zo'n projecten wel duurzaam? Geld weg, project weg?

"Duurzaamheid streven we altijd na. Als je het thema bepaalt, moet je voor een stuk al in je hoofd hebben wat het kan betekenen voor de lokale gemeenschap. Het project met mensen met beperking is an sich duurzaam en bestaat los van Europese financiering. Het begon vijf jaar geleden als ZET6 - een platform van De Zeyp waar personen met beperkingen samen met professionele podiumkunstenars zich artistiek kunnen ontplooiën, zowel in workshops als in productiegerichte werken. Momenteel is ZET6 actief in verschillende organisaties en dagcentra verspreid over het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Als tussenstap hebben we er een Europees project van gemaakt, er een boost aan gegeven. Dat internationale karakter versterkte de duurzaamheid op langere termijn, met vele ervaringen rijker. Bovendien blijven de verschillende theater- en dansgroepen uitnodigingen ontvangen om in het buitenland op te treden en dat doen ze ook. De Zeyp nodigde ook Demos uit om het project in het buitenland mee te observeren en te beleven.

In andere projecten denken we aan klassiekere 'verduurzaming'. In het geval van *2WardsEurope* gaat het om een video met getuigenissen en mogelijk ook een permanent 'vredes'-kunstwerk in de publieke ruimte van Ganshoren - maar dat is nog in een embryonale fase. Let op: niet dat het project daar geld voor heeft. Maar door de uitstraling van het Europees project kunnen we gemakkelijker naar andere overheden, sponsors en partners stappen: 'in het kader van dit project en de thematiek van oorlog en vrede zou het mooi zijn om dit een duurzaam karakter te geven binnen de stad, voor de lokale gemeenschap en voor de toekomst.'

'Internationaal gaan' - hoe begin je eraan?

“Goesting hebben en geloven dat het nut kan hebben. Bij mij is het 20 jaar geleden begonnen toen ik actief werd in het ENCC (Europees Netwerk Culturele Centra) dat in 1994 in de Warande, Turnhout is opgericht. Van die reizen kom je telkens thuis met ideeën die je toepast binnen je eigen job. Klein voorbeeld: tijdens een meeting in Helsinki in de jaren '90 ontmoette ik twee fotografen die met Europees geld een geheugenbank met eigen fotomateriaal over de stad hadden opgezet. Niet lang daarna hebben we hier ook een digitale geheugenbank over Ganshoren opgericht. Niet een klasieke beeldbank, maar door het voorbeeld in Finland, een meer participatief (erfgoed-)project. Dat werd enkele jaren later ook weer op zich een internationaal project onder de naam *He(u)ritage*. Durven deelnemen aan bijeenkomsten in het buitenland, de eigen taalbarrière overwinnen en vooral ogen en oren openhouden – zowel lokaal (wat is hier nodig?) als internationaal (welke ideeën kan ik meenemen?). De lokale gemeenschap moet resultaten van je reizen zien en voelen.

Je kan ook op internet vinden wat er bestaat aan Europese projecten, een snelle en efficiënte methode die 20 jaar geleden niet bestond. Wie doet er mee aan wat. Je zou er van verschieten welke projecten je vindt waarvan je denkt 'dat zou fijn zijn als we zoiets hier kunnen realiseren'. Dat situeert zich op alle vlakken; kinderwerking, jongerenwerking, senioren, volwassenen, beeldende kunst, theater, dans, vormingswerk, ecologie en duurzaamheid,... Vervolgens leer je langzaam de budgetlijnen van Europa kennen. Niet zozeer de grote, maar zeker ook die met niet zo'n grote budgetten. Europa investeert met redelijk wat geld om Europeanen met elkaar in contact te brengen, niet alleen studenten.”

Dit klinkt allemaal simpel en succesvol. Waar loopt het wel eens mis? Wat zijn risico's? “Risico's zijn er zeker wel. Er zijn misbruiken, partners met verkeerde intenties. Wie Europa zegt, denkt geld. Als je een Europees project doet enkel om budget binnen te halen, daarmee probeert je eigen werking deels te financieren en dus zuinig bent op wat je Europese opdracht is, dan loopt het mis. Dit type partner – en dat weten we uit eigen ervaring – remt een goeie output en blokkeert belangrijke delen van het project.

Een tweede risico kan erin bestaan dat men met een verkeerde bril intercultureel wil werken en niet wil 'leren' van elkaar. We hebben een partner gehad die zo overtuigd was van zijn groot gelijk op zijn benadering van 'inclusief werken' dat hij neerkeek op alle andere partners en de praktijken elders in Europa. Als je geen oog hebt voor de verschillen in aanpak en snelheden binnen Europa, dan werkt dat contraproductief.”

“Tenslotte is taal een barrière, wellicht de grootste, jammer genoeg. Wij proberen projecten zo meertalig mogelijk te maken. Want je moet realistisch zijn: de betrokkenheid van de lokale gemeenschap kan alleen maar als het in de eigen taal kan. Het aantal mensen, en dat geldt voor alle Europese landen trouwens, dat vanuit de basis vlot mee wil stappen in een eentalig Engels project is gering. Het voorbereiden van de projectaanvragen met Engels als werktal tussen partners, het vergaderen hierover in het buitenland, daar kan je maar weinig lokale mensen bij betrekken. Juist daarom proberen we de verdere uitwisselingen en activiteiten in de projecten zo te ontwikkelen dat taal zo weinig mogelijk een barrière vormt om zoveel mogelijk mensen te betrekken.”

Je hebt het steeds over Europees geld. Investeert de lokale overheid mee?

“Dat is niet altijd evident, maar je moet de puzzel zelf maken. Één plus één wordt door een Europees karakter vaak drie. Dit zijn geen dure projecten. Bijvoorbeeld: *2WardsEurope* krijgt van Europa via het Vlaams Agentschap Epos 20.000 euro. (Elk van de elf partners ontvangt tussen 15 en 20.000€). Met dit bedrag mogen we deelnemen aan Europese uitwisseling en kunnen we met een 20 tot 40 mensen in de loop van 2 jaar deelnemen aan buitenlandse activiteiten. In principe kom je daarmee toe. Wat je rond dat thema lokaal organiseert en geld kost, moet je lokaal zoeken. Ofwel binnen je eigen budget, ofwel bij de lokale overheid, andere partners en sponsors. Doorgaans met wat hulp van de gemeente of het Brussels gewest voor deze lokale initiatieven, kunnen we al heel ver springen om het geheel meer kleur te geven en lokaal te verankeren.”

Moet je altijd naar het buitenland reizen om ‘internationaal’ bezig te zijn?

“Niet noodzakelijk. Net als vele centra hebben wij ook een lokale invulling van de globalisering. Zo organiseren we elk jaar een project *Land in zicht*, twee weken lang staat een specifiek land in de kijker. Het project kost ons 4 à 6000 euro. Soms is er een directe uitwisseling met het land (tentoonstellingen of kunstenaars zelf die overkomen), maar vaak is het vooral in samenwerking met de burgers uit die landen die hier in Brussel en Vlaanderen wonen. Voor 2014 draait het rond de Kaukasus, een voorstel van een stagiaire in De Zeyp, afkomstig uit die regio. Ze is enkele jaren in ons land, maar nog steeds niet erkend. Ondertussen is ze geslaagd in haar eerste jaar van de opleiding maatschappelijk werk. Zij heeft voorgesteld om dit project samen uit te werken in een volgend stagejaar. Zo'n toevalligheid, daar maken we graag gebruik van.

In De Zeyp draait er zowat permanent iemand uit het buitenland mee in de personeelsploeg, zij het als jongerenvrijwilliger binnen EVS (European Voluntary Service), zij het als Grundtvig-assistent (een andere Europese projectlijn). Dat is een verrijking voor het eigen personeel - van onderhoud en technici tot administratie en staf. Onze personeelsploeg is al vrij multicultureel, maar de lokale gemeenschap ziet dat hier buitenlanders in tijdelijk verband komen werken om hier te leren. Op dit ogenblik werkt Kasia Skowron uit Polen bij ons. Zij was vijf jaar stafmedewerker in cc OKO in Warschau maar wilde toch een jaar ervaring opdoen in ons centrum. We versterken hiermee zowel onze inhoudelijke werking én onze Europese netwerking.”

Waar liggen uitdagingen voor de toekomst?

“Europa gaat de komende zes jaar sterk inzetten op jongerentewerkstelling en het counteren van de jongerenwerkloosheid. Daarom zullen uitwisselingen (ook bij cultuur) vooral moeten bijdragen tot het verbeteren van professionele competenties. Net zoals Erasmus duizenden jongeren in Europese context gedurende maanden laat studeren of stage lopen, zo zal ook cultuur haar internationale projectwerking wat meer in deze richting moeten uitwerken.

Daarnaast blijft het vertalen van een lokale werking naar een internationaal project ook in de toekomst relevant en een meerwaarde. Voor wie er wil aan beginnen, is het misschien een uitdaging om in kaart te brengen wie in de eigen lokale gemeenschap dit soort uitwisseling –Erasmus of andere– gedaan heeft of doet. Als je deze groep –want in elke gemeente of stad zijn er wellicht een aantal personen– alleen al als bron van inspiratie neemt, kan je tot boeiende en relevante internationale ideeën of projecten komen die lokale waarde hebben. Mensen verbinden, hun talenten en expertise inzetten. Zo werkt dat toch ook lokaal?”

Bronnen:

Gielen, P. *Cultuur zonder muur. Over globale 'cultuur-de-centra'*.

In: Schramme, A. en Gillard, E. (Red.)

Cultuurcentra in een veranderende samenleving. (LannooCampus, 2007).

i-cultuurcentrum

Het digitale nestelt zich steeds meer in het leven van alledag, met verschillende snelheden en op verschillende niveaus, zowel bij het publiek als in onze cultuurinstellingen. We denken aan digitale of virtuele ruimte voor kunst- en cultuurbeleving, digitale kunstproductie, sociale media, online agenda's en ticketing, digitale archivering en ontsluiting van kunst en cultuur maar ook mediawijsheid en digitale geletterdheid bij het personeel van cc's en gc's en bij het publiek. Er zijn veel facetten aan digitalisering en vandaag weten we niet altijd goed waar beginnen. Waar zit de know-how? Moeten we elk het warm water uitvinden of hoe kunnen we expertise delen over sectoren heen? In dit artikel proberen we met kleine voorbeelden onze digitale inspiratie te prikkelen. Want de mogelijkheden zijn vaak 'beyond our imagination'.

Tot op vandaag spelen de meeste centra al op instrumenteel niveau in op de digitaliseringsgolf. Zo hebben we ondertussen allemaal de weg naar het web en de sociale media gevonden: een online agenda, digitale nieuwsbrief, online ticketing, facebook, twitter, instagram, ... Maar digitalisering is veel meer dan een communicatiekanaal. Het is meer dan een verlengstuk van de programma-

brochure. Het is een zoektocht naar hoe digitalisering kwaliteit en meerwaarde kan toevoegen aan cultuurbeleving, kunstproductie, creatieve en cultuureducatieve processen, organisatorische processen, communicatie en interactie,... En zoals het digitale zelf één groot netwerk is, zullen we ons in de toekomst meer en meer moeten verbinden met andere organisaties en individuen om de werking mogelijk te maken en het potentieel te verhogen.

Spelenderwijs

Spelen is van alle tijden én leeftijden. Het raakt onze educatie-, (re-)creatie- en informatiebehoeften. Vertaald naar het digitale denken we aan deze vormen en voorbeelden:

MOBIELE APPS - In het KMSKA experimenteert men in 2013 met een app voor de tentoonstelling 'Het Gulden Cabinet. Koninklijk Museum bij Rockox te gast'. Het idee rond de applicatie is ontstaan vanuit het concept van de tentoonstelling en de praktische gevolgen ervan. De curatoren wilden de woning van Nicolaas Rockox inrichten zoals een patriciërswooning er in de gouden eeuw moet hebben uitgezien. Zonder labels en teksten in de tentoonstelling zelf. Het KMSKA maakte een app waarmee de bezoekers virtueel door de verschillende kamers van Museum Rockoxhuis kunnen wandelen en de kunstwerken kunnen bekijken zoals ze ook in de tentoonstelling opgesteld staan. De gebruikers van de app kunnen elk object in de tentoonstelling aantikken voor labelinfo en om in te zoomen op het werk. Omdat de tentoonstelling ook over 'verzamelen' gaat, spoort de app de bezoeker aan om zelf aan het verzamelen te slaan. Door zijn favorieten in de tentoonstelling aan te vinken en achteraf naar zichzelf door te sturen of te tweeten/delen op facebook. Het concept is uitgewerkt op de afdeling marketing, communicatie en educatie van het museum in samenspraak met de curatoren en een zelfstandig grafisch ontwerper.

Het Middelheimmuseum ontwikkelde de Parkexplorer app, een gratis app waarmee je een beelden-tour door het museum kan doorlopen. 38 jongeren tussen 14 en 23 jaar staken in de zomer van 2011 de creatieve hoofden bijeen in het museum in het kader van *Sculpturized!*, het kunstzinnig zomerproject van Piazza dell'Arte vzw. Geïnspireerd door de beeldhouwwerken in het park experimenteerden ze onder meer met elektronische muziek en soundcollage, video, fotografie en grafische vormgeving. Hun bruisende, eigenzinnige interpretaties krijgen een plek in de permanente collectie van

het openluchtmuseum. De Park Explorer app bezorgt zowel jong als oud een interactieve kunstbeleving.

MULTIMEDIAGUIDES - We denken daarbij aan audioguides of visiogids met voornamelijk labelinformatie bij kunstwerken. Deze instrumenten verhogen de toegankelijkheid van de werken, voor iedereen en soms voor mensen met een auditieve of visuele beperking in het bijzonder. In het Magritte Museum is sinds juni 2013 een visiogids op tablet in drie gebarentalen beschikbaar. De visiogids wil de autonomie van doven en slechthorenden vergroten door ze een betere toegang te verlenen tot cultuur en informatie. Het meertalige hulpmiddel is een primeur voor Europa. De visiogids licht 21 kunstwerken uit het museum toe. Het vernieuwende instrument werd ontwikkeld in drie gebarentalen: de Belgisch-Franse, de Vlaamse en de internationale. Zes doventolken geven in filmpjes op originele wijze uitleg over de kunstwerken in het museum. De ondertiteling in het Frans, Nederlands en Engels maakt de visiogids daarnaast ook bruikbaar voor het grote publiek.

GAMES - Zowel 'location based' als online (educatieve) games kunnen inhoud of producties aantrekkelijk en interactief maken. In de erfgoedsector zijn er al heel wat experimenten en voorbeelden te vinden. Steunpunt FARO organiseerde in november 2012 zelfs een conferentie over *Erfgoed en games*. In het Wiel van Odiel is een gezamenlijk project en online spel van het Wielermuseum van Roeselare en de Stedelijke Izegemse Musea. Ze zochten en vonden een gemeenschappelijk onderwerp om op een vernieuwende manier hun musea voor de jongere generatie aantrekkelijk te maken. Met vrienden, een groep of klas kan je in de musea het spel van Odiel Defraeye spelen. Hij won als eerste Belg de Tour de France in 1912. Als Rumbekenaar werkte hij in een borstelfabriek in Izegem en zette verschillende belangrijke wielprestaties neer. Spelers kruipen in de huid van één van de personages en leren samen met dit fietstalent de maatschappij van begin 20ste eeuw kennen. Een voorbeeld van digitale games (vaak gps-gestuurd) op locatie zijn de citygames die je vaak in groep kan spelen.

MULTIMEDIALE TOEPASSINGEN BIJ HET ONTHAAL OF IN EEN TENTOONSTELLINGSRUIMTE - In mei 2013 pakte Z33 (Huis voor actuele kunst in Hasselt) uit met een reuzentablet. Z33 ontwikkelde een digitale multitouch interface die op een vernieuwende interactieve manier bezoekers in de tentoonstellingsruimtes informeert en begeleidt. Je kan het je voorstellen als een grote

tafel die omgevormd is in een mega-tabletcomputer waar meerdere mensen tegelijkertijd gebruik van kunnen maken: filmpjes bekijken, foto's opvragen en gedetailleerde informatie ontdekken over tal van nieuwe kunstprojecten van Z33. Dankzij de samenwerking tussen het [Expertisecentrum voor Digitale Media \(EDM\)](#) van de [UHasselt](#) en de onderzoeksgroep [Social Spaces](#) van de [MAD Faculty](#) kunnen binnenkort heel wat musea hiervan gebruik maken.

Multimedia in creatie, project of programmering

Je zou zoals in bovenstaande voorbeelden als cultuur- of gemeenschapscentrum een app of game kunnen bedenken en laten ontwikkelen. Een app of game die een tentoonstelling, voorstelling of een project omkadert, verrijkt en verdiept voor het publiek en waarbij hij/zij eventueel ook zelf iets persoonlijks kan toevoegen. Uiteraard doe je dat niet in een vingerknip en best ook niet alleen. Omring je met whizzkids en digineuten, organisaties met knowhow, andere centra die dezelfde tentoonstelling of voorstelling programmeren, de makers van de productie, ontwikkelaars, creatievelingen, ... Een goede mix van profielen, want het gaat om veel meer dan de techniek. Het idee of het concept komt eerst, waarbij de meerwaarde voor de inhoud en cultuurbeleving centraal staat. Uiteraard is dat ook het geval in bovenstaande voorbeelden en toepassingen, maar in deze paragraaf zoomen we daar nog wat extra op in met een voorbeeld:

CC Sint-Niklaas stapte mee in het participatief project *Luistervinken*. Een team van geluids- media- en urban artists, samengesteld door curator Geert Vermeire, met o.a. het Wase WIT Urban Team samen met noTours.org, onderzochten in dit project de relatie tussen mens en natuur in de stad. *Luistervinken* is een interactieve en artistieke geluidswandelling voor smartphones. Je wandelt vrij van en naar een vijftiental sleutellocaties. Bij het naderen van deze plekken wacht je een geluidsbad die de dagdagelijkse omgeving verrassend anders maakt. Je hoeft geen uitgestippeld parcours te volgen. De wandeling wil je uitnodigen om te dwalen en de geijkte paden te verlaten, afhankelijk van de manier waarop en van waaruit je de plekken nadert krijgt de omgeving een ander geluidsgezicht. De wandelervaring is een resultaat van een samenwerking tussen geluidskunstenaars en WIT Urban Team met bewoners van Sint-Niklaas en met bewoners van diverse Europese steden die op ontdekkingsstocht gingen in Sint-Niklaas. Hun verhalen, ervaringen en voorkeurplekken werden in geluidsportretten vertaald. Rode draad van de wandeling is vogels en natuur in de stad, maar uiteindelijk gaat

het over de mensen die in de Zwijgershoek leven, wat achter gevels gebeurt. In deze wandeling kan je dus letterlijk luistervinken. Onder de dubbeltitel *Luistervinken/ a knocking bird* experimenteert cultuurcentrum Sint-Niklaas met media, participatie, duurzaamheid en vooral stadsbeleving. Onder de titel *A knocking bird* een schrijfproject op facebook waar iedereen aan kan meeschrijven. Je kan audioguides afhalen op de dienst toerisme of de app downloaden op je smartphone.

Multimediale ateliers of workshops zijn interessant voor een publiek dat zich wil ontplooiën in ICT en multimedia maar kunnen ook een meerwaarde betekenen voor je cultuurcentrum. Zo lanceerde CC De Ploter in Ternat in 2012 *iBoris*, een online project. Via een oproep zocht het CC naar 15 'digital ninja's' om een nieuwe site voor CC De Ploter te maken, onder begeleiding van enkele professionals. Jongeren met interesse in design, ICT of communicatie konden zich aanmelden. De jongeren leerden zelf bij dankzij de professionele begeleiding en brachten hun eigen expertise binnen in het project. In juni 2013 werd de nieuwe site gelanceerd.

De scholenwerking neemt een bijzondere plaats in in de werking van een cc of gc. Wellicht ligt hier nog heel wat potentieel om bv. digitale 'lesmappen' (jargon voor het huidige analoge lesmateriaal) bij schoolvoorstellingen te ontwikkelen. Er zijn al heel wat centra die filmpjes, fragmenten of tekstmateriaal online aanbieden, zodat niet alleen leerkrachten en kinderen, maar ook ouders er mee aan de slag kunnen. Dit is een eenvoudige en waardevolle manier om in te spelen op de digitale evoluties. Maar we kunnen nog een stap verder gaan en experimenteren met interactieve games of apps die in de klas – op het 'intelligente' (digitaal) schoolbord of via individuele ipads, maar ook thuis (samen met de ouders) kunnen getoond en gebruikt worden. We gebruiken de technologie om een theaterbezoek, tentoonstelling, workshop... voor te bereiden, bij afloop te reflecteren, na te genieten of zelf te gaan creëren, co-creëren, delen, community opbouwen,...

Kortom, dezelfde doelen die de centra voor ogen hebben met 'analoge' instrumenten, maar in een andere vorm, aangepast aan de interesses en competenties van kinderen en jongeren vandaag en morgen.

Sharing knowledge and passion

Je kan heel wat digitale systemen bedenken die kennis en expertise binnen een organisatie of over organisaties heen, voor een hele sector, voor een hele wereld,... ontsluiten. Zo is het www immers

ontstaan. Dat kan gaan van een simpel forum waarbij iedereen tegelijk vraagsteller en deskundige is tot meer gespecialiseerde systemen met een hoog gebruiksgemak, zoekfunctie, kwaliteitscontrole, ... Een inmiddels bekend en succesvol voorbeeld in de cultuursector is het kenniskantoor van de bibliotheken. Een online platform waarin boek en bibliotheek centraal staan en kennis en ervaringen gedeeld worden. Het is een zeer open forum waar individuen (personen eerder dan organisaties) kennis delen vanuit hun gedeelde passie. Ondertussen gaat het al lang niet meer om bibliotheek-professionals alleen. Ook educatieve en andere medewerkers, bezoekers, auteurs, ... zijn actief op dit platform en zorgen voor een breder netwerk van expertise- en passiedeling.

Een ander mooi voorbeeld zijn crowdsourcing-initiatieven. Bij crowdsourcing, doet een instelling een beroep op zijn bezoekers en vrijwilligers om digitaal bij te springen bij een omvangrijke taak. Vrijwilligers helpen bijvoorbeeld bij het verzamelen van data of bij het 'taggen' van foto's. Hierbij geven vrijwilligers 'tags' (trefwoorden) aan foto's die online beschikbaar zijn en helpen ze zo het museum of de instelling bij het ontsluiten van de collectie. Het Huis van Alijn deed zo al enkele projecten.

I-community

Het digitale leent zich goed tot individuele ontplooiing en beleving maar stelt ons ook in staat om ons te verbinden met mensen met gedeelde passies en interesses. Je brengt mensen met elkaar in contact en je geeft deze mensen ook de kans om zelf iets toe te voegen (co-creatie).

Een voorbeeld uit de sportwereld. Tal van wielertoeristen doorkruisen wekelijks ons landje. Letterlijk en fysiek. Maar zij doen dat eigenlijk ook virtueel met bv. Strava (<http://www.strava.com/>) Een gewone helling in het landschap. Als je er naar gaat kijken, is daar niets speciaals te zien. Links een veld. Rechts een rij huizen. Heel wat wielertoeristen kennen deze helling door en door, maar ze kennen elkaar niet. Elk van hen klautert op eigen tempo, op een ander moment in de week, maand, jaar... die helling naar boven. En dan ontmoeten ze elkaar virtueel. Ze registreren namelijk elk hun tijd (via smartphone & gps) en fietsroute. Via het web en via de Strava-applicatie vergelijken ze de eigen tijd met die van de voorgangers. 'Track your progress and challenge your friends'. De realiteit van de helling in dat landschap krijgt er als het ware een virtuele realiteit of laag bovenop. Ga naar die helling kijken en je ziet niets bijzonders, maar de virtuele helling toont je een hele community. Virtuele bele-

ving is dus niet per definitie 'passief' of vanuit de luie zetel, achter de pc. Wat interessant is, is de connectie met de realiteit. Het virtuele voegt een extra dimensie toe, die een aantal 'grenzen' doorbreekt, die van tijd en ruimte en afstand en een community toevoegt. Virtuele cultuurbeleving zou ook op zoek moeten gaan naar wat een meerwaarde zou zijn voor de kunst- of cultuurliefhebber.

Andere voorbeelden van community en co-creatie zijn:

- *Artplus*: een volledig digitale kunsttentoonstelling. Mogelijk is er hier een link naar amateurkunsten en alternatieve vormen van curatorschap. <http://www.artplus.com/>
- *Askacurator*: zorgt voor een blik achter de schermen, dialoog met publiek en is een manier om passie en expertise van expert aan het publiek te tonen. Dit voorbeeld zou cc's kunnen inspireren om bv. het publiek vragen te laten stellen aan programmatoren, passie en interesses delen en co-creatief over de programmering dialogeren. <http://www.askacurator.com>
- *Brooklyn Museum* heeft een uitgekiende strategie om in dialoog te treden met publiek, o.m. sterke participatie van jongeren om de collectie te ontsluiten. <http://www.brooklynmuseum.org>

Digitale duurzaamheid

De digitale content die nu wordt gecreëerd door cc's en gc's zal ooit eens een onderdeel vormen van ons cultureel erfgoed. Helaas dreigt heel wat content vroegtijdig verloren te gaan. De multimedia, de tags en andere digitale creaties zijn immers heel kwetsbaar tijdens hun hele levensloop, van bij hun creatie tot aan hun raadpleging in de verre toekomst. Ook cc's en gc's kunnen bijdragen aan digitale duurzaamheid door aandacht te hebben voor het beheren van hun digitaal materiaal en minstens enkele basisbeginselen hanteren, bv. bij het ordenen van digitale bestanden, het gebruik van duurzame digitale formaten. Er zijn erfgoedinstellingen en archieven die het publiek via vormingen en publicaties willen bewust maken van digitale duurzaamheid. Zo ontwikkelde het Archief en Museum van het Vlaams Leven te Brussel (AMVB) de DigiGIDS@work. Een handleiding met eenvoudige basisprincipes die kunnen helpen om digitale objecten efficiënt te ordenen en te benoemen.

Met dank aan:

Kristof Michiels (digitaal strateeg MHKA en docent MADFaculty KHLim),
Bart De Nil (FARO) en Wenke Mast (KMSKA)

"Heel wat jongeren zijn op zoek naar deskundige en intensieve ondersteuning om samen met leeftijdsgenoten hun artistieke talenten te ontwikkelen. Bij verschillende jeugdhuizen is er een basis, veel goesting en grote bereidheid om daarin te groeien en te verbeteren. Voor veel cultuurcentra is actieve creatieve jongerenwerking onontgonnen terrein. Er schuilen stevige kansen in een gedeeld kader voor artistieke creatie in de vrije tijd van jongeren."

Pieter Quaghebeur, Formaat Jeugdhuiswerk Vlaanderen

Vrijhavens voor jong artistiek talent

De oproep van Formaat Jeugdhuiswerk Vlaanderen aan CC's en GC's om mee te zoeken naar samenwerkingsmodellen met jeugdhuizen krijgt vanaf 2014 een extra impuls door een nieuwe subsidieregeling in de jeugdhuissector. Een aantal jeugdhuizen met tewerkstelling zullen vanaf dan extra inzetten op het stimuleren van artistieke expressie bij jongeren. Maar ook andere jeugdhuizen én jeugddiensten zijn klaar voor nauwere samenwerking. CC's en GC's kunnen, afhankelijk van hun lokale context, een belangrijke schakel zijn in het faciliteren, ondersteunen en stimuleren van lokale creativiteit voor alle inwoners, jong en oud.

Enkele cultuur- en gemeenschapscentra bouwden de voorbije jaren een sterke expertise op. Hun investering in de creativiteit van jongeren loont, zowel voor de kwaliteit van het huis, als voor de identiteit van de jongere. Dit artikel zoomt in op Ternat en Heusden-Zolder, waar CC De Plotter en CC Muze - in samenwerking met tal van partners- al tien jaar focussen op artistieke expressie voor en door jongeren. Twee boeiende verhalen over durf, vertrouwen en geloof in jong artistiek talent.

HARTBEATS & BORIS IN TERNAT

HARTBEATS (HB), recent omgedoopt tot Boris, is het jongerenlabel van CC De Ploter en de jeugdendienst Ternat. Dit kunstlaboratorium voor jongeren pakte de afgelopen 10 jaar uit met producties die jongeren tussen 8 en 22 jaar vorm gaven tijdens een langlopend traject met een creatieve procesbegeleider.

We ontmoeten de pioniers van HB op een zomeravond in CC De Ploter.

Frank De Block nam deel aan verschillende edities van HB.

Momenteel werkt hij als regisseur, acteur en als creatieveling binnen tal van projecten.

Fiona Ketele werkt op de marketingafdeling van Colruyt Group en

Koen Burssens schrijft scenario's voor onder andere Zonde van de Zentijd en Wat als?.

Jeroen Platteau, directeur van CC De Ploter, maakte de eerste edities van HB mee als jeugdfunctionaris.

De ideale uitvalsbasis: een open huis voor de lokale gemeenschap

Directeur Jeroen Platteau noemt HB – nu *Boris* – het vlaggenschip van de werking waarin veel keuzes zijn samengekomen. De Ploter draagt openheid voor creativiteit van alle inwoners hoog in het vaandel. JEROEN: “HB is een wezenlijk onderdeel van onze identiteit. Het staat centraal in onze werking.” Getuige daarvan zijn ‘100’, een gelijkaardig traject met senioren, en *Les Misérables*, een musicalproductie met de lokale harmonie en tal van andere verenigingen.

JEROEN: “Je moet dat durven doen. Een plaats geven als seizoensopener. Twee weken de schouwburg blokkeren.”

Investeren in een lokaal netwerk, aanwezige creativiteit opzoeken en een plaats geven in de werking is volgens Jeroen “als een vliegwiel dat je met beetjes in gang duwt, maar eens het draait is het niet meer te stoppen en zorgt het voor een geweldige kracht en dynamiek.” Het vormt voor CC De Ploter de kernopdracht van hun werking rond cultuurparticipatie en gemeenschapsvorming. Frank bevestigt: “CC De Ploter stelt zich op als een faciliterende, ondersteunende partner. Dit scherpt het culturele leven aan.”

<https://www.facebook.com/BorisinTernat> - www.ccdeploter.be/genre/boris

Samen onderweg, samen ontdekken

De keuze om artistieke expressie van hun inwoners en jongeren in het bijzonder op alle vlakken te ondersteunen en soms een hele weg samen af te leggen is een bewuste keuze. JEROEN: “De dialoog tussen de maker, amateur of professional en het huis, die is echt belangrijk. Daar moet je veel in investeren, maar je krijgt dat dubbel en dik terug.” Het creatieve maakproces primeert, maar dat neemt niet weg dat de voorbije tien jaar in Ternat pareltjes van producties werden gecreëerd.

Een enthousiaste gids

Samen met jongeren op pad gaan lijkt voor velen een sprong in het duister. Daarom is een enthousiaste gids geen overbodige luxe. De ervaringsdeskundigen en pioniers raden ons telkens weer iemand met persoonlijkheid aan die graaft naar wat jongeren in zich hebben. Iemand die openstaat voor hun durf, lef, creativiteit en goesting en daarmee aan de slag gaat. Een coach die vertrouwen geeft aan de jonge, onervaren spelers.

Die gidsen waren de voorbije jaren Gregory Caers (Kopergietery, De Sprook, Nevski Prospekt ...) en Seppe Baeyens (Kopergietery). Vanaf september neemt een vrouw het roer van *Boris* in handen: Sofie Palmers.

FRANK: “Er is één constante: carte blanche voor en vertrouwen in de regisseur. Gregory was de leider die ons op sleeptouw nam. Voor *Engelenhaar* (2002) vertrok hij van talloze improvisatieoefeningen. Hij zette ons aan het werk en schreef in z'n grote rode boek.”

JEROEN: “Die jonge makers moeten niet alleen goede theater- of dansmakers zijn, maar vooral goede procesbegeleiders.”

Jonge creatievelingen met goesting

Tijdens de eerste edities van HB verzamelden CC De Ploter en de jeugdendienst een bende jonge creatievelingen die samen met een jonge maker de sprong durfden wagen.

FIONA: “*Romeo & Julia* (2000) was nog de meest traditionele. Maar zelfs hierin zaten al veel mogelijkheden om het traject breed te laten sporen. Zo was er een samenwerking met studenten fotografie die tijdens de voorstellingenreeks een tentoonstellingsruimte kregen.”

FRANK: “Vanaf de tweede editie koos regisseur Gregory Caers om te vertrekken vanuit de jongeren zelf. Het was voor ons een soort labo met ruimte voor experiment, waarin we ons konden uitleven.”

KOEN: “*Engelenhaar* zat er inhoudelijk pal op. De nagel op de kop. Heel veel mensen zijn figuurlijk

weggeblazen. Een heel proces waarin we als jonge gast organisch meegingen. Achteraf en jaren later beseften we pas hoe we vanuit onszelf eigenlijk een schitterende inhoudelijke voorstelling hadden gecreëerd die dromen en angsten van jongeren perfect captureerde. Super straf.”

De kip of het ei

De meeste deelnemers waren op voorhand al door het artistieke virus gebeten. HB leek de ideale broedkamer voor hun creativiteit.

FIONA: “Ik kwam hier regelmatig over de vloer naar de academie of naar voorstellingen, we gingen ook naar Westrand. Voor mij persoonlijk was HB heel bepalend. We leerden buiten de lijnen kleuren en niet bang te zijn om onze comfortzone te verlaten.”

FRANK: “In het jaar van mijn eerste deelname aan HB was ik vooral heel zoekend. In een week tijd deed ik toen drie audities: bij HB, bij de Belgische Improliga (BIL) en bij het RITS. Op één dag tijd kreeg ik te horen dat ik bij alle drie mocht beginnen.”

Oogsten wat je zaait

Het project heeft CC De Ploter, de jonge makers en deelnemers geen windeieren gelegd. “Ternat leeft”, klinkt het unisono. HB waren niet enkel succesvolle voorstellingen met jongeren. De jongeren smeedden nieuwe vriendschapsbanden voor het leven en sommigen sterkten zich als creatieve professional. Het leverde CC De Ploter een geloofwaardige identiteit als betrouwbare culturele partner op en het beklemtoonde de sterktes van het huis: zijn expertise voor langdurige participatietrajecten, een stevige verankering in het socio-culturele weefsel en een enorm netwerk.

FRANK: “De goesting die na HB ontstond om actief aan de slag te gaan rond kunst en cultuur heeft heel wat losgeweekt bij andere generaties.”

FIONA: “*HB/Boris* is een echt begrip in Ternat. Heel veel jongeren – volwassenen nu - zijn daar mee opgegroeid. Iedereen kent wel iemand die heeft deelgenomen.”

FRANK: “Veel deelnemers zijn aan het werk gegaan in brede culturele sector, als radiomaker, licht-technicus, scenarist, regisseur, acteur, cultuurfunctionaris, ...”

KOEN: “Of dit echt een invloed heeft gehad op mijn keuzes is moeilijk te zeggen. Ik was net begonnen met RITS. Via Frank ben ik bij de BIL terecht gekomen. Die samenloop van omstandigheden heeft me alleszins geholpen bij wat ik nu doe.”

Culturele spin-offs

FRANK & KOEN: “Na een reünie van de HB-pioniers ontstond het plan om opnieuw samen aan de slag te gaan. We zijn intussen al samengekomen om binnen anderhalf jaar iets op de planken te zetten. De Ploter was meteen steunende partij, ook Gregory doet opnieuw mee.”

FIONA: “Ik stap vaak nog mee in producties. Ik was zijn regieassistent bij de *JungleBook*-productie met *Toneel Tijn* in Ternat, en werkte mee aan een productie in samenwerking met de *Vooruit* in Gent.”

FRANK: “Vanuit een kleine vzw hebben we samen met de provincie Vlaams-Brabant het traject *Poppin' Up*, participatietraject voor tieners, gelopen.”

JEROEN: “De verenigingen plukken mee de vruchten van dat netwerk. Er zijn vandaag heel veel ex-Hartbeaters die meespelen met amateurgezelschappen. In Ternat durven verenigingen en creatievelingen weer te dromen. 100, *Junglebook*, *Les Misérables*, ... zijn schatplichtig aan de mentaliteit van HB: geloof en vertrouwen in Ternattenaren en de gemeenschap.”

Aandachtspunten

Het blijft natuurlijk een uitdaging om alle jonge creatievelingen een plek of een podium te bieden.

JEROEN: "Als er 70 jongeren deelnemen aan de selectiewerkshops en er kunnen er maar 15 meedoen, is dat jammer en heel vervelend. We trachtten in het verleden de groep die afviel te begeleiden in ateliers, maar we kunnen dat niet volhouden. Die inspanning is te groot."

Rekening houden met andere actoren in de lokale context is van groot belang.

JEROEN: "Wij doen nooit wat anderen al doen. Daarom is HB niet bedreigend voor de plaatselijke verenigingen, dat wordt ook zo ervaren. Dat komt ten eerste omwille van de doelgroep, zij werkten nauwelijks met jongeren. Ten tweede omdat de Plotter dicht bij de verenigingen staat. Tot slot, door de methode: HB vertrekt vanuit de jongere zelf."

Belangrijk aandachtspunt voor De Plotter: gezamenlijke initiatieven mogen niet te vrijblijvend zijn.

JEROEN: "Onze rol is de organisatie mee naar een hoger niveau tillen." Dergelijke langdurige trajecten vergen een enorme tijdsinvestering van het team en alle betrokkenen. Een stevig draagvlak bij het bestuur is onontbeerlijk.

KUNSTVERKENNER IN HEUSDEN-ZOLDER

Een gesprek met Lies Cuyx, stafmedewerker van CC Muze over Kunstverkenner, een meerlagig kunstlaboratorium in samenwerking met een middelbare school en academie.

Inspelen op gedeelde lokale noden

LIES: “Het project *Kunstverkenner* is ontstaan omdat we 10 jaar geleden merkten dat weinig jongeren aan cultuur participeerden. Onze zoektocht naar een oplossing viel samen met de fusie van verschillende middelbare scholen in Heusden-Zolder. Toen ben ik gaan praten met leerkrachten, die naar voorstellingen en de infoavond voor scholen kwamen. We stelden ons de vraag: Kunnen we meer goesting voor cultuur wekken, door jongeren actief met theater aan de slag te laten gaan?

We hadden al een nauwe band met schoolopbouwwerk. Zij tekenden bij de Koning Boudewijnstichting in op projecten om kansarmen en allochtonen toe te leiden naar kunst en cultuur. Ook het DKO (Deeltijds Kunstonderwijs) kon aanspraak maken op subsidies voor onze gedroomde aanpak. De academie Woord begeleidde tijdens de paasvakantie een drietal workshops. Dat werd een groot succes en alle partners wilden er op grotere schaal mee doorgaan voor jongeren van het hogere middelbaar. De ambitie was: volgend jaar maken we samen een voorstelling.”

Kunstverkenner: junior, senior & nestor

“De eerste editie van *Kunstverkenner* was een schot in de roos en de samenwerking kreeg navolging: *Kunstverkenner junior* met leerlingen van het lagere middelbaar, en een groep *Kunstverkenner senior* van het hogere middelbaar. Een aantal enthousiaste ex-leerlingen blijft de weg van artistieke expressie verder exploreren onder de noemer *Kunstverkennend Wild*.

In de beginjaren was de deelname op het totaal aantal leerlingen van de school niet erg hoog. Toch bereikte de eerste editie een twintigtal jongeren, heel gemixt qua origine. Nu brengt *Kunstverkenner* per seizoen een viertal eigen producties met in totaal een 70-tal jongeren.”

<https://www.facebook.com/kunstverkennend.wild> - www.muze.be

De cirkel is rond

“Ook hier zien we de werking van het creatieve vliegwiel. Sandra Carota werkte tot vorig jaar bij Larf. Zij heeft haar eerste stappen op vlak van kunsteducatie bij CC Muze gezet. Zij startte als leerling bij *Kunstverkenner* en raakte op die manier gebeten door de creatieve microbe. Aan latere edities werkte ze mee als begeleider en regisseur. Volgend jaar staat ze in het cultuurcentrum met een eigen productie.”

Niet te schools?

“Alhoewel de deelnemers aan het traject allemaal leerlingen zijn, is het parcours niet schools. Ook *Kunstverkenner* vertrekt vanuit de jongeren zelf, hun creativiteit, hun dromen. We zoeken eigenlijk naar begeleiders die heel veel geduld hebben en een grote affiniteit met jongeren.”

Creatieve zoektocht naar middelen

Het is doorheen de jaren zoeken geweest naar voldoende middelen. De subsidies uit de beginjaren zijn weggevallen maar waren een sterke motor. Door de goede ervaring en de relevantie van het traject blijven alle partners investeren vanuit hun eigen middelen.

Een plaats in de programmering

Alle voorstellingen van *Kunstverkenner* zijn opgenomen in de reguliere programmering van Muze. De enthousiastelingen van *Kunstverkennend Wild* nemen deel aan manifestaties en projecten zoals *Circo Paradiso*.

NEGEN TIPS & TRICKS VOOR ACTIEVE JONGERENPARTICIPATIE.

Grijp kansen.

Sla de handen in elkaar met partners:
jeugdinst, jeugdhuis, verenigingen, deeltijds kunstonderwijs, opbouwwerk ...

Werk op basis van gelijkheid: stel gezamenlijke doelen.

Creëer draagvlak bij je bestuur en andere diensten.

Hou je ogen en oren open. Detecteer wat leeft in je gemeenschap.
Zorg voor een stevig netwerk. Sta open voor vragen.

Klop aan bij een jonge enthousiaste maker met de nodige artistieke bagage,
maar ook met de sociale skills om een groep te begeleiden.

Zoek jongeren met goesting.

Geef het creatieve proces voldoende ruimte en middelen,
ook als andere engagementen dan anders ingevuld moeten worden.
Creativiteit loont.

Geef het eindproduct een plaats in de reguliere programmering.

De buitenuimte van Tate Modern werkt drempelverlagend © JOHAN PENSON

Naar een duurzaam, flexibel en veilig infrastructuurbeleid

Toen de eerste cultuurcentra in de jaren '60 en '70 gebouwd werden, waren er nog weinig bouwvoorschriften, laat staan een coherent infrastructuurbeleid dat rekening hield met technische en artistieke uitdagingen van diverse kunstendisciplines. Ook duurzaamheid en veiligheid stonden nog niet in het dagelijkse bouwwoordenboek. Maar zelfs vandaag is er nog heel wat werk aan de winkel op het vlak van infrastructuur en techniek. STEPP, het Steunpunt voor de productionele, ontwerpende en technische krachten van de brede culturele sector, vuurt het debat aan en ijvert voor meer aandacht in het belang van een meer geïntegreerde en duurzame aanpak van ons patrimonium zodat kunst, cultuur en erfgoed in een veilig, warm en goed omkaderd huis een plek vinden. Johan Penson schreef dit artikel na een brede consultatieronde binnen de SARC Kunsten en Erfgoed en STEPP. Een integraal exploitatieplan van de cultuurinfrastructuur is in de toekomst aan de orde.

Infrastructuur doorheen het landschap

Vandaag stellen we een grote diversiteit aan infrastructuur vast doorheen de culturele sectoren, historisch gegroeid vanuit diverse eigenaars (lokale, Vlaamse, provinciale overheden, privé-initiatieven) en diverse decreten (lokaal cultuurbeleid, kunstendecreet, erfgoeddecreet, ...) Om een consistent beleid op het vlak van infrastructuur te kunnen ontwikkelen, is het van het belang om al deze infrastructuren goed in kaart te brengen. Verschillende organisaties (STEPP, VTI, BKO, Kenniscentrum Rits...) hebben reeds verdienstelijke pogingen gedaan die als basis en opstart van dergelijke studie kunnen dienen. Toch is er nood aan een vergelijkende studie en inventaris van alle relevante infrastructuren. Relevante infrastructuren zijn deze die door de overheid tijdens het bouwproces ondersteund werden, deze waarvan de overheid eigenaar is en deze waarin een exploitant huist die ondersteuning krijgt via het lokaal cultuurbeleid, het kunstendecreet of het erfgoeddecreet. De vraag naar infrastructuur is geëvolueerd door de tijden heen. Er is vooral veel vraag naar faciliteiten voor kleine gezelschappen. Die kleine infrastructuur is aanwezig, maar dit zijn grotendeels privé-initiatieven. Hun succes is afhankelijk van de invloed of ondersteuning door het lokale cultuurbeleid. Er zou ook op hoger niveau meer aandacht moeten zijn voor de kleinere presentatieplekken. Een afstemming tussen het lokaal beleid en het Vlaams beleid is aan de orde.

Noden doorheen de sector

Tot nu toe stelde de bouwheer of zijn afgevaardigde de inhoud van het bouwprogramma samen. Het eisenprogramma van de bouwheer werd soms door adviseurs aangevuld vooraleer de architect en/of het studiebureau hiermee aan de slag ging. In vele gevallen werd de exploitant of eindgebruiker in het overlegproces niet gekend. Heel vaak zijn bouwheren te weinig beslagen voor het uitschrijven van een goede en specifieke opdracht die resulteert in een kwaliteitsvolle werkplek voor de kunsten. Het bouwen, beheer, gebruik en de inzet van het gebouw moet dezelfde dynamiek volgen als de artistieke ontwikkeling van de organisatie. Naast de gebruikelijke bouwparameters zouden een aantal algemene bouwprincipes vooropgesteld kunnen worden waaraan het bouwprogramma moet voldoen.

Ontwerp en techniciteit

Het ontwerpen van infrastructuur moet gebeuren met respect voor de omgeving of het bestaande gebouw, de gebruiker en hetgeen al in het gebouw gebeurt of zal moeten gebeuren. Bouwheer, financier, architect en technici dienen in voortdurende dialoog met elkaar een concept af te leveren dat esthetisch en technisch verantwoord is.

In de ontwerpfase moet er meer op lange termijn worden gedacht. Niet enkel de kost van het (ver)bouwproject is van belang, ook de latere onderhouds- en verbruikskosten. Deze kosten moeten van meet af aan in rekening en in overweging worden gebracht. Tijdens de studie wordt er dan uitgegaan van een 'totale eigenaarskost' over de volledige levenscyclus van de apparatuur.

Voldoende tijd en middelen moeten voorzien worden voor de uitwerking van een degelijk eisenpakket en bouwprogramma. De keuze voor duurzame materialen met hoge performantie en levensduur, realisatietechnieken met langdurige vervangtechnieken en een gepaste techniciteit kan op lange termijn veel geld uitsparen als het bestekmatig is afgedwongen.

In de toekomst zal de technische complexiteit alleen maar toenemen. Ook in de kleinere cultuurhuizen is deze evolutie merkbaar. De infrastructuur en vooral de technologie is maar zo goed als zijn gebruikers. Een goed opgeleide staf is essentieel om de techniek te laten renderen. De noodzakelijke opleiding moet integraal deel uitmaken van een infrastructuurbeleid van de exploitant. In dat kader pleiten we voor een nog betere samenwerking met de diverse opleidingen. Het concept van 'open school' waarbij naar optimalisatie van het ruimtegebruik wordt gestreefd door andere gebruikers toe te laten, is op een aantal plekken alvast een succes. Deze pilootprojecten moeten verder uitgebouwd worden om een nog betere samenhang van onderwijs en cultuur te bewerkstelligen. Hierdoor zal de instroom van personeel optimaal op de noden van de sectoren afgestemd zijn. Het concept dat nu vooral op lokaal vlak in de socio-culturele sfeer ligt, moet worden doorgetrokken naar de technische, productionele en kunstopleidingen.

Urbanisatie en Participatie

Culturele actoren hebben met hun infrastructuur een grote taak, op het vlak van urbanisatie en participatie. De locatie van nieuwe infrastructuren is van groot belang voor het succes van de exploitatie en voor de context ervan in de regio. Grote culturele infrastructuren buiten de stedelijke context

Hedendaagse bedrijfsvoering vraagt een aangepaste infrastructuur © JOHAN PENSON

hebben vele jaren nodig om een verdienstelijk draagvlak of impact te genereren. Dit denkwerk moet eveneens met een gezond realiteitsbesef over mobiliteit gepaard gaan. Het succes van de exploitatie zal er van afhangen. Gebouwen kunnen ook aan hun buitenschil een belangrijke maatschappelijke functie vervullen. De werking van vele musea en kunstcentra stopt niet aan de deur, integendeel. Er moet voldoende ruimte rond de infrastructuren beschikbaar zijn om een maatschappelijke ontwikkeling toe te staan die een andere binding met de culturele plek weeft. Elk cultureel gebouw moet een interessante stopplaats in de stad worden. Pleinen, terrassen, tuinen zijn van belang om de sociale dimensie tot ontwikkeling te laten komen. Op die manier stimuleert de overheid 'public ownership' door urbanisatie. De aanleg rond Tate Modern in London is hiervan een excellent voorbeeld. Uiteraard is ook in landelijkere gebieden waar culturele infrastructuur gebouwd wordt, een gelijkaardige denkoefening sterk aanbevolen.

Gebouwtechnieken

Heel vaak zijn gebouwtechnieken zo slecht geconcipieerd dat ze storend zijn voor het publiek terwijl ze bedoeld waren om comfort te bieden. De specifieke noden van de exploitant moeten dus in kaart worden gebracht. Aandacht voor exploitatiekost van de gebouwtechnieken is van groot belang gezien deze 75% vertegenwoordigt van de kost van een gebouw gedurende de levensduur. De investeringskost bedraagt slechts 25% van dit totaalbudget. Hoe efficiënter, duurzamer en slimmer de investering, hoe lager de exploitatiekost zal zijn. Bijvoorbeeld: sommige ruimtes worden nu integraal geklimatiseerd, terwijl dit niet altijd nodig is. Voor nieuwbouw is een comfortsimulatie daarom onontbeerlijk. Ook voor bestaande gebouwen kan een dergelijke oefening interessant zijn. Ook de optimalisatie van relatieve luchtvochtigheid en luchtkwaliteit kan veel energie besparen.

Daarnaast moeten de ruimtes vooral flexibel zijn. De veranderende artistieke werking moet op technisch vlak kunnen ondervangen worden. Gebouwtechnieken moeten dusdanig ontworpen zijn dat ze per ruimte aan de noodzaak kunnen voldoen.

Het opvolgen van de prestaties van technische installaties, zowel oud als nieuw, is dan weer nodig om die prestaties te kunnen bijsturen. Gebouwen moeten bijgevolg voorzien zijn van een gebouwenbeheersysteem waar deze parameters gemakkelijk bijgehouden en bijgestuurd kunnen worden.

Realisatietechnieken

Gebouwen voor culturele exploitatie die door de overheid gebouwd of mee gefinancierd worden, moeten een minimum aantal realisatietechnieken bevatten die de functie van het gebouw waarmaken op een zo ergonomisch mogelijke manier. Podiumtechnieken, museografie, scenografie, archiveringstechnieken moeten een bepaald kwaliteitsniveau kunnen halen. Het heeft geen zin om een bouwprogramma te verwezenlijken om nadien vast te stellen dat er grote beperkingen en belemmeringen zijn die de realisatie moeilijk maken.

Er moet bij het onderhoudsbudget op lange termijn gedacht worden. Bijvoorbeeld: bestekken voor geautomatiseerde trekkeninstallaties zouden minstens industriële standaardcomponenten moeten eisen zodat een vervanging mogelijk blijft op lange termijn. Een 10-jarige leveringsgarantie of vervan-

gingsmogelijkheid, gangbaar in de industrie, moet in onze sector ook toegepast worden. De noodzaak voor herinvesteringen wordt nu veelal onvoldoende in de berekening opgenomen.

Een specifiek logistiek oud zeer is het aspect laden en lossen. Zelden is voor een adequate oplossing gekozen, zodat er veel tijdsverlies ontstaat en veel personeelsinzet nodig is voor de dagelijkse routinebeweging. Dit kan vermeden worden wanneer de vrachtwagen in het lokaal (podium, hal, tentoonstellingszaal, depot,...) kan rijden waar de inhoud geplaatst moet worden.

Werkoppervlakte is eveneens van groot belang om de realisatie vlot en efficiënt te laten verlopen. Heel vaak zijn er 'grote' zalen die slechts kleine producties aankunnen.

De kwaliteit van de zaal staat recht evenredig met de kwaliteit van de zichtlijnen voor het publiek. Slechte publieksplaatsen hebben in deze tijden geen enkele functie meer. Elk dossier kan dus gerust een studie van zichtlijnen bevatten.

De ruimtes waren tot nu toe vaak opgevat als een gesloten doos. Dit is zo gegroeid vanuit het gebruik van kunstlicht voor alle projecten. Tegenwoordig zijn de verduisteringstechnieken zodanig geëvolueerd dat er mogelijkheden ontstaan om op bepaalde ogenblikken met daglicht te werken. Dit verbetert het werkcomfort van het personeel sterk. Het zijn kleine maatregelen die een grote impact hebben op de globale ergonomie van het gebouw en die bijdragen aan de duurzaamheid van het patrimonium.

Duurzaamheid

In dit gedeelte behandelen we de onderdelen van duurzaamheid die elders nog niet aan bod kwamen. Duurzaamheid is immers een algehele bekommernis die, net zoals veiligheid, integraal deel uitmaakt van alle processen van ontwerp, bouw en gebruik van infrastructuren. De duurzaamheidsaspecten van culturele infrastructuur kunnen op vele manieren benaderd worden. Eerst en vooral zijn er de ecologische overwegingen die moeten leiden naar duurzame gebouwen. Het is dan ook opmerkelijk dat Vlaanderen denkt vele voorbeeldinfrastructuren neer te zetten of te financieren die weinig duurzaam blijken in de exploitatie.

Culturele infrastructuur hebben vaak een exemplarische architecturale waarde. Het moet een evidentie worden dat alle nieuwe infrastructuur exemplarisch zullen zijn op het vlak van duurzaamheid. Een aanvaardbaar energiepeil moet de norm zijn voor alle nieuwe gebouwen.

Werken in erfgoed kan bijzonder inspirerend zijn
© JOHAN PENSON

Uiteraard zal de exploitant mee investeren in deze duurzame oplossingen gezien het zijn gedeelte van de 'totale eigenaarskost' zal beperken. Op termijn zou dit verder moeten evolueren naar energiepositieve gebouwen waardoor het 'publieke' patrimonium ook letterlijk energiebezorgers worden.

Culturele infrastructures waarvan de eigenaars en/of exploitanten reeds ernstige inspanningen hebben gedaan, mogen hiervoor beloond worden door zichtbaarheid in campagnes en ondersteuning door experts bij verdere ontwikkelingen. Initiatieven zoals het transitienetwerk 'Pulse' die goede praktijken ontwikkelen en ontsluiten voor de gehele sector, moeten verder ondersteund worden.

Elk initiatief van collectief beheer van infrastructuur kan alvast aangemoedigd worden. Door de actieradius van een aantal onderdelen van het beheer te vergroten, kunnen er veel kosten bespaard worden. Zo kan er gesproken worden van een coherent, consistent en dus duurzaam beheer. Dit zijn belangrijke parameters in de realisatie van duurzaamheid die door de overheid gestimuleerd kunnen worden.

Extra middelen voor duurzame projecten moeten voorzien worden, maar dat mag niet ten koste van het bouwvolume gaan. Het ontwikkelen van meetinstrumenten voor audits van culturele infrastructuur kan ingezet worden tijdens de eerder besproken inventarisatie. Ook de ontwikkeling van investeringsplannen waarbij de gerealiseerde besparingen worden aangewend voor de financiering van nieuwe investeringen zijn van waarde in het kader van duurzaamheid.

Een voorbeeld van een collectief depot © JOHAN PENSON

Flexibiliteit

Vele musea brengen intussen ook podiumkunsten en omgekeerd. Een schottenloos kunstendecreet waarmaken zal de vraag naar flexibele infrastructures doen stijgen. Het niveau van de flexibiliteit van deze werkplekken of presentatieplekken staat recht evenredig met het ergonomisch gemak waarmee men aan de slag kan. Een technische huisfiche volgens een bepaald model is van groot belang om duidelijk te maken wat wel en niet mogelijk is in het gebouw. Dit alles zal pas mogelijk zijn als er degelijke en praktische 'as built dossiers' voorhanden zijn. Voor nieuwe installaties moet dit absoluut bij de oplevering afgedwongen worden.

Er zijn ook valkuilen bij een schottenloos kunstendecreet. De infrastructuur van een organisatie bepaalt in sterke mate wat ze kan brengen van programma. Specifieke kunstdisciplines vragen soms specifieke infrastructuur. Kwalitatief willen voldoen aan alle disciplines gaat maar tot een bepaald niveau. Dit zal in de toekomst extra moeten bewaakt worden door de overheid zowel op het vlak van het bouwprogramma als op het vlak van de goede spreiding van flexibele infrastructures doorheen het landschap.

Het is bijzonder moeilijk om in te schatten wat het artistiek parcours op lange termijn zal zijn van de organisatie die in een bepaalde infrastructuur werkt. Het staat ook haaks op een natuurlijke artistieke evolutie om dat vast te gaan leggen. Vandaar dat het belangrijk is dat deze infrastructures makkelijk uitbreidbaar en vlot aanpasbaar zijn. De specifieke functie van een lokaal moet kunnen veranderen in de levensloop van het gebouw en volgens noodzaak van het artistiek parcours van de exploitant. Tijdens het bouwproces moet gekeken worden naar welke beslissingen onomkeerbaar zijn, bv. de keuze voor een toneeltoren is sterk bepalend voor elk toekomstscenario van een presentatieplek.

In functie van flexibiliteit is het evenzeer belangrijk om over voldoende fysieke oppervlakte te beschikken. Er moet minstens 25% vrije ruimte aanwezig zijn om hieraan te voldoen. Deze vrije ruimte biedt eveneens opportuniteiten naar financiering van het bouwproject vanuit een PPS constructie.

Masterplan en beleid

Het afschrijven van een gebouw spreidt zich volgens de waarderingsregels minstens over een periode van 33 jaar. We weten dat de financiële last niet louter te beperken is tot de bouwkost. De totale eigenaarskost bevat tevens de onderhoudskost om het patrimonium in stand te houden. Om dit realistisch in kaart te brengen en er dan gepland en gefaseerd mee te kunnen omspringen, moet er door de diverse betrokken partijen een masterplan opgesteld worden. Er wordt hiervoor best een model opge maakt waardoor een waardebeoordeling en evaluatie mogelijk is.

Een dergelijke aanpak van ontwerp tot aan de eventuele afbraak van een gebouw is noodzakelijk om de continuïteit van de werking van de gebruikers te garanderen. Vele culturele bouwprojecten zijn in het verleden vroegtijdig of vaak half afgewerkt gestopt. Het realiseren van een masterplan start al bij de vraag naar noodzaak van infrastructuur in een globale context. Op dit ogenblik lijkt de overheid eerder weigerachtig tegenover een dergelijk document of negeert het bestaande masterplannen.

Ondanks het feit dat het voor de exploitant vaak belemmerend werkt om zijn artistiek parcours op lange termijn vast te leggen, is het toch noodzakelijk dat er voor het bouwkundig en bouwfysisch beheer een masterplan wordt opgesteld voor het onderhoud en de instandhouding van het patrimonium waarin hij functioneert. En hoe zal de eigenaar zijn rol en plichten gaan vervullen? Ook hier kan een masterplan op maat van de levensduur van het gebouw verwacht worden.

De overheid zou door middel van een masterplan duidelijk kunnen maken welke richting ze uit wil met haar eigen infrastructuur en met de ondersteuning van de infrastructuur van haar gesubsidieerden. De discrepantie tussen de cultuurspelers met een eigen infrastructuur en die zonder is bijzonder groot. Er is amper solidariteit tussen de diverse organisaties wat betreft het gebruik van infrastructuur. De overheid treedt daarin best regulerend en corrigerend op. Infrastructuur voor alle bestaande culturele actoren is immers onmogelijk en vaak ook niet gewenst. Collectief gebruik en collectief beheer zou daarentegen gestimuleerd moeten worden.

Erfgoed

Werken met of in erfgoed vraagt bijzondere aandacht van de exploitant en de eigenaar. Maar evenzeer zijn er opportuniteiten, niet in het minst door de inspiratie die dergelijke gebouwen voortbrengen. Een realistische afstemming tussen erfgoednormeringen en huidige bouwnormeringen gekoppeld aan de noden van exploitant, is noodzakelijk.

Monumentenzorg maakt het voor vele cultuurgebouwen moeilijk om energetisch te optimaliseren. De regelgeving vanuit erfgoed of monumentenzorg en de energieprestatieregelgeving dienen nauw op elkaar te worden afgestemd. De kennis van de nieuwe technologieën moet door de overheid aangemoedigd worden en vanuit een voorbeeldfunctie geïmplementeerd.

Het realiseren van een opdracht vanuit het kunstendecreet, decreet lokaal cultuurbeleid of erfgoeddecreet in een gebouw met een hoge graad van erfgoed, vraagt veel goede wil van de exploitant. Heel vaak zijn de erfgoedelementen een belemmering voor het artistiek proces. Dergelijke situaties moeten van zo'n kwaliteit zijn dat de artiesten de belemmeringen als een uitdaging gaan zien en er inspiratie kunnen uitputten. Dit vraagt moed, bereidwilligheid en expertise van de exploitant, eigenaar en monumentenzorg.

Een duidelijke visie en een passend beleid over het industriële erfgoed van onze sectoren dringt zich op. Er is een spanningsveld te noteren tussen het gebruik van oude, niet actuele en onveilige realisatieapparatuur en de eventuele bewaring ervan. Het materiaal valt tussen bouwkundig, technisch en historisch waardevol. Het betreft roerend erfgoed vast door bestemming dat dus enkel relevant is in de context van zijn omgeving. Duidelijke keuzes hieromtrent dringen zich op.

Een herbestemming van een groot aantal monumenten zal aan de orde zijn in de nabije toekomst. Momenteel loopt de discussie over wat te doen met het kerkelijke patrimonium. Een schottenloos kunstenbeleid heeft flexibele werkplaatsen nodig. Alle culturele actoren hebben te maken met depotproblematiek of stockageproblemen. Kansen liggen voor het grijpen om een zinvolle herbestemming te bieden aan een gedeelte van het onroerend erfgoed.

Vele kunstencentra, cultuurcentra en stadstheaters kampen met dezelfde problematiek van kwaliteitsvolle bewaring en gebrek aan stockageruimte.

Veiligheid

Europese wetgeving rond veiligheid moet gevolgd worden. Het overgrote deel van de infrastructuren voldoet momenteel niet aan de wetgevingen en zouden in principe gesloten moeten worden. De sector heeft nood aan eigen normen, niet die van de industrie. Een goed voorbeeld is het hef- en hijsmateriaal. Het is niet per se noodzakelijk dat die om de drie maanden gekeurd worden. De materialen worden in een beschutte infrastructuur gebruikt en niet buiten op een werf. Het is organisatorisch moeilijk haalbaar om elke drie maanden de zaal volledig leeg te halen om alles te laten keuren.

De wetgeving evolueert, maar vele technieken, vooral de implementatie van realisatietechnieken evolueren traag mee. Nochtans zijn die technieken op de markt. Het zijn vooral de eigenaars en dus ook heel vaak de overheid zelf, die de nieuwe wetgeving niet volgt. In sommige gevallen is er zelfs een pertinente stagnatie.

De kunstensector draagt veiligheid hoog in het vaandel. Vele exploitanten en organisaties zijn inzake veiligheid professioneel geworden en hebben een zekere expertise ontwikkeld. De overheid zou deze lijn verder moeten doortrekken tot op de verschillende werkplekken van zijn infrastructuur.

Het is hoog tijd dat een aantal toneeltorens en trekkeninstallaties aan de hedendaagse normering en wetgeving aangepast worden. De huidige prioriteiten in de subsidiestelsels zullen daarin stimulerend werken. Maar de jarenlange achterstand zal nog lang aanhouden als er geen extra financiële injectie komt. Voorts moeten de organisaties uit het decreet lokaal cultuurbeleid, kunstendecreet en het erfgoeddecreet hun opdracht op een veilige manier kunnen uitvoeren. Daarom zijn een groot aantal investeringen aan de orde.

Eigenaarschap

Eigenaarschap van culturele infrastructuur is een zeer moeilijk en uiterst gevoelig onderdeel van onze sector. De relatie tussen eigenaar en exploitant is in het landschap op zeer diverse manieren geregeld. Heel vaak is dit ontstaan om kansen mogelijk te maken of om initiatieven in stand te kunnen houden. Het soort eigenaar en de juridische relatie waarmee de exploitant te maken krijgt, is ook zeer divers. In sommige gevallen is een bepaalde overheid eigenaar, in andere gevallen een naamloze vennootschap of een coöperatieve vennootschap. Sommige eigenaars nemen hun verant-

Het maatschappelijk weefsel "rondom" Tate Modern © JOHAN PENSON

woordelijkheid als huisbaas heel ernstig en correct op, terwijl andere huisbazen een casco gebouw leveren via een erfpacht.

Dit betekent dat sommige organisaties de zeer hoge financiële lasten voor hun infrastructuur zelf moeten dragen. Het is in ieder geval als een anomalie te beschouwen dat deze kwestie mede bepalend is voor de middelen die een organisatie kan besteden aan haar artistieke werking. Een zekere vorm van synchronisatie en regularisatie, zonder afbreuk te doen aan de dynamieken, is aan de orde. Meer en meer maakt de overheid een duidelijke scheiding tussen infrastructuurmiddelen en werkingsmiddelen. Deze scheiding moet absoluut worden verdergezet. De relatie tussen de twee, of de opdracht van de exploitant, is geregeld via de relevante decreten. Investeringsmiddelen voor infrastructuur in de erfgoedsector worden best beschikbaar gesteld via bepaalde kanalen.

Foci

Het Fonds voor Culturele Infrastructuur acteert als eigenaar voor bepaalde culturele infrastructuren van de Vlaamse overheid. Het is duidelijk dat deze rol over de jaren heen gegroeid is. In het geval van het Foci kunnen we nu spreken van een expertise van eigenaarschap in onze sector, zoals geen enkele andere eigenaar die heeft. De taakverdeling tussen eigenaar en exploitant zoals ze hier wordt vooropgesteld is voorbeeldig. Geen enkele andere eigenaar neemt zijn taak als eigenaar zo ernstig op als het Foci. Lokale overheden zijn zelden beslagen in het beheer van culturele infrastructuren en de privé-eigenaars hebben soms een andere agenda. Daardoor ontstaat een zeer wisselvallig ritme van investeren en onderhoud van de infrastructuren.

Het valt dan ook te bepleiten dat de rol die de overheid momenteel opneemt via het Foci verder wordt uitgebreid. De huidige expertise van beheer uitbreiden naar andere infrastructuren die de Vlaamse overheid ondersteunt in hun werking, betekent een gevoelige verhoging van de efficiëntie. Hiervoor moet gekeken worden naar het patrimonium van het decreet lokaal cultuurbeleid en het erfgoeddecreet. Op die manier kan men meer gelijkmatig omgaan met de implementatie van duurzaamheid en dit zal op lange termijn een globale kostenbesparing voor de overheid met zich meebrengen. Dan kan er een duidelijk onderscheid ontwikkeld worden in de soorten ondersteuning vanuit de overheid: aankoop & eigenaarsbeheer door het Foci en de werking via kunstendecreet, lokaal cultuurbeleid en erfgoeddecreet.

Uiteraard kunnen andere overheden altijd mee investeren, maar de uitwerking en opvolging moet verder gebeuren daar waar de grootste expertise zit. In een ideaal scenario functioneren alle exploitanten in eenzelfde infrastructurele context en neemt de overheid haar expertenrol op.

Een nuttig document hierin is de studieopdracht gegeven door de overheid aan het WTCB (Wetenschappelijk en Technisch Centrum voor het Bouwbedrijf), in samenwerking met het Centrum Duurzaam Bouwen, ter voorbereiding van een onderhoudsplan voor de culturele accommodaties van de Vlaamse Gemeenschap. Een duurzame aanpak van gebouwen betekent een beheer met een levensduur die langer is dan die van de looptijd van de huidige decreten, dus moeten deze principes gescheiden worden.

Expertise

Er is in onze sector en bij de overheid heel wat expertise beschikbaar over infrastructuren. Er zijn individuen, organisaties en steunpunten, zoals STEPP, VTI, Foci, de Vlaamse Bouwmeester, CeDuBO en WTCB die over veel informatie beschikken en die waardevol onderzoek hebben gedaan. Deze expertise moet dringend naar hoger niveau gebracht worden. Het is te betreuren dat deze informatie weinig gebruikt wordt om (ver)bouwprogramma's te ontwikkelen. Een degelijk adviesorgaan en expertisenetwerk voor culturele infrastructuur is wenselijk.

Deze verzamelde kennis is alvast een belangrijke basis voor de ontwikkeling van een beleid rond infrastructuur in de culturele sector. Een versteviging van het eerder informele netwerk van kennisdeling is aan de orde.

Een geïntegreerd beleid rond culturele infrastructuur, over hoe de kost van ontwikkelingen in de toekomst te verantwoorden, is dus noodzakelijk. Alle huidige actoren en instrumenten die een zinvolle inbreng kunnen hebben in het begrip 'duurzame culturele infrastructuur', moeten worden samengebracht in een netwerk van expertise in functie van het beleid.

Met dank aan:
www.stepp.be

de toekomst ligt in het lokale
ja, waar jij staat,
beste cultuurcentrum

Beste cultuurcentrum,

Lap, ben je ineens veertig. Je ziet er werkelijk nog goed uit, voor iemand van wie de geboorte tegelijk een teraardebestelling was. Gek hoe snel het allemaal is gegaan. Toen jij het licht zag, was ons podiumveld nog een schamel akkertje met slechts een paar (semi)professionele stekjes. En zie nu, het bos en de bomen. Wat moet jouw rol nog zijn in dit geheel? Ik kan me voorstellen, of ik hoop stiekem, dat je daar af en toe van wakker ligt. Ben je van dit bos de rentmeester? De uitkijkpost? De boswachter? De houthandelaar? De educatieve gids?

Tja, op je veertigste word je geacht de dingen zo langzamerhand op een rijtje te hebben. Maar voor je het weet, bestejarige cultuurcentrum, is daar je midlifecrisis. Twijfel. Onrust. Wat is er bereikt? Wat heeft het allemaal voor zin? De tijden zitten niet echt mee, zoveel is duidelijk. Besparingen bij de gemeente, afscheidnemende collega's die niet vervangen worden, nieuwe besturen die nog meer van je vragen voor weer minder geld... Tegelijk steeds harder moeten vechten voor je publiek, terwijl de kunstensector maar blijft roepen dat je dat juist veel te weinig doet. En dan is er nog dat lijstje van de eeuw: verkleuring, vergrijzing, vergroening, verzuring, verzakelijking, vervlakking, verpaupering, verkillig... Om van opwarming nog maar te zwijgen. En jij zal dat allemaal verhelpen, schalt de burgemeester. Hoe moet dat nu?

Beste cultuurcentrum, ik weet het ook niet. De oplossingen zijn op het randje van schizofreen. Het zijn er twee.

Werk minder op maat

Eigen aan deze tijd is dat hij steeds meer wordt gestuurd van onderuit. Het zijn niet meer de partijen die bepalen wat hun partijvisie is, maar de kiezer. Het zijn niet meer de kranten die bepalen wat de kranten schrijven, maar de lezer. Het is niet meer de EU die beslist wat de EU beslist, maar de lidstaten. Tegenwoordig is het de individuele afnemer, 'de klant' met zijn heel specifieke noden, die voorschrijft hoe de wereld eruitziet. Poll, Bel en Bingo! Die sturing van onderuit is natuurlijk de ultieme democratie, maar ze bouwt wel op de macht van het beperkte perspectief. Wat ik wil is juist, zo vond de burger, en hij betaalde ervoor. Missie is gewisseld voor behoeftenonderzoek, expertise voor persoonlijke smaak en langetermijnpolitiek voor crisismanagement. Daar zijn ook goeie dingen uit gekomen.

Zoals jij, beste cultuurcentrum. Toch? 'Dichter bij de burger', zo stond het ook ooit op jouw geboortekaartje. Omdat België een waterval is van autonomie en zelfbestuur, ben jij nu voor cultuur het laagste bekken. Dankzij jou kunnen de gemeenten sinds veertig jaar zelf kiezen hoe ze hun gemeenschap van onderuit cultureel ontvoogden, verwonderen, entertainen. Dat is in Europa een grote bijzonderheid, en die valt te zeer koesteren. *Cultuur bij de deur, kunst om de hoek. En met een open deur, als een open boek. De basisfilosofie achter het prille cc was emancipatie, participatie, zelforganisatie. Ik ben daar heel erg voor.*

Maar bij elke programmeur die ik hoor zeggen 'ik vond het wel een mooie voorstelling, maar mijn publiek smaakt dit niet', denk ik: 'brrrr!' Dat klinkt zo politiekurig, zo zaakvoerderig. De finaliteit van kunst is een publiek, zeker wel. Maar als 'mijn' publiek er ook het beginsel van wordt, dan gaat kunst-om-de-

hoek al gauw het hoekje om. Dan, beste cultuurcentrum, wordt jouw podium al gauw een boetiek. Als uit jouw seizoenprogramma niet op elke pagina de passie van je programmeurs spreekt, blijkt het meer een inwisselbaar partijprogramma. Het bedient. Het verleidt doelgroepen, vult vakjes, vinkt targets af. Hoe gaat dat trouwens, kijken door de bril van de klant? Wij critici begrijpen daar inderdaad geen snars van.

Ik wil maar zeggen: 'dichter bij de burger' is een verantwoordelijkheid, geen uitlevering daarvan. 'Dichter bij de burger' is een daad van liefde, geen vrijpartij van onderuit. Toon veel, en veel verschillende dingen. Theater, comedy, klassiek, groot, klein, hoog, laag: maakt niet uit. Maar toon alstublieft wat jij als centrum het einde vindt én prijs het aan als een begin. Jij bent de expert in cultuur, niet jouw zaal. Jij hebt het overzicht, presenteer het aan je abonnees. Jouw visie staat boven het applaus, leg ze helder uit. Geloof in jouw passie vóór de smaak van je publiek, en ooit gaan beide samenvallen. Meerdere centra bewijzen dat het kan.

En ik weet het wel: geld, personeel, uitkoopsommen, het stadsbestuur. Als ze je passie kraken, doe de boel op slot en spaar je passie voor elders. Maar stop met al te zeer op maat te werken van het beperkte perspectief. Stop met meten, wikken en wegen. Vecht voor waar je voor wil sterven. *Schrap slechte comedy, schrap slechte kunst. Buit de certitudes uit, maar nooit ten koste van het naamloze talent. Wees geen maatjes. Hou geen maat. Mik hoger. Denk ruimer.* Jouw speelveld is niet je gemeente. Jouw speelveld is het brede draagvlak voor geesten- en zinnenprikkelende cultuur. En dat is buitenmaats belangrijk.

2 Werk meer op maat

Eigen aan deze tijd is dat hij onoverzichtelijk is, terwijl hij wel meer dan ooit zichtbaar is. Globalisering is de zon én de schaduw over onze toestand. Want past de hele wereld op een schermpje, dan is hij dus niet meer alleen van ons. Geld moet rollen. Het rolt van ons weg. Niemand die het nog kan grijpen. 'Kosmopolitisch gaan denken!', roepen de mensen die het zich kunnen permitteren. Het is een mooie deugd, maar ook een luxe. Niet iedereen kan blijven vliegen, als Ford sluit. Niet iedereen houdt een open blik, als er steeds meer 'vreemdelingen' aanschuiven bij het OCMW. Niets staat zo hoog aangeschreven als internationaal opereren, ook in de kunsten. Maar de werkelijkheid verandert hier. In de wijken rond het gemeentehuis.

De toekomst zal niet in China worden gemaakt, noch in Avignon of Cannes. *De toekomst ligt in het lokale. Ja, waar jij staat, beste cultuurcentrum.* Al veertig jaar met beide voeten in de grond. Kijk om je heen, en zie de sporen van de globalisering. Haar belofte van gelijkheid? Hoe horizontaal deze tijden ook lijken, ze zorgen vooral voor nieuwe verticale hiërarchieën. De haves en de havenots. 'Wij van hier' en 'zij van ginderachter'. De werkmieren en de rest, die we dan maar 'inactief' noemen. En zeker, zo bekeken klinkt 'gemeenschapsvorming' al gauw als het nieuwe evangelische missiewerk. Maar geen missie lijkt me meer cruciaal: hoe de sociale verschillen durven benoemen en er enig wederzijds begrip voor opwekken? Animatie alleen zal niet helpen. Gemeenschapsvorming begint bij politiek besef.

Wat definieert jouw rol, beste cultuurcentrum? Volgens mij niet zozeer het aanbod van de verkoopbureaus, noch de nood van de burger aan afleiding. Wel wat in jouw omgeving speelt. De couleur locale, maar ook de toegedekte

geschiedenissen en de onuitgesproken conflicten. Nee, je zal ze niet oplossen. Je hebt er wel een – doorgaans heel groot – podium voor. *Programmeer, presenteer, organiseer in functie van wat rond jou leeft, of hoognodig is. Jij bent de publieke ruimte. En anders dan het stadhuis of de zondagsmarkt mag jij wel je toevlucht nemen tot verbeelding.* Dat is in deze tijden een bijzonder mooi voorrecht.

Ik wil maar zeggen: elk cc dat op een ander lijkt, laat zijn job na. Ik geloof in de noodzaak van directe en indirecte herkenbaarheid, op maat van het lokale. In een vertaling van het nationale en het internationale aanbod naar hier en nu. In af en toe een opdracht, een residentie, een locatieproject. Iets wat jou eigen is, en jou alleen. Ze hebben je altijd wijsgemaakt dat je een gebouw bent, beste cultuurcentrum. Dat is maar ten dele waar. Je bent een aanpak, een bewustzijn, een geloof dat niemand anders in je gemeente kan bieden. Dat maakt je heel wat meer flexibel dan het beton waaruit je opgetrokken bent. Niet de centrumcultuur moet je uitdragen, niet het gelijk van de abonnees, maar ook het verhaal van de periferie. De inspiratie voor de toekomst ligt aan de zelfkant van wat we kennen. De maat voor cultuur is de onmaat. De specifieke onmaat van jouw omgeving.

Soms droom ik ervan: dat je van de besparingen gebruik maakt om de boel een half jaar op slot te doen en intussen gewoon gaat rondhoren bij mensen. Bij méér mensen. Niet voor hen, maar voor jezelf. Met heel wat frisse inzichten zal je thuishouden. Verbindingen beginnen waar cultuur over meer kan gaan dan louter cultuur. Waar culturele organisatoren van de mateloze globalisering én haar sporen terug een halszaak maken. Niet gematigd, maar met kleur. Want de toekomst ligt niet achter, maar voor je deur. In wat mensen delen, voorbij hun groeiende ongelijkheid. En dat is niet, sorry, de burgerlijke cultuur. Dat is het lokale leven zelf.

Volli,

Beste jarige cultuurcentrum, hier mijn twee oplossingen. Op het randje van schizofreen, maar jouw creatieve overweging meer dan waard. Omdat ik jou onze belangrijkste pion acht voor de toekomst. Niet de kunstenaar. Niet de minister van Cultuur. En al zeker niet wij critici. Onze vooruitgeschoven pion ben jij, cultuurcentrum. Omdat je staat waar je staat en doet wat je doet.

Wij van de kunstensector hebben nog steeds niet helemaal gesnopen dat Lydia van de KAV en Bernard De Meester van meubelzaak De Meester, twee van jouw trouwe bezoekers (de een stemt al jaren CD&V, de ander sinds kort N-VA), in essentie medestanders zijn, in plaats van tegenstanders. Jij kent ze. Jij kan naar ze luisteren. Zij luisteren naar jou. *Het Vlaanderen van de komende veertig jaar, mét wat het voor cultuur veél heeft, zal in dat gesprek gemaakt of gekraakt worden. Het gebeurt niet in repetitiezalen. Niet op het kabinet van de minister. Niet op de cultuurpagina's van de kranten. Het gebeurt onder jouw dak.* Ik kan me voorstellen, of ik hoop stiekem, dat je daar af en toe van wakker ligt.

Wouter Hillaert,

freelance theatercriticus (o.a. voor De Standaard)
en coördinator van cultuurtijdschrift rekto:verso.

Colofon

Eindredactie	Evi Gillard en An Vanlierde
Auteurs	Hannes Cannie, Evi Gillard, Hannes Vanhaverbeke, An Vanlierde, Bart Van Moerkerke en Lucy Vereertbrugghen
Met dank aan	Koen Adams, Koen Burssens, Brien Coppens, Dirk Cornelis, Lies Cuyx, Frank De Block, Miek De Kepper, Fred Gillebert, Griet Ivens, Fiona Ketele, Ivo Peeters, Jeroen Platteau, Paul Sergier en Andy Vandervoort
Brieven	Veel dank aan minister Schauvliege, Barbara Wyckmans, Staf Lauwerysen, Eric Antonis, Piet Jaspaert, Pascal Gielen, Eric Corijn, Liv Laveyne, Riet Ory, Forum voor Amateurkunsten, Pieter Quaghebeur en Tom Willox, Ann De Weerd en studenten Karel De Grote Hogeschool, Liesbeth Vandersteene, Bart Eeckhout, Patrick Dewael, Noël Slangen, Herman Lauwers, Hugo Vanden Driessche, Jos Stassen, 'De Schakel' uit Puurs, Jos Geysels, Paul Dujardin, Emma Ernsth, Kommil Foo en Wouter Hillaert voor de bemoedigende brieven. U kan ze allemaal lezen op: http://colloquium2013.wordpress.com/brieven/
Video	i.s.m. Mad Monkey realiseerden we 3 filmpjes: - animatiefilmpje "mijlpalen voorbij 40 jaar": http://youtu.be/g-kyxR2DPAY - Steven Goegebeur ontdekt de diversiteit aan activiteiten in de centra: http://youtu.be/3CnTV59Ivk8 - Verjaardagswensen van artiesten: http://youtu.be/7akRmO1ooF4 Videoboodschap Minister Schauvliege: http://youtu.be/9Afogo16OgQ
Illustraties	Sabien Clement (cover & binnenillustraties) www.sabienclément.be Britt Raes (Forum voor Amateurkunsten pp 60) www.birdbee.be mdmedia & partners, Gent (Vandaag in cijfers pp 40)
Foto's	Met dank aan CC Bierbeek, GC Bonheiden, CC Bornem, CC Dilbeek, GC Ganshoren, CC Heusden-Zolder, GC Kapellen, GC Kapelle-op-den-Bos, CC Knokke-Heist, CC Lokeren, CC Lommel, CC Mechelen, GC Sint-Agatha-Berchem, CC Strombeek, CC Ternat en CC Waregem voor het aanleveren van fotomateriaal.
Productie	mdmedia & partners, Gent - www.mdmedia.be
Vormgeving	mdmedia & partners, Gent - www.mdmedia.be
Druk	Sint-Joris - member of GRAPHIUS - Oostakker
Een publicatie van VVC en LOCUS 2013	
Met de steun van de Vlaamse overheid	

WD D/2013/12347/4

ISBN 9789081446075

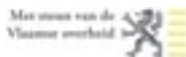
Een publicatie van:

VVC - Vereniging Vlaamse Cultuur- en gemeenschapscentra vzw
Gallaitstraat 86 bus23 | 1030 Brussel | T 02 201 17 07 | F 02 201 07 19
www.cultuurcentra.be | info@cultuurcentra.be

LOCUS - Steunpunt voor Lokaal Cultuurbeleid vzw
Priemstraat 51 | 1000 Brussel | T 02 213 10 40 | F 02 213 10 39
www.locusnet.be | info@locusnet.be

een eiland

vatbaar voor nieuwe stromingen
waar winden uit alle richtingen
elkaar al wentelend kunnen vinden
in een vrij spel

met in hun ademtocht
de geur van verre landen
flarden muziek
-tiens, nog nooit gehoord-
die in slingers tussen je oren
blijven hangen

een eiland, altijd
op drift

met kusten, omgeven dus
door plekken
waar werelden elkaar kusten

die van een Vlaamse huisvrouw
bijvoorbeeld
met die van een gerenommeerde
flamenco-danseres

hoe de schort van die Vlaamse
terug thuis, plots iets hupser
rond haar heupen draait

een eiland, nee, een hoeder
van onze dromen
een voeder van ideeën
een moeder met een hart
zo groot dat het niet past in een borst

met een wijd uitslaande rok
een schuilplaats voor wie maar wil

van een breiend kind
tot kleiende bejaarden

van een klassieke componist
tot streetdance- Jamaicanen

voor iedereen dus
die durft verdwalen
in de plooiën van verhalen
langs de naden van de kunst

voor wie durft botsen
tegen een bekende artiest
een onbekende buur
en soms tegen zichzelf

een plek waar je kunt lopen
over de diepste kloven heen
waar bruggen gestut zijn
op geloof, zoals in dromen
niet tastbaar en toch waar

waar een paard
uit de lucht kan komen, aan een katrol

een kern, als een grote zuurstofbol
die opzwelt, temidden van een stad
waar je naar binnen kunt stappen

om even adem te halen
dan weer je gang te gaan

en als iemand je op straat de weg vraagt
'naar een plek met veel uitzicht'
kan je zeggen: ga naar dat huis

daarbinnen is het warm
en je krijgt een panoramische kijk
op wat hier leeft, op de welvende buik
van de wereld

Maud Vanhauwaert